

*"Ja kyllähän me sellainen keskustelu käytiin silloin, että
jos meille ei tule lapsia niin pysytäänkö me yhdessä"*
**Naisten kertomuksia tahattoman lapsettomuuden merkityksestä
parisuhteelle vanhemmaksi tultaessa**
Anna Slunga

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Syyslukukausi 2017
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Slunga, Anna. 2017. "Ja kyllähän me sellainen keskustelu käytiin silloin, että jos meille ei tule lapsia niin pysytäänkö me yhdessä" Naisten kertomuksia tahattoman lapsettomuuden merkityksestä parisuhteelle vanhemmaksi tultaessa. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 90 sivua.

Tutkimuksessa tavoitteena oli tarkastella naisten omia kokemuksia ja kertomuksia parisuhteestaan tahattoman lapsettomuuden aikana. Lisäksi tutkimuksen kiinnostus kohdistui siihen, miten naiset kuvasivat parisuhdettaan lapsettomuuden aikana ja millaisia merkityksiä parisuhteelle ja puolisolle annettiin lapsettomuuskertomuksissa.

Tässä tutkimuksessa aineistona käytettiin yhdeksän (N=9) naisen haastattelua, joiden käyttöön pro gradu-tutkielmassa saatiin lupa tutkittavilta. Aineisto analysoitiin narratiivisin menetelmin. Naisten kertomista lapsettomuustarinoista analysoitiin juonirakenteiden suuntaa, sekä miten naiset positioivat itsensä sekä puolisonsa eri tarinatyypeissä.

Juonikulun analyysin perusteella naisten tarinat näyttäytyivät erilaisina ja ne olivat jaettavissa kolmeen tarinatyyppiin: *Yhdessä läpi lapsettomuuden, Vaikeuksien kautta tiimiksi* sekä *Lapsettomuus erottaa* – tarinoiksi. *Yhdessä läpi lapsettomuuden*- tarinoissa parisuhdekerronta oli myönteistä ja lapsettomuus koettiin paria yhdistävänä yhteisenä kriisinä. *Vaikeuksien kautta tiimiksi* – tarinoissa parisuhdekerronta kääntyi kielteisestä myönteiseksi, kun lapsettomuuden jälkeinen vanhemmuus lopulta yhdisti paria. *Lapsettomuus erottaa* – tarinoissa parisuhdekerronta kääntyi tarinan edetessä kielteiseksi ja regressiiviseksi, ja lapsi parisuhdetta yhdistävänä ja täydellistävänä päämääränä jää saavuttamatta. Puolison toimijuus muuntui tarinatyyppien mukaisesti ja puoliso kuvattiin tarinoissa joko itsen kanssa samankaltaisena kokijana ja naisen tukena, sivuhenkilönä tai vastustajana.

Asiasanat: Parisuhde, tahaton lapsettomuus, narratiivinen tutkimus, vanhem-
maksi tuleminen

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	PARISUHDE TAHATTOMAN LAPSETTOMUUDEN KESKELLÄ	9
	2.1 Parisuhde ihmisen onnellisuuden lähteenä	9
	2.2 Vanhemmaksi tulemisen merkitys parisuhteelle	11
	2.3 Haaveena lapsi – perheen perustaminen nyky-yhteiskunnassa	12
	2.4 Tahaton lapsettomuus lapsihaaveen särkijänä	16
	2.5 Yhdessä lapsettomuushoitoihin	20
	2.6 Tahattoman lapsettomuuden kokemus naisena ja miehenä	21
	2.7 Tahaton lapsettomuus parisuhteessa	26
3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	30
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	31
	4.1 Narratiivinen lähestymistapa parisuhteen tutkimisessa lapsettomuuden aikana	31
	4.2 Tutkittavat ja tutkimuksen eteneminen	33
	4.3 Narratiivinen haastattelu aineistonkeruumuotona	34
	4.4 Aineiston analyysi	36
	4.5 Eettiset ratkaisut	40
5	TARINOITA LAPSETTOMUUDEN MERKITYKSESTÄ PARISUHTEELLE	43
	5.1 Yhdessä läpi lapsettomuuden -tarinat	43
	5.1.1 Yhteinen matka	44
	5.1.2 Puoliso aktiivinen tukija ja auttaja	48

5.2	Vaikeuksien kautta tiimiksi – tarinat	50
5.2.1	Kuoppainen matka.....	51
5.2.2	Puoliso sivuhenkilönä	55
5.3	Lapsettomuus erottaa – tarinat	57
5.3.1	Erilleen vievä matka.....	58
5.3.2	Puoliso vastustajana.....	62
5.4	Tarinatyyppejä erottavat kerronnan piirteet	65
POHDINTA.....		68
5.5	Tahaton lapsettomuus paria yhdistävänä tai erottavana kokemuksena..	68
5.6	Tutkimuksen luotettavuus	74
5.7	Jatkotutkimushaasteet	76
LÄHTEET		78
LIITTEET.....		86

1 JOHDANTO

”Mutta onhan se siis aikamoinen rasite ollut siihen aikaan. - - Se että jos joku sa-noisikin lapsettomalle, että saat seuraavan viiden vuoden kuluessa lapsen, niin se-hän olisi sellainen, että okei no tässä voidaan tehdä kaikkea kivoaa ja katellaan milloin se sitten tulee. Se olisi ihan eri asetelma kun se, että no ei tiedä saatto koskaan sitä lasta. Ja kyllähän me sellainen keskustelu käytiin silloin, että jos meille ei tule lapsia niin pysytäänkö me yhdessä. Että ollaanko me sitten kuitenkin, että onko tämä sit-ten meidän perhe. Tällaiset asiat käytiin silloin - juteltiin ja pohdittiin. No siis tä-nään mietin itse samaa, että no silloinhan se oli helppo luvata. Sillä hetkellä. Mutta oltaisiinko me oikeasti välttämättä yhdessä, niin eihän sitä tiedä.”

Katkelma on yhden tutkimukseen osallistuneen naisen kuvaus hänen poh-dinnoistaan tahattoman lapsettomuuden merkityksestä parisuhteelle. Naisen kertomuksessa tulee esille tahattoman lapsettomuuden luonne - kuinka se luo varjon parisuhteen tulevaisuudelle. Tämä narratiivinen tutkimus tarkastelee naisten omia kokemuksia parisuhteestaan ja puolisostaan tahattoman lapsetto-muuden aikana. Tutkimuksen kiinnostus kohdistuu siihen, miten naiset parisuh-teestaan kertovat osana lapsettomuuskerrontaansa ja löytyykö naisten kerron-nasta eroja siinä, millaisia merkityksiä parisuhteelle ja puolisolle annetaan lap-settomuusprosessista puhuttaessa. Tässä pro gradu -tutkielmassa on käytetty kasvatustieteen tohtoriopiskelija Siru Lehdon haastatteluaineistoa, jonka hän on kerännyt tahattoman lapsettomuuden merkitystä äitiyden rakentumiseen.

Ehkäisyn yleistymisen myötä länsimaisilla ihmisillä on illuusio siitä, että vanhemmuuden ajankohdan voi suunnitella ja päättää. Ehkä osittain juuri tästä syystä lapsettomuus koskettaa yhä useampaa ihmistä tänä päivänä ja noin joka viides lasta haluava pari joutuu kokemaan lapsettomuutta tahtomattaan, kun lasta ei yrityksistä ja toveista huolimatta kuulu (Tulppala 2012). Tahattoman lapsettomuuden yleisyyden lisääntymiseen on pidetty yhtenä syynä lastenhan-kinnan siirtämistä yhä myöhempään vaiheeseen (Miettinen 2011, 6). Näkemyk-set sopivasta iästä tulla vanhemmaksi ovat nousseet. Äitiyden oikea ajoittaminen on ladattu kulttuurillisilla ja normatiivisilla kertomuksilla, joissa ensin täytyy hankkia koulutus ja tämän jälkeen vasta lapsia (Sevón 2011). Tämä odotus on

nostanut ensisynnyttäjien keski-ään 28,8 vuoteen (Tilastokeskus 2016), vaikka naisten kuvaama ihanteellinen ikä saada lapsia on 26,7 vuotta (Miettinen 2015, 31). Useat tutkimukset antavatkin viitteitä tahattoman lapsettomuuden yleisty- misestä myös Suomessa (Miettinen 2011, 6; Koponen ym. 2012, 114; Klementti, Sihvo & Koponen 2004, 50). Yhä enemmän turvaudutaan myös hedelmöityshoi- toihin toivotun lapsen saamiseksi ja vuonna 2015 hoidoista syntyi jo 2568 lasta, mikä on 5,6 prosenttia kaikista syntyneistä lapsista (Tilastokeskus 2017a).

Tahaton lapsettomuus voidaan kokea suurimpina pettymyksenä ja yksilönä kuin parisuhteen kriisinä (Tulppala 2002). Sen kokemusta onkin ver- rattu lähimaisen kuolemaan ja keskeisimpinä pelkoina ovat yksin jääminen ja perheettömyys (Tulppala 2012; Klementti 2003, 115). Lapsettomuuden kokemuk- seen liittyy paljon vaikeasti käsiteltäviä ja vahvoja tunteita kuten häpeää, arvot- tomuutta ja nöyryytystä (Tulppala 2012). Sen nähdään uhkaavan myös monelle tärkeäksi koetun vanhemman identiteetin menettämistä. Lapsen nähdään myös täydentävän parisuhdetta olemalla osa kumpaakin vanhempaansa (Langdridge, Connolly & Sheeran 2000). Tutkimuksissa tahattoman lapsettomuuden merkitys parisuhteelle nähdään usein kaksijakoisena; joko paria lähentävänä tai erotta- vana (ks. Monga ym. 2004; Repokari ym. 2007; Schmidt, Holstein, Christensen & Boivin 2005;). Naisten ja miesten lapsettomuuskokemukset voivat myös erota toisistaan niiden rakentuessaan sukupuoleen liitetyille kulttuurisille rooliodo- tuksille. Lisäksi kokemukseen vaikuttaa lapsettomuuden ja biologisen vanhem- muuden ruumiillisuuteen liittyvät naisten ja miesten väliset erot sekä puoliso- den välinen suhde.

Tahattoman lapsettomuus on biologinen ongelma, jolla on silti mit- tavat psyykkiset ja sosiaaliset seuraukset (Tulppala 2002). Tämä voi olla yksi syistä, miksi tahattoman lapsettomuuden tutkimus siirtymässä yhä enemmän yhteiskuntatieteellisen ja psykologisen tutkimuksen kentälle, vaikka myös kliini- nen fokus lapsettomuustutkimuksessa säilyy yhä (Greil, Slausson-Blevins. & McQuillan 2010). Aikaisempaa tutkimusta on olemassa niin miesten ja naisten lapsettomuuskokemuksista ja niiden eroista, lapsettomuuden psyykkisistä seu-

rauksista, lapsettomuushoidoista sekä lapsettomuuden vaikutuksesta parisuh- teeseen. Kasvatustieteellistä kotimaista tutkimusta aiheesta on silti vielä erittäin vähän, vaikka aihe koskettaa nykyään jo yhä useampaa lasta haluavaa paria. Suomessa Leena Repokari (2008) on tutkinut määrällisin menetelmin lapsetto- muuden vaikutusta vanhemmuuteen siirtymisessä ja lapsettomuuden aikaiseen parisuhdetyytyväisyyteen. Usein lapsettomuustutkimus on määrällistä tutki- musta.

Narratiivisella tutkimuksella pyritään saamaan tutkittavien oma ääni ja kokemus esille (Hänninen 2015). Tämän vuoksi se soveltuu hyvin myös lapsettomuuskokemuksen tutkimukseen. Aikaisemmin tahattoman lapsetto- muuden kokemusta on tutkittu narratiivisesti siitä, miten naiset ja miehet posi- tioivat itsensä lapsettomuuden ja lapsettomuushoitojen aikana (ks. Riessman 2002; Herrera 2013). Näissä tutkimuksissa ei kuitenkaan ilmennyt mikä merkitys lapsettomuudella on parisuhteelle ja kuinka parisuhteen ajallista muutosta ku- vataan lapsettomuustarinoissa. Näitä kysymyksiä tarkastellaan tässä narratiivi- sessä tutkimuksessa.

2 PARISUHDE TAHATTOMAN LAPSETTOMUUDEN KESKELLÄ

2.1 Parisuhde ihmisen onnellisuuden lähteenä

Nykyään hyvä parisuhde nähdään yhtenä ihmisen elämäntavoitteista ja suurimpana onnenlähteenä, vaikka se on samalla yksi elämän haastavimpia ihmissuhteita. Parisuhde ja perhe ovat monelle elämän tärkeimpiä asioita ja niiden arvotus on edelleen korkealla (Kontula 2009). Pari- ja perhesuhteet ovat kuitenkin kokeneet muutoksia muiden yhteiskunnallisten muutosten myötä (Giddens 1992; Bauman 2013; Jallinoja 2000). Globaalit muutokset ja maailmantalouden sekä työmarkkinoiden epävakaisuus ovat muuttaneet länsimaisia läheissuhteita joustavimmiksi, jotka muotoutuvat yhä enemmän työmarkkinoiden tilanteiden mukaan (Mills & Blossfeld 2013). Millsin ja Blossfeldin (2013) mukaan nämä muutokset lisäävät yksilön valinnanvapautta länsimaissa, mutta samalla epävarma työmarkkinatilanne tekee yksilöille vaikeammaksi sitoutua pitkäaikaisiin sitoumuksiin kuten avioliittoon. Tämä vaikuttaa niin ihmisten käsityksiin parisuhteen oikeasta ajoituksesta elämänkulussa kuin avioerojen yleistymiseen. Parisuhteiden ajatellaan voivan hajota milloin vain ja mistä syystä tahansa, mikäli yksilöiden halu tai tarve olla suhteessa päättyy (Bauman 2013, 149).

Parisuhteelta ja avioliitolta haetaan nykyisin suhteen kestävyysden sijaan sen toimivuutta, mikä on vaikuttanut siihen, että ihmiset solmivat aiempaa enemmän lyhytkestoisia parisuhteista (Kontula 2013; Maksimainen 2014). Maksimainen käyttää väitöstutkimuksessaan (2010) käsitettä *terapeuttinen parisuhde*, millä hän tarkoittaa tarvetta parisuhteen hoitamiseen sen monimutkaisen luonteen vuoksi. Terapeuttinen näkökulma korostaa muokattavuutta, valinnaisuutta ja yksilöllisyyttä parisuhteiden perustana (Maksimainen 2014). Myös tunteiden merkitys ja tärkeys perhesuhteiden rakentavina tekijöinä onkin nykyään korostunut (Forsberg 2003, 87). Ihmisillä on yhä suurempi vapaus valita parisuhteensa, ja myös päättää suhteensa, jos suhdetta ei koeta tunneperäisesti tyydyttäväksi (Forsberg 2003; Kontula 2013). Tätä parisuhteen muutosta on selitetty miehen ja

naisen tasa-arvoisemmalla asemalla, eivätkä raskaudenpelko, avioliittoinstituutio tai kummankaan osapuolen talous enää vaikuta parisuhteeseen samalla tavalla kuin aiemmin (Forsberg 2003, 87–88). Länsimaissa avioliittoa ei esimerkiksi nähdä enää taloudellisena ja sosiaalisena instituutiona, vaan kahden ihmisen välisenä suhtena, joka vaatii sen ylläpitoa ja hoitoa (Maksimainen 2014).

Giddens (1992) puhuu *puhtaasta suhteesta* (*pure relationship*), joka on olemassa vain niin pitkään, kun suhteen kumpikin osapuoli on siihen tyytyväinen. Giddensin (1992, 58) mukaan puhtaissa suhteissa vallitsee miehen ja naisen välinen emotionaalinen tasa-arvo ja suhde voidaan lopettaa, kun se ei tuota enää emotionaalista tyydytystä sen osapuolille. Tasavertainen puhdas suhde rakentuu avoimuuteen, toisen hyväksymiselle ja yhteiseen näkemykseen siitä, että suhde jatkuu kun kumpikin osapuoli kokee hyötyvänsä siitä (Giddens 1992, 63; Jamieson 1999). Myös Kontulan (2013) mukaan parit saavat suhteestaan niin materiaalisia, symbolisia kuin myös tunne-elämän hyötyjä. Näitä parisuhteen *palkintoja* ovat esimerkiksi rakkaus, kumppanuus, läheisyys, seksi, toisen ymmärrys ja arvostus, taloudellinen-, sosiaalinen ja tunnetuki sekä mahdollisuus toteuttaa omat perheenperustamishaaveet (Kontula 2013, 39).

Jamieson (1999) kritisoi Giddensin näkemystä parisuhteen tasa-arvosta, joka ei hänen mielestään näy arkipäiväisissä tarinoissa parisuhteesta. Jamiesonin mukaan sukupuolet taitelevat edelleen kulttuurisen ideaalin ja yhteiskunnallisten rakenteiden paineissa muodostaessaan niin omaa identiteettiään suhteessa kuin myös parisuhteen hoitamisstrategioita. Parit käyttävät yhä enemmän energiaa siihen, että he pyrkivät luomaan suhteestaan intiimin epätasa-arvosta huolimatta (Jamieson 1999).

Jallinoja (2000) taas painottaa romanttisen rakkauden ja rakastumisen tunteen merkityksellisyyttä parisuhteelle ja sen rakentumiselle. Myös hänen mukaansa parisuhde on irtautunut sitä aikaisemmin määrittelevistä sosiaalisista, moraalisisista ja poliittisista säännöistä ja eriytynyt entistä selkeämmin omaksi maailmakseen. Jallinoja määrittelee parisuhteen rakentuvan kolmen säännön varaan, joita ovat romanttisen rakkauden, rakastumisen ja yhteensopivuuden säännöt. Parisuhde alkaa romanttisella rakkaudella, jonka keskiössä on silti

myös rakastumisen tunne ja joka on suhdetta ylläpitävä tunne (Jallinoja 2000, 21, 38).

Jallinojan (2000, 89) mukaan parisuhteen käännekohtan aiheuttaa ”kolmannen” tunkeutuminen siihen. ”Kolmannella” voidaan tarkoittaa rakastumisen jälkeen koittavaa arkea, lasta, työtä, harrastusta, sairautta tai mitä tahansa mikä vie parin huomion toisistaan ja saa parin myös näkemään toisensa uudessa valossa. (Jallinoja 2000, 89). Käännekohtan jälkeen suhteessa korostuu sääntöjen etiikka ja suhteessa siirrytään arkisempaan yhteistyösuhteeseen, jossa suhteen tasapuolisuuden ja hyvinvoinnin eteen täytyy panostaa (Jallinoja 2000, 99–100; Kontula 2013, 45). Myös Kontulan (2013) mukaan yksi parien erosyy on ”kolmannen” tulo parisuhteeseen. ”Kolmannen” tuleminen suhteeseen voi muuttaa suhteen osapuolten elämänarvoja tai päämääriä niin paljon, että se romuttaa myös parin keskinäisen ymmärryksen ja kunnioituksen (Kontula 2013). Tässä tutkimuksessa ”kolmannen” voidaan ajatella tarkoittavan myös tahatonta lapsettomuutta, joka pakottaa parin järjestämään parisuhteensa uudelta pohjalta.

2.2 Vanhemmaksi tulemisen merkitys parisuhteelle

Parisuhdetta voidaan pitää perheen perusyksikkönä nykyään, sillä parisuhde vaikuttaa merkittävästi koko perheeseen (Jallinoja 2000, 19). Toisaalta vanhemmaksi tuleminen ja vanhemmuus vaikuttavat myös parisuhteeseen, sillä lapset ja vanhemmuus ovat usein konteksti, jossa parisuhde toimii. Foxin (2012) mukaan vanhemmaksi tuleminen muuttaa parin käsitystä niin avioliitosta kuin myös perheestä. Yhteisen lapsen nähdään olevan osa kumpaakin vanhempaansa (*”part of both of us”*) ja näin vahvistavan myös vanhempien välistä sidettä toisiinsa (Langdridge, Connolly & Sheeran 2000; Jensen 201; Tulppala 2012). Naiset voivat nähdä raskausajan paria yhdistävänä parisuhdeaikana (Sevón & Huttunen 2004, 137). Lapsi voi olla myös lopullisen sitoutumisen merkki tai rakkauden osoitus

kumppanille (Ulrich & Weatherall 2000). Osalle naisista lapsilla on niin keskeinen asema naisten elämäntarinassa, etteivät he edes olisi parisuhteessa ilman sopimusta siitä, että lapsi olisi parisuhteen tärkein tavoite. Lastenhankinnan päätöksen tulisi olla naisten mielestä silti yhdessä tehty ja kummallakin osapuolella tulisi olla halu saada lapsia (Ulrich & Weatherall 2000).

Toisaalta vanhemmaksi tuleminen ja lapsen saaminen aiheuttavat usein myös jännitteitä ja ristiriitoja parin välille (Fox 2012, 250). Foxin (2012) mukaan vanhemmuus vaikuttaa parisuhteeseen muuttamalla sitä entistä sukupuolittuneemmaksi. Vanhempien työnjaon ja vapaa-ajan epätasa-arvoinen jakautuminen voi aiheuttaa konflikteja ja ristiriitoja parisuhteeseen (Claxton & Perry-Jenkins 2008; Malinen 2011, 52). Naiset kokevat usein kantavansa suurempaa vastuuta lastenhoidosta sekä lasten psyykkisestä ja fyysisestä kasvusta ja kehityksestä (Kontula 2013, 69; Fox 2012, 4).

Yhteiset perhehetket ja lapsen hoitaminen yhdessä voidaan toisaalta kokea parin yhteisenä aikana, jolloin lasten läsnäolo myös mahdollistaa hyviä parisuhdehetkiä (Malinen 2011, 48; Claxton & Perry-Jenkins 2008). Vanhemmuuden kokeminen yhteisenä jaettuna projektina lisää parisuhteen hyvinvointia, sillä vanhemmuuden jakaminen yhdessä tekemällä ja puhumalla lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä iloa puolisoitten kesken (Malinen 2011; Fox 2012, 250). Vanhemmuuden voidaan nähdä tällä tavoin kehittävän parisuhdetta entisestään ja yhteisen elämän paranevan ajan kanssa (Fox 2012, 250).

2.3 Haaveena lapsi - perheen perustaminen nyky-yhteiskunnassa

Lasten hankkiminen ja perheen perustaminen liitetään usein ihmisen normatiiviseen elämäntapaan ja tämän lisäksi oman lapsen saamiseen liitetään paljon syviä tunteita oman elämän merkityksellisyydestä (Repokari 2012, 197; Tulppala 2012). Tästä huolimatta syntyvyys on ollut Suomessa laskussa jo useamman vuo-

den ajan. Vuonna 2016 Suomessa syntyvyys laski 4,8 prosenttia verrattuna vuoteen 2015 ja syntyvyys on ollut laskussa jo viimeiset kuusi vuotta (Tilastokeskus 2017b). Syntyvyyden ja hedelmällisyyden laskua on selitetty lastenhankinnan siirtämisellä entistä myöhäisemmäksi (Miettinen 2015,10). Tutkimusten mukaan lasten hankinnan siirtymiseen vaikuttavat esimerkiksi taloudellinen epävarmuus ja työttömyys, pitkät koulutusurat, lapsen hankintaan liittyvä oikean ajoituksen normi, vanhemmuuden korkeat ihanteet sekä sopivan puolison ja vakaan parisuhteen löytämisen vaikeus (ks. Eriksson, Larsson & Tydén 2012; Jensen 2016; Lainiala 2012; Miettinen 2015, 10,16; Mills, Rindfuss, McDonald & te Velde 2011).

Pitkät koulutus- ja työurat vaikuttavat niin lasten hankintaan kuin vakaiden parisuhteidenkin perustamiseen (Mills & Blossfeld 2013). Lisäksi institutionaalinen kehikko eli työmarkkinoiden mahdollisuudet ja perhepoliittiset ratkaisut muovaavat ihmisten perheellistymismahdollisuuksia (Närvi 2014, 116). Nuorten aikuisten lastenhankintasuunnitelmia usein viivyyttää epävarma taloudellinen tilanne. He siirtävät lastenhankintaa siihen, kunnes kokevat taloudellisen tilanteensa olevan riittävän vakaa (Mills ym. 2011). Erityisesti naiselle äidiksi tuleminen voidaan nähdä olevan taloudellinen ja ammatillinen uhraus, sillä vaikka nykyään myös miehet jäävät yhä useammin vanhempainvapaalle, naiset ovat silti yleensä pitempään poissa työelämästä lapsensaannin jälkeen (Beck & Beck-Gernsheim 2001, 124; Eriksson, Larsson ja Tydén 2012). Lisäksi naisten korkeakoulutuksen nähdään olevan yhtenä syynä lasten hankinnan siirtymiselle myöhemmäksi, koska naiset usein kokevat vaikeaksi yhdistää opiskelijan ja äidin roolin toisiinsa (Mills ym. 2011). Ensimmäisen lapsenhankinnan siirtämiseen voidaan vaikuttaa tasoittamalla sukupuolten välisiä eroja esimerkiksi työmarkkinoilla ja vaikuttamalla yksilöiden asenteisiin tasa-arvosta sekä tasapuolisesta kotitöiden jaosta (Mills ym. 2011).

Sevónin (2011) mukaan valinta tulla vanhemmaksi on kytköksissä myös kulttuurissa vallitseviin erilaisiin puhetapoihin vanhemmaksi tulemisesta sekä parisuhteista ja puolisoitten samanlaisista tai eriävistä haluista tulla van-

hemmaksi. Lapsen hankinta siirtyy myöhemmäksi parin odottaessa ideaalista aikaa vanhemmuuden siirtymälle yhteisössä vallitsevien normien ja arvojen mukaan (Mills ym. 2011). Beck ja Beck-Gernsheimin (2002) mukaan modernisaation ja individualismin myötä pakkomielle ja vaatimus saada myös ”omaa elämää” on korostunut. Vanhemmaksi tuleminen ja lasten hankinnan nähdään sisältävän yhä enemmän mahdollisuuksia kuin riskejäkin sekä haluja ja vaatimuksia, jotka voivat uhata ”oman elämän” toteuttamista (Beck & Beck-Gernsheim 2002,120). Jensenin tutkimuksen (2016) miehet halusivat olla hyviä ja läsnäolevia isiä, mutta olivat samalla huolissaan siitä, miten lapsi rajoittaa heidän vapaa-aikaansa, yhteydenpitoa ystävien kanssa sekä lapsen vaikutuksista heidän työelämäänsä ja parisuhteeseensa. Hyvässä vanhemmuudessa painopisteen tulisi siirtyä omista haluista ja tarpeista toisen eli lapsen tarpeiden täyttämiseen (Ketokivi 2014, 117). Ketokiven (2014) mukaan liian varhainen perheen perustaminen voidaan kokea aiheuttavan ongelmia sekä tunteen, että nuoruus jää elämättä, jolloin sitä aletaan elämään myöhemmässä vaiheessa.

Lapsen arvostaminen ja vanhemmuuden korkeat ihanteet vaikuttavat myös lapsenhankinnan siirtymiseen yhä myöhemmäksi (Mills ym. 2011; Mills & Blossfeld 2013). Millsin ja Blossfeldin (2013) mukaan lasten asema on muuttunut niin sanotuksi ”lapsikuninkaaksi” (*childking*), joka vaatii niin emotionaalista kuin myös taloudellista sitoutumista. Nykyään lapsen hankkiminen voidaan kokea suurena ja omaa elämää valtaavana hankkeena, joka vaatii parilta hyvän ja oikeanlaisen elämäntilanteen (Jensen 2016; Ketokivi 140, 117; Mills ym. 2011).

Vanhemmuuden oikean ajoituksen lisäksi lapsen hankintaan vaikuttaa merkittävästi myös parisuhde. Ajatukset omista lapsista syntyvät usein vakaassa parisuhteessa ja lapsia ei yleensä haluta hankkia huonoon tai epävakaiseen parisuhteeseen (Lainiala 2012; Miettinen & Rotckirch 2008, 53). Nykyään ihmisillä on useita parisuhteita ja sopivan kumppanin löytäminen koetaan haasteelliseksi (Mills ym. 2011; Kontula 2013). FINSEX-tutkimuksen mukaan vakituinen parisuhde solmitaan Suomessa yhä myöhemmällä iällä, eli useammin vasta yli 30-vuotiaana (Kontula 2016, 27). Vakaassa parisuhteessa oleminen luo myös

ulkopuolisten odotuksia parin lasten hankinnasta. Erikssonin, Larssonin ja Tydénin tutkimuksen (2012) mukaan naisilta, jotka olivat vakaassa parisuhteessa, kyseltiin paljon lapsen hankinnasta ja he kokivat näin ollen myös sosiaalista painetta hankkia lapsia. Jensenin (2016) mukaan taas miehet kokevat usein oman puolison painostusta lasten hankinnassa.

Vanhemmuudesta on tullut myös kehittyneiden lapsettomuushoitojen ehkäisymenetelmien myötä yhä enemmän yksilön oma valinta. Isyys ja äitiys voidaankin mieltää nykyään yhtenä mahdollisuutena muiden elämäntapojen rinnalla (Sevón & Huttunen 2002, 80). Vapaaehtoisesti lapsettomien naisten määrän kasvu voi kuvata juurikin tätä kulttuurillista muutosta, jossa äitiyttä ei enää automaattisesti liitetä naisen kohtaloksi (Sevón 2011). Tätä vanhemmuuden valintaa voidaan selittää individualistisen modernin yhteiskunnan tuotokseksi.

Toisaalta vielä nykyäänkin vanhemmaksi tulemiseen sisältyy paljon sosiaalisia ja kulttuurisia arvoja ja merkityksiä (Sevón & Huttunen 2002). Halu saada lapsia ei katoa edes individualistiseen ja rationaaliseen periaatteeseen nojaavissa länsimaisissa yhteiskunnissa (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 120). Tutkimusten mukaan monet parit näkevät vanhemmuudessa ja lastensaannissa yhä edelleen enemmän hyötyjä kuin haittoja (Eriksson, Larsson & Tydén 2012; Jensen 2016; Närvi 2014). Äitiyden ja vanhemmaksi tulemisen nähdään sisältävän symbolisia ja konkreettisia arvoja, joita tavoitellaan. Lasten nähdään tarjoavan vanhemmilleen mahdollisuuden kokea ainutlaatuisen ja läheisen ihmissuhteen niin vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa kuin myös vanhempien keskinäisessä suhteessa, sillä lasten koetaan vahvistavan äidin ja isän välistä suhdetta (Jensen 2016; Woolett 1991, 47–48). Perheen perustamista ja vanhemmaksi tulemistä pidetään myös yhtenä aikuisuuden kriteerinä ja osana aikuisen identiteettiä (Kotkivi 2014, 130; Woolett 1991, 48). Foxin (2012) mukaan äitiydellä on keskeinen merkitys naisten sosiaaliseen asemaan yhteisössään sekä hänen omaan kokemukseensa naiseudestaan. Äitiyden ja lasten arvostaminen sekä naisen kehon mahdollisuus raskauteen ja synnyttämiseen motivoivat myös halua tulla äidiksi (Sevón 2011). Usein myös miehet usein kokevat lapsien saamisen osana elämänsuunnitelmaansa, vaikka se ei aina toteudukaan (Jensen 2016).

Lasten hankkimista tai perheellistymistä ei aina perustella ja päätetä pelkästään rationaalisin perustein, vaan siihen liittyy myös tunteet ja halua heittäytyä niiden vietäväksi (Närvi 2014, 116). Perheenperustamista miettiessä tätä tunnetta kutsutaan usein vauvakuumeeksi ja se liitetään erityisesti naisiin. Rotkirchen, Bastenin, Väisäsen ja Jokelan tutkimuksen (2011) mukaan naiset voivat kokea lastenkaipua jo nuoresta asti, mutta miehet kokevat sitä useammin vasta pariskunnan yrittäessä raskautta. Sosiaalinen ympäristö ja miehen elämäntilanne vaikuttavat siihen, minkälaisia tunteita mies kokee ja, millaisia mielikuvia hänellä on isyydestä sekä lapsen hankkimisesta (Mykkänen & Huttunen 2008, 172). Miehen lapsenkaipuu harvemmin myös vaikuttaa parin suunnitelmiin ja päätökseen lapsen hankkimisesta kuin naisen lapsenkaipuu (Rotkirch, Basten, Väisänen & Jokela 2011). Naisia pidetäänkin yleensä aktiivisempänä aloitteentekijänä lapsen hankkimista liittyvissä pohdintoissa kuin miehiä, mutta miesten tuki ja yhteinen näkemys lapsesta ovat tärkeitä (Närvi 2014, 117; Sevón & Huttunen 2002; Sevón 2011). Närvin (2014) tutkimuksen mukaan parien on neuvoteltava omista toiveistaan suhteessa puolison toiveisiin ja ihanteisiin. Yhdessä tehty päätös lastenhankinnasta voi luoda myös perustan yhteiselle ja jaetulle vastuulle lapsesta (Sevón 2011). Toisaalta huolimatta siitä, että pari on päässyt lapsen hankinta mietteissään yhteiseen päätökseen, voi prosessin aloittaminen olla vaikeaa (Jensen 2016). Lapsenhankinnan siirtyessä yhä myöhemmäksi raskaaksi tuleminen ei ole enää varmaa (Jensen 2016; Mills & Blossfeld 2013).

2.4 Tahaton lapsettomuus lapsihaaveen särkijänä

Lapsenhankinnan ja vanhemmaksi tulemisen päätökseen liittyy monenlaisia ajatuksia. Hyviä, huonoja ja oikeita aikoja pohdittaessa vanhemmaksi tulemisen odotetaan silti tapahtuvan tietyssä iässä ja elämänvaiheessa (Earle & Letherby 2007). Tutkimusten mukaan vanhemmaksi tulemiseen ja lapsen saamiseen liitetään ajatukset perisuhteen syventymisestä, elämän merkityksen muuttumisesta ja sosiaalisten odotusten täyttämistä (ks. Jensen 2016; Ulrich & Weatherall 2000;

Clarke, Marin-Matthews & Matthews 2006). Ulrichin ja Weatherallin tutkimuksen (2000) uusiseelantilaiset naiset kuvailivat äitiyden olevan luontainen vaisto ja elämän tarkoitus naiselle. Näkemällä äitiyden luonnollisena välttämättömyytenä luodaan myös merkityspohja omien biologisten lasten tärkeydestä (Ulrich & Weatherall 2000).

Tästä huolimatta noin joka viides lasta haluava pari joutuu kokemaan lapsettomuutta tahtomattaan, kun lasta ei yrityksistä ja toveista huolimatta kuulu (Tulppala 2012). Tahattomalla lapsettomuudella tarkoitetaan vaikeuttulla raskaaksi tai saattaa raskaus loppuun (Miettinen & Rotkirch 2008, 17). Heteroparilla puhutaan tahattomasta lapsettomuudesta, kun raskautta on yritetty yli 12 kuukautta siinä onnistumatta (Klementti, Sihvo ja Koponen 2004; Koponen ym. 2012; Miettinen & Rotkirch 2008). Tahaton lapsettomuus voidaan jakaa myös primaariin lapsettomuuteen ja sekundaariseen lapsettomuuteen. Primaarissa lapsettomuudessa naisen raskaus tai lapsen saaminen ei ole onnistunut koskaan. Sekundaarisessa lapsettomuudessa taas raskaus ja lapsen saaminen on aikaisemmin onnistunut, mutta uudelleen raskaaksi tuleminen ei onnistu. (Tiittinen & Unkila-Kallio 2011, 175; Klementti 2003, 113.)

Tahattoman lapsettomuuden kokemukset ovat aina ainutlaatuisia ja yksilöllisiä, koska lapsettomuuden tila voi olla hyvin epäselvä (Clarke ym. 2006). Pari ei tiedä onko lapsettomuus väliaikaista vai lopullista, ja miten toivottu lapsi lopulta saadaan (Clarke ym. 2006). Tahattoman lapsettomuuden kokemus aiheuttaa usein vihan, turhautumisen, syyllisyyden ja epäonnistumisen tunteita (Earle & Letherby 2007; Clarke ym. 2006; Ulrich & Weatherall 2000). Kielteisten tunteiden kohteina on oma keho, joka tuottaa pettymyksen. Asia, jota on ennestään pidetty luonnollisena ja itsestäänselvyyttenä ei onnistu, sillä keho ei taivukaan toteuttamaan yksilön toiveita (Clarke ym. 2006). Shokin voi aiheuttaa myös ymmärrys siitä, että valta omaan kehoon ja raskauden kontrollointiin on hyvin vähäistä (Clarke ym. 2006; Earle & Letherby 2007). Keho rajoittaa yksilön mahdollisuuksia haluttuun identiteettiin, ja sillä on voima määrittää sen ketä he oikeasti ovat, ja mitä heistä voi tulla tai olla tulematta (Clarke ym. 2006). Clarke, Marin-Matthews ja Matthews (2006) toteaa yksilön minäkuvan ja kehon olevan

aina sidoksissa toisiinsa, mutta erityisesti lapsettomuudessa kehon fyysinen vi-
allisuus ja kyvyttömyys muokkaavat yksilön käsitystä niin mieheydestä, naiseu-
desta, aikuisuudesta kuin vanhemmuudestakin. Vahva toivo omasta biologisesta
lapsesta voi korostua lapsettomilla myös siksi, että halutaan voittaa oman kehon
fyysiset rajoitteet, mitkä lapsettomuuden kokemus on aiheuttanut (Strenke &
Abrahamson 2015).

Lapsettomuuden kokemusta kuvataan usein myös tunteiden vuoris-
toradaksi. Surun ja toivon tunteet vaihtelevat aina kuukautiskierron tai hoitosy-
kien mukaan (Johansson & Berg 2005; Sweeny, Andrews, Nelson & Robbins
2015). Raskauden yrittäminen on myös täynnä toistuvaa odotusta, kun pari odot-
taa raskaustestin tulosta tai muuta, mikä kertoo parin onnistumisesta tai epäon-
nistumisesta pyrkimyksessään tulla raskaaksi (Sweeny ym. 2015). Johanssonin
ja Bergin tutkimuksen (2005) naisille oli keskeistä lapsettomuuden aiheuttama
"elämänsuru", mikä sisälsi surua lapsettomuudesta sekä siitä, etteivät naiset ky-
enneet raskauteen ja jatkamaan sukua. Elämänsuruun kuului myös suru siitä, ett-
eivät naiset kyenneet vahvistamaan parisuhdettaan tulella vanhemmiksi.
Epäonnistuneen raskauden yrityksen jälkeen surua voi aiheuttaa menetety
mahdollisen lapsen lisäksi myös menetetty tärkeä osa omaa identiteettiä - van-
hemman identiteetti (Sweeny ym. 2015). Raskauden yrittämisen kokemus muo-
toutuukin sen mukaan, millaisen merkityksen yksilö vanhemmuudelle antaa.
Mitä suurempi merkitys vanhemmuudella on yksilön elämässä, sitä vaikeampi
ja raskaampi on raskaaksi tuleminen yrittäminen (Sweeny ym. 2015).

Toisaalta myös toivon tunteet ovat keskeisiä tunteita lapsettomuu-
den kokemuksissa. Johansson ja Bergin (2005) tutkimuksen naiset kuvasivat jat-
kuvaa toivoa raskaaksi tulemisesta ja lapsen saamisesta. Toivo raskaudesta voi
olla erityisen vahva erityisesti ovulaatioin aikaan, sillä monet kokevat mahdolli-
suuden olevan olemassa, vaikkakin sen olevan epävarma (Johansson & Berg
2005).

Letherby (2012) jakaa lapsettomuuden hedelmättömyydeksi (*infertility*) ja tahattomaksi lapsettomuudeksi (*involuntary childlessness*). Hedelmättö-
myys kuvaa lääketieteellistä tilaa, kun taas tahaton lapsettomuus sosiaalista tilaa

(Letherby 2012). Myös Greil, Slausson-Blevinsin ja McQuillan (2010) mukaan fyysiset sairaudet määrittyvät objektiivisen mittaamisen lisäksi myös sosiaalisissa konteksteissa. Tahattomassa lapsettomuudessa tämä sosiaalisesti rakentunut sairauden määrittely tulee erityisen selvästi esille useasta eri syystä. Greilin ja tutkimusryhmän (2012) mukaan lapsettomuutta ei hoideta tai edes määritellä lääketieteellisesti, ellei parilla ole halua tulla vanhemmiksi, jolloin lapsensaannin vaikeus huomataan. Toisaalta Letherbyn (2012) mielestä pari voi saada lääketieteellisen diagnoosin lapsettomuudestaan huolimatta siitä, ettei pari halua lapsia. Lapsettoman diagnoosi tai identiteetti jää Letherbyn (2012) mielestä myöskin niille pareille, joilla on jo biologisia lapsia, mutta ovat tarvinneet esimerkiksi hedelmöityshoitoja raskauden alkamiseen. Lapsettoman stigma ja identiteetti ei siis välttämättä katoa, vaikka parilla olisikin lapsia. Lisäksi tahattoman lapsettomuuden aiheuttama kokemus ja kriisi voi vaikuttaa vielä pitkään raskauden onnistumisesta huolimatta (Redshaw, Hockley & Davidson 2007).

Lapsettomuutta ei yleensä pystytä parantamaan lääketieteellisillä keinoilla, ja hedelmöityshoidoilla pyritään vain auttamaan paria saamaan lapsi tai lapsia (Greil ym. 2010; Klementti 2003, 114). Hedelmöityshoidot eivät ole silti ainoa ratkaisu tai "hoitokeino" lapsettomuuteen, vaan hoitojen sijaan pari voi hyväksyä lapsettomuuden ja elää lapsettomana, adoptoida, toimia sijaisperheenä tai vaihtaa puolisoa (Greil ym. 2010).

Lapsettomuuden mielletään länsimaissa vaikuttavan parisuhteen kumpaankin osapuoleen toisin kuin muissa sairauksissa, jotka vaikuttavat usein vain yksilöön (Greil ym. 2010). Se vaikeuttaa tai estää kummankin osapuolen lapsen hankintaa riippumatta siitä kummassa osapuolella lapsettomuuden biologinen syy on. Lapsettomuus voi vaikuttaa parin lisäksi myös laajempaan sosiaaliseen kontekstiin (Greil ym. 2010). Tahattomasti lapseton pari voi kokea myös pettävänsä myös omat vanhempansa viemällä heiltä mahdollisuuden isovanhemmukseen (Tulppala 2002). Greilin ja tutkimusryhmän (2010) mukaan lapsettomuus on ymmärrettävä sosiaalisesti rakentuvana prosessina, missä parit arvioi-

vat vaikeuttaan saada lapsia, määrittelevät kuinka suuri merkitys lapsettomuudelle on heille ja kuinka he toimivat sen kanssa.

2.5 Yhdessä lapsettomuushoitoihin

Vaikka lapsettomuus koskettaa kumpaakin parisuhteen osapuolta, voivat ajatukset hoidosta ja jatkotoimenpiteistä olla erilaisia. Puolisoiden mielipiteet lapsettomuushoitoon hakeutumisesta voivat erota ja vaikuttaa myös hoitoon hakeutumiseen (Miettinen 2011; Tulppala 2012).

Tutkimusten mukaan tavallisesti nainen on aloitteentekijä hoitoon ja tutkimuksiin hakeutumisessa, vaikka päätös hoitoihin lähtemisestä on usein parin yhteinen (Daniluk 2001; Greil 2002; Miettinen 2011, 29). Lapsettomuushoidoissa korostuu usein naisnäkökulma, koska suurin osa toimenpiteistä kuten esimerkiksi kirurgiset toimenpiteet, alkioden siirrot, keinohedelmöitys, munasarjojen stimulaatio ja munasolupunktiot kohdistuvat naiseen ja naisen kehoon (Klementti 2003, 114). Koska naisen keho on kohteena erilaisissa toimenpiteissä, hän on usein myös päätöksentekijänä esimerkiksi hoitojen jatkamisessa (Clarke ym. 2006; Greil 2002). Miehen tehtävä on usein tukea naista ja toimia naisen toiveiden mukaisesti (Clarke ym. 2006). Toisaalta monissa tutkimuksissa on myös esitetty, että miehen rooli on toimia rationaalisena ”jarruna” hoitoprosessi, joka tekee lopulta myös päätöksen hoitojen lopettamisesta (Herrera 2013; Thorsby & Gill 2004). Vaikka miehet usein myöntävät naisten olevan pääosassa lisääntymisen kentällä, on miehillä kuitenkin vielä kulttuurinen valta, mikä mahdollistaa heidän valtansa myös hoitoihin liittyvissä päätöksissä (Bell 2015; Thorsby & Gill 2004). Bellin (2015) mukaan erityisesti tilanteissa, joissa pari on erimielisiä esimerkiksi hoitojen jatkamisesta, miehen näkemykset ovat todennäköisemmin valitsevia.

Lapsettomuuden kohdalla puolison rooli ja mielipide ovat tärkeämpiä kuin monen muun terveysongelman tapauksessa, koska yleensä lapsettomuushoidot vaativat molempien osallistumisen tutkimuksiin (Greil ym. 2010;

Miettinen 2011, 29). Puolison suhtautuminen lapsettomuuteen ja sen hoitoon vaikuttavat myös merkittävästi siihen, millaisiin hoitotoimenpiteisiin ryhdytään ja kuinka pitkään hoitoja halutaan jatkaa (Miettinen 2011, 29). Erilaiset mielipiteet voivat siis johtaa hoitojen kesken jättämiseen ja tuoda myös haasteita parisuhteeseen. Tulppalan (2012) mukaan noin 40 prosenttia tahattomasti lapsettomista pareista ei hakeudu ollenkaan lapsettomuustutkimuksiin tai -hoitoihin. Nämä parit ovat yleensä vähemmän koulutettuja, iältään nuorempia tai toisella puolisosta on jo lapsia aikaisemmista suhteista (Tulppala 2012).

Yhteinen päätös lapsettomuustutkimuksista ja -hoidoista sekä puolison tuki on tärkeää myös myöhemmässä vaiheessa, sillä hoitoihin liittyy paljon pelkoja ja stressiä (Miettinen 2011, 62). Useimmille lapsettomuushoitojen prosessi ei ole ennestään tuttu ja odotukset hoitojen tuloksista ovat usein korkealla (Miettinen 2011; Remennick 2000). Myös hoitojen lopettaminen voi olla hyvin stressaavaa ja vaikeaa. Keskeinen ja tärkeä tavoite hoidoissa on raskauden onnistuminen, minkä vuoksi epäonnistuminen sekä luovuttaminen voi aiheuttaa henkilökohtaisen kriisin (Letherby 2012; Remennick 2000). Lisäksi hoitojen lopettaminen voidaan kokea oman lapsen hylkäämiseenä (Tulppala 2002). Epävarmuus puolison mielipiteistä ja puolison suostuttelu hoitoihin lisää myös epävarmuutta ja huolta siitä, onko puoliso halukas jatkamaan hoitoja tuloksettomien yritysten jälkeen (Miettinen 2011,62). Hedelmöityshoidot voivat olla hyvin haastava prosessi niin emotionaalisesti kuin fyysisestikin ja aiheuttaa myös suuria taloudellisia kuluja (Redshaw ym. 2007).

2.6 Tahattoman lapsettomuuden kokemus naisena ja miehenä

Tahattoman lapsettomuuden kokemus tuottaa skaalan erilaisia kielteisiä kokemuksia, tunteita ja seurauksia lapsettomalle parille (Greil ym. 2010). Tutkimukset myös usein viittaavat siihen, että naiset ja miehet suhtautuvat eri tavalla lapsettomuuteen ja naisille sen merkitys on keskeisempi kuin miehille (Greil ym.

2010; Kowalcek ym. 2000). Aikaisempien tutkimusten mukaan naiset kärsivät stressistä, muista terveysongelmista, masennuksesta ja surusta enemmän kuin miehet (Lechner, Bolman & van Dalen 2007; Peterson, Sejbaek, Pirritano & Schmidt 2014). Yksilön kokemukseen lapsettomuudesta vaikuttaa kulttuuriset ja sosiaaliset odotukset vanhemmuudesta ja äitiydestä, oman kumppanin suhtautuminen sekä oman kehon tuntemukset (ks. Bell 2015; Greil 2002; Greil ym. 2010; Pashigian 2002; Ulrich & Weatherall 2000).

Lapsettomuuden kokemukseen muotoutuu siitä kuinka patriarkaalinen yhteiskunta on, sekä miehen vallan määrästä ja naisten muiden roolien (kuin äitiyden) mahdollisuudesta ja vaihtelusta (Greil ym. 2010). Vahvasti patriarkaalisisissa yhteiskunnissa, kuten Israelissa, Vietnamissa ja Intiassa, perheettömyys ja lapsettomuus eivät ole vaihtoehtoja, jos haluaa pysyä valtavirrassa mukana (Pashigian 2002; Remennick 2000). Siihen, kuinka kielteisenä asiana lapsettomuus nähdään vaikuttaa se, kuinka suuri vaatimus äitiys on naiselle sosiaalisesti ja kulttuurisesti (Remennick 2000). Kulttuureissa, joissa ei tunneta vapaaehtoista lapsettomuutta, lapsettomuus on myös melkein mahdotonta piilottaa (Greil ym. 2010). Äitiys nähdään välttämättömänä ja luonnollisena, ja sitä odotetaan kaikilta naimisissa olevilta naisilta (Pashigian 2002; Remennick 2000). Tämän vuoksi naimisissa olevilla naisilla ei ole muuta mahdollisuutta, kuin aloittaa lapsettomuushoidot taloudellisista kustannuksista tai muista henkilökohtaisista uhrauksista huolimatta (Remennick 2000).

Länsimaissa patriarkaalisuutta voi olla vähemmän, mutta se ei tarkoita, että lapsettomuuden kokemus olisi merkityksetön myöskään siellä. Länsimaissa lapsettomuus nähdään hyväksyttävämpänä ja mahdollisempänä vaihtoehtona kuin kehitysmaissa ja lapsettomuus voidaan tulkita vapaaehtoisena lapsettomuutena (Greil ym. 2010). Toisaalta myös länsimaisessa ajattelussa äitiys liitetään usein naisen biologiseksi kohtaloksi, sosiaalisten odotusten täyttämiseksi, osaksi aikuisen naisen identiteettiä ja luonnolliseksi vaistoksi (ks. Greil 2002; Johansson & Berg 2005; Ulrich & Weatherall 2000; Woollett 1991). Myös länsimaissa vapaaehtoinen lapsettomuus voidaan leimata kielteisesti naisen itsekkyytenä tai urakeskeisyytenä (Ulrich & Weatherall 2000). Bellin (2015) mukaan naiset voivat

kokea olevansa vastuussa perheensä jatkamisesta ja lapsen saamisesta, kun taas miehet kokevat olevansa vastuussa perheensä elättämisestä. Myös Johanssonin ja Bergin tutkimuksen (2005) lapsettomat ruotsalaisnaiset kertoivat elämän tarkoituksen olevan lapsien saaminen ja näin ollen suvun jatkaminen.

Usein tutkimusten mukaan naiset myös kantavat syyllisyyttä lapsettomuudesta ja kokevat sen omana epäonnistumisenaan, vaikka lapsettomuuden biologinen syy olisikin miehessä (ks. Bell 2015; Clarke ym. 2006; Greil 2002; Tulpala 2012). Naisen keholla on mahdollisuus tulla raskaaksi ja synnyttää lapsia, ja lapsettomuudessa juuri naisen keho epäonnistuu tulemaan raskaaksi, vaikka lapsettomuuden biologinen vika olisi miehessä (Greil 2002; Johansson & Berg 2005). Kyvyttömyys saada lapsia ja lisääntyä voidaan kokea uhkana myös oman naisellisuuden ja feminiinisyyden tunteille, ja näin ollen lapsettomuus vaikuttaa usein kielteisesti naisen itsetuntoon (Clarke ym. 2006).

Naiset myös kokevat joka kuukausi muistutuksen lapsettomuudestaan kuukautiskierron muodossa, joka voidaan kokea merkinä epäonnistumisesta ja menetyksestä (Johansson & Berg 2005). Tämä vahvistaa lapsettomuuden kokemusta ja lapsettomilla naisilla elämä voi keskittyä ovulaation ja kuukautiskierron seuraamiseen muiden asioiden jäädessä toissijaiseksi (Johansson & Berg 2005). Naisen keho on ensisijaisena kohteena myös erilaisille lääketieteellisille tutkimuksille ja hoidoille, mikä vaikuttaa myös parin väliseen dynamiikkaan sekä yksilön suhtautumiseen itseensä ja kehoonsa (Clarke ym. 2006). Tämä vaikuttaa myös siihen, että naisilla on usein aktiivisempi rooli lapsettomuushoidoissa kuin miehillä (Clarke ym. 2006; Greil 2002; Herrera 2013). Toisaalta naisen kehon korostuminen lääketieteellisissä hoidoissa myös vahvistaa naisen häpeän, syyllisyyden ja riittämättömyyden tunteita (Clarke ym. 2006).

Pettymys ja epäonnistuminen liitetään usein kehon lisäksi myös itseensä kokonaisuudessa. Esimerkiksi Greilin (2002) sekä Clarcken ja tutkimusryhmän (2006) tutkimuksen naiset kokivat lapsettomuuden kokonaisuudessaan häiriönä saavuttaa haluttu rooli, eivätkä vain kehon epäonnistumisena. Myös Sternken ja Abrahamson (2015) tutkimuksen mukaan naiset kokivat tahattoman lap-

settomuuden roolinsa pettämisenä sekä sen aiheuttavan epäluonnollisen lapsettoman stigman. Tahaton lapsettomuus voi tuntua epäonnistumisena niin naisen kuin puolisona (Bell 2015; Ulrich & Weatherall 2000). Lisää kipua ja tuskaa aiheuttaa muiden ihmisten kyselyt ja utelut perheen perustamisesta. Etenkin vakaassa parisuhteessa ja sopivassa iässä oleva nainen voi joutua selittelemään ulkopuolisille omaa epänormatiivista statustaan (Sternke & Abrahamson 2015). Tahaton lapsettomuus on usein salattu stigma, sillä siitä ei näy ulkopuolisia merkkejä ja monet eivät kerro lapsettomuudestaan edes läheisille (Sternke & Abrahamson 2015).

Lapsettomuuden stigma saattaa vaikuttaa myös naisen ammatti-identiteettiin. Esimerkiksi Remennickin tutkimuksen (2000) naiset kokivat lapsettomuuden vähentävän heidän asiantuntijuuttaan, jos he työskentelivät kasvatustai hoiva-alalla. Lapsettomuuden stigma voi olla myös niin hallitseva, että se jättää naisen kaikki muut saavutukset ja meriitit alleen (Remennick 2000). Toisaalta Riessmanin (2002) mukaan naiset voivat myös ajan myötä irtautua äitiyden kulttuurisesta odotuksesta ja päästä kulttuurisesti hallitsevan äitikertomuksen yläpuolelle rakentaessaan ja muodostaessaan identiteettiään aikuisena naisena.

Myös miesten sosiaalinen paine lastensaannista on lisääntynyt, vaikka lisääntyminen ja lastensaanti liitetään vieläkin vahvasti naiseen (Clarke ym. 2006). Bellin (2015) mielestä miehet kokevat samanlaisia fyysisiä ja psyykkisiä seurauksia tahattomasta lapsettomuudesta kuin naisetkin. Miehet tuovat vain oman kokemuksensa eri tavalla esille kuin naiset (Repokari 2012, 197; Tulppala 2012). Tahaton lapsettomuus voidaan usein kokea uhkana miehen tunteelle omasta virilisyydestään, seksuaalisuudestaan ja maskuliinisuudestaan (Clarke ym. 2006; Thorsby & Gill 2004). Mies voi kokea itsensä seksuaalisesti epäonnistuneeksi, kun ei pysty saattamaan puolisoaan raskaaksi ilman apua (Tulppala 2012). Tämä aiheuttaa nöyryyksen, riittämättömyyden ja häpeän tunteita (Clarke ym. 2006; Thorsby & Gill 2004). Miehet voivat myös kokea oman kehonsa pettäneen heidät (Bell 2015).

Maskuliinisuus ja seksuaalisuus ovat usein tärkeä osa miehen identiteettiä, minkä vuoksi lapsettomuus on usein kolaus miehen itsetunnolle (Clarke ym 2006). Miehillä voi olla myös pelko leimautua seksuaalisesti vialliseksi impotenssiksi, mikä voi johtaa siihen, että lapsettomuuden syy pyritään liittämään naiseen (Clarke ym. 2006; Thorsby & Gill 2004). Tutkimusten mukaan myös naiset kantavat mieluummin itse lapsettomuuden syy, kuin liittävät sen puolisoihinsa (Pahigian 2002; Remennick 2000; Thorsby & Gill 2004).

Lapsettomuudessa ei ole silti miehille kyse pelkästään kolauksesta heidän maskuliinisuuteen tai seksuaalisuuteen. Miehet menettävät tahattomassa lapsettomuudessa myös isyyden ja vanhemman roolin (Bell 2015). Bellin (2015) tutkimuksen miehet kuvailivat samankaltaisia tuntemuksia ja kokemuksia kuin naisetkin, mitä isyyden menettäminen aiheutti. Tutkimuksen miehet kärsivät myös lapsettomuushoitoprosessin huipuista ja laskuista, eli heränneestä ja samuneesta toivosta (Bell 2015). Miehet voivat myös kokea pelkoa raskauden keskeytymisestä sekä olla huolissaan omastaan ja puolison jaksamisesta (Mykkänen 2014, 43). Tutkimusten mukaan miehet eivät silti tuo tunteitansa tai suruaan samalla tavalla esiin kuin naiset (Bell 2015; Herrera 2013; Thorsby & Gill 2004). Tämä johtuu osittain vielä vallalla olevista vahvoista sukupuoli-odotuksista sekä miesten pyrkimyksestä noudattaa maskuliinisuuden normeja (Bell 2015; Thorsby & Gill 2004).

Koska naisen keho on usein keskiössä lapsettomuushoidoissa, mies voi kokea omat vaikutusmahdollisuutensa ja toimijuutensa vähäiseksi (Bell 2015; Herrera 2013; Mykkänen 2014, 42). Toisaalta miehen kehon jäädessä helpommin sivuun lapsettomuushoidoissa on heidän helpompi myös etäännyttää itsensä hoidoista (Thorsby & Gill 2004). Myös Herreran (2013) tutkimuksen miehet myönsivät naisen suuremman roolin lapsettomuushoidoissa. Miehen rooliksi jää usein toimia naisen tukijana ja ”vahvana olkapäänä”, mikä vaikuttaa myös siihen, etteivät he voi kertoa omista tunteistaan (Herrera 2013; Thorsby & Gill 2004). Miehet siis reagoivat lapsettomuuteen myös puolison tunteiden ja kokemusten kautta (Klementti 2003,118; Martins ym. 2014) Bellin (2015) mukaan miehet koki-

vat syyllisyyttä puolisonsa stressistä sekä siitä, etteivät pystyneet tukemaan riittävästi heitä. Myös Martinsin ja tutkimusryhmän (2014) tutkimuksen mukaan miehille parisuhde ja puolison saama tuki oli niin tärkeässä roolissa, että naisten saadessa tukea perheeltään lapsettomuuden aikana, myös miehet kokivat vähemmän lapsettomuuden aiheuttamaa stressiä.

2.7 Tahaton lapsettomuus parisuhteessa

Yksilön oman kokemuksen lisäksi lapsettomuus on parin yhteinen ongelma (Tulppala 2012). Näkemykset vanhemmaksi tulosta, halu saada biologinen lapsi tai kokemus lapsettomuudessa voivat olla silti erilaisia puolisoitten välillä (Miettinen 2011, 29). Yksilöllisten kokemusten käsittelyä on vaikea erottaa parisuhteesta, koska yksilöt vaikuttavat parisuhteeseen ja parisuhde yksilöiden kokemukseen (Tulppala 2012). Greilin ja tutkimusryhmän (2010) mukaan lapsettomuuden vaikutus riippuu sosiaalisesta kontekstista. Lapsettomuudella on suurempi kielteinen vaikutus parisuhteeseen kulttuureissa, joissa naisen rooli on sidottu lapsien saamiseen ja lapsien tekeminen on perheen velvollisuus. Näissä kulttuureissa avioliiton tarkoituksena on lasten saaminen ja kasvattaminen, eikä ole sosiaalisesti hyväksyttävää naimisessa olevalle naiselle olla tulematta äidiksi (Greil ym. 2010; Pashagian 2002). Naiset usein kokevat myös lasten saannin lähentävän suhdetta puolisoonsa ja vakiinnuttavan heidän asemansa avioliittoonsa ja sukuunsa nähden (Pashagian 2002). Lapsettomuudella voikin olla suurempi merkitys kehitysmaissa parin parisuhteeseen kuin länsimaissa (Greil ym. 2010). Toisaalta myös länsimaissa naiset ja miehet liittyvät lapsien saamisen parisuhteen ja avioliiton täydellistämiseen ja lopullisena sitoutumisena puolisoon (ks. Jensen 2016; Johansson & Berg 2005; Ulrich & Weatherall 2000).

Tutkimuksissa tahaton lapsettomuus nähdään usein paria yhdistävänä (Miettinen 2011; Repokari 2007,2008; Schmidt ym. 2005) tai etäännyttävänä (Monga ym. 2004; Remennick 2000) tekijänä. Repokarin (2008) mukaan pari-

suhteen tyytyväisyys ja yhteenkuuluvuudentunne on lapsettomuushoidot läpikäynneillä pareilla samalla tasolla kuin hoidotta raskaaksi tulleilla pareilla. Jaettu yhteinen lapsettomuuskriisi sekä lapsettomuushoidot voi jopa vahvistaa parisuhdetta ja lähentää paria (Repokari 2007, 2008; Schmidt ym. 2005). Yhdessä läpi käyty lapsettomuuden kokemus voi luoda keskinäisen tuen ja ymmärryksen tunteen, jollaista pari ei ole ennen kokenut (Tulppala 2002). Parin selvitessä fyysisestä ja psyykkisestä raskaasta lapsettomuusajasta yhdessä parisuhteen voidaan kokea vahvistuneen (Sydsjö ym. 2002). Tyytyväisyys parisuhteeseen lapsettomuushoitojen aikana voi johtua myös siitä, että hoitoon hakeutuvat ensisijaisesti ne parit, jotka ovat pystyneet selvittämään lapsettomuuden aiheuttamia ristiriitaisia tunteita ja paineita parisuhteessa paremmin kuin muut (Miettinen 2011). Epävakaat ja huonot parisuhteet voivat hajota jo lapsettomuuden konkretisoiduessa, ennen kuin pari lähtee lapsettomuushoitoihin (Repokari 2008). Tahattoman lapsettomuuden aikana tyytyväisyyttä parisuhteeseen voi heikentää epätyytyttävä seksielämä, joka on muuttunut hormonikerron mukaan suoritettavaksi pakoksi (Monga 2004; Remennick 2000).

Toisaalta myös lapsettomuuden kesto ja hoitojen tulos voi vaikuttaa siihen, miten miehet ja naiset raportoivat lapsettomuuden vaikuttavan parisuhteeseensa. Leiblum, Aviv ja Hamerin (1998) tutkimuksen mukaan suurin osa pareista selviää hyvin lapsettomuushoidoista ilman kielteisiä seurauksia heidän parisuhteeseensa tai seksielämäänsä. Kyseisen tutkimuksen mukaan silti naiset, jotka jäivät hoidoista huolimatta kokonaan ilman lasta, kokivat lapsettomuudella ja sen hoidoilla olleen kielteisempi vaikutus heidän parisuhteeseensa kuin naisilla, jotka onnistuivat tulemaan raskaaksi tai adoptoivat lapsen (Leiblum ym. 1998). Sydjön ja tutkimusryhmän (2002) tutkimuksen parit olivat taas tyytyväisiä parisuhteeseensa onnistuneen hedelmöityshoidon jälkeen. Lapsettomuudella tai hoidoilla ei ollut kielteisiä seurauksia, kun pari lopulta onnistui saamaan toivotun lapsen (Sydsjö ym. 2002).

Tahattoman lapsettomuuden merkitys parisuhteessa voikin koostua siitä, miten parit käsittelevät lapsettomuutta, miten he puhuvat lapsettomuudesta tai miten he itse kokevat lapsettomuuden. Lapsettomuuden kokemuksen

merkitys parisuhteelle voi muodostua myös sen mukaan, miten puoliso reagoi lapsettomuuteen (Martins ym. 2014; Peterson, Pirritano, Christensen & Schmidt 2008; Peterson, Newton, Rosen, & Schulman 2006;). Petersonin kahden tutkimusryhmän (2006, 2008) mukaan puolison selviytymisstrategiat lapsettomuusstressiin vaikuttivat usein toiseen puolisoon ja heidän keskinäiseen parisuhteeseensa. Esimerkiksi Peterson tutkimusryhmän (2006) tutkimuksen mukaan naiset kokivat enemmän stressiä ja masennusta miesten välttäessä lapsettomuudesta puhumista tai etäännyttäessään itseään siitä. Tällöin naiset kokivat jäävänsä ilman puolisonsa tukea, sekä etteivät miehet jakaneet heidän kokemaansa surua tai olleet yhtä sitoutuneita lapsen yrittämiseen (Peterson ym. 2006). Myös se, miten miehet suhtautuvat lapsettomuuteen vaikuttaa siihen, miten hyvin pari pystyy puhumaan lapsettomuudesta sekä myös naisen käsitykseen lapsettomuuden vaikutuksesta heidän suhteeseensa (Pasch ym. 2002). Esimerkiksi jos miehet kokivat lapsen saamisen tärkeäksi, he halusivat puhua lapsien saamisesta puolionsa kanssa ja olivat myönteisempiä puhuessaan lapsettomuudesta (Pasch ym. 2002). Tällöin myös naisilla oli myönteisempi näkökulma lapsettomuuden vaikutuksesta heidän parisuhteeseensa.

Puolisolta saatu ja annettu tuki vaikuttaa myös parisuhteeseen lapsettomuuden aikana. Nainen voi kokea lapsettomuuden erityisen stressaavana ja sen vaikuttavan kielteisesti parisuhteeseen, jos hän ei saa puolisoiltaan tukea (Luk & Loke 2015). Martinsin ja hänen tutkimusryhmänsä (2014) tutkimuksen mukaan naisille puolisoiden tuen merkitys on erityisen suuri, vaikkakin myös miehille puolisoiden tuki on merkityksellinen. Miehillä ei usein ole muuta tukiverkostoa lapsettomuuden aikana kuin oma puoliso, sillä miehet usein piilottavat omat tunteensa ja etsivät vain yhdessä puolionsa kanssa muuta tukea (Martins ym. 2014). Miesten vaikeneminen tahattoman lapsettomuuden aiheuttamista tunteistaan voi vaikuttaa myös kielteisesti naisen kokemukseen miehen antamasta tuesta (Thorsby & Gill 2004). Thorsby ja Gillin (2004) tutkimuksen naiset halusivat miesten puhuvan lapsettomuuden aiheuttamista tunteista ja ajatuksista, vaikenemisen ja vahvana olemisen sijaan. Myös Peterson tutkimusryhmän (2006) mukaan pareilla, jotka eivät jaa tunteitaan ja pyrkivät säätelemään näitä,

on eniten lapsettomuuden aiheuttamia ongelmia parisuhteessaan. Kun pari ei jaa kokemuksiaan keskenään, voivat he jäädä ilman toistensa tukea eivätkä he koe niin suurta yhteenkuuluvuuden tunnetta keskenään (Peterson ym. 2006). Parin oppiessa tukemaan toisiaan ja tekemällä yhteistyötä, lapsettomuuden kokemus voidaan kokea paria lähentävänä ja heidän parisuhdettaan vahvistavana kokemuksena (Luk & Loke 2015; Ying & Loke 2016).

Parisuhdetta heikentää myös kummankin osapuolen syyllisyys lapsettomuudesta (Peterson ym. 2006). Kummankin kokiessa vahvaa kipua ja syyllisyyttä lapsettomuudesta, pari ei pysty tukemaan eikä lohduttamaan toisiaan, jolloin myös parisuhde kärsii (Peterson ym. 2006). Schmidtin tutkimusryhmän (2005) tutkimuksen mukaan miehillä myönteisesti parisuhteeseen vaikuttivat esimerkiksi avoimesti tunteiden näyttäminen, tiedon ja neuvojen etsiminen sekä muille ihmisille lapsettomuudesta kertominen. Miesten tyytyväisyyttä parisuhteeseen laski lapsettomuuden aikana erityisesti vaikea kommunikointi puolison kanssa (Schmidt ym. 2005). Toisaalta Paschin ja tutkimusryhmän (2002) tutkimuksen mukaan parisuhteet missä kommunikointi ei toiminut puolisoitten välillä, miehet eivät olleet kovin kiinnostuneita yrittämään tai saamaan lasta.

Tahaton lapsettomuus voi tuoda myönteisiä vaikutuksia mahdollisesti tulevaan vanhemmuuteenkin. Tahattoman lapsettomuuden kokemus voi vahvistaa parin sinnikkyyttä, joka helpottaa siirtymää vanhemmuuteen ja tukee parisuhdetta muutoksen aikana (Flykt ym. 2009). Parit myös oppivat lapsettomuuden aikana keskustelemaan parisuhteestaan ja tulevasta vanhemmuudesta, ja näin ollen valmistautuvat vanhemmuuden tuomiin haasteisiin (Sydsjö ym. 2002). Pitkä ja vaivalloinen valmistuminen vanhemmuuteen voi helpottaa vanhemman roolin hyväksymistä ja auttaa tasapuolisemmassa lasten hoidon jaossa (Darwich ym. 2015; Flykt ym. 2009).

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämä tutkimus oli luonteeltaan laadullinen, kasvatustieteellinen tutkimus, sillä aikaisempi tutkimus tahattomasta lapsettomuudesta on painottunut lääketieteelliseen näkökulmaan ja kasvatustieteellistä kotimaista tutkimusta ilmiöstä on vielä vähän. Tässä tutkimuksessa tarkastelin naisten kokemuksia parisuhteestaan tahattoman lapsettomuuden aikana. Tutkimuksen kiinnostus kohdistuu siihen, miten naiset parisuhteestaan kertovat osana lapsettomuuskerrontaansa ja löytyykö naisten kerronnasta eroja siinä, millaisia merkityksiä parisuhteelle ja puolisolle annetaan lapsettomuusprosessista puhuttaessa.

Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat seuraavat kysymykset:

1. Millaisia parisuhdekertomuksia tahattoman lapsettomuuden kokeneiden naisten haastatteluista on löydettävissä?
2. Miten tahattomasti lapsettomana olleet naiset positioivat itsensä ja puolisonsa parisuhdekertomuksissa?

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Narratiivinen lähestymistapa parisuhteen tutkimisessa lapsettomuuden aikana

Tämän laadullisen tutkimuksen lähestymistapana toimi narratiivinen tutkimusote. Narratiivisessa eli kerronnallisessa tutkimuksessa huomio kohdistuu yksilön tapaan antaa merkityksiä asioille tarinoidensa kautta sekä kertomiseen tiedon rakentajana ja välittäjänä (Heikkinen 2010, 156; Heikkinen 2015, 151). Heikkisen (2015) mukaan kertomuksellisuus on ihmiselle olennainen tapa muodostaa ja koota tietoa ympäröivästä maailmasta sekä itsestään. Tässä tutkimuksessa narratiivista menetelmää käytettiin niin aineiston keruussa kuin analyysin toteuttamisessa. Narratiivinen tutkimusaineistona voivat olla esimerkiksi haastattelut, päiväkirjat, elämäkerrat tai muut vapaat kirjalliset tuotokset, joissa tutkittava kertoo kokemuksistaan omin sanoin (Heikkinen 2015, 159). Toisaalta tiukemman kriteerin mukaan aineiston tulisi olla myös ajallisesti etenevä kertomus, jolla on selvä alku, keskikohta ja loppu (Hänninen 2015, 171; Heikkinen 2015, 159). Tässä tutkimuksessa aineistona toimivat tahattoman lapsettomuuden kokeneiden äitien haastattelut. Riessmanin (2008) mielestä tarinoiden kertomisen avulla ihminen voi jäsentää vaikeita ja kipeitä elämänvaiheitaan itselle merkittäviksi kokonaisuuksiksi ja käy läpi kokemiaan tunteitaan.

Heikkisen (2015) mukaan narratiivinen tutkimus pohjautuu pääosin konstruktivistiseen ja tulkinnalliseen paradigmaan, minkä vuoksi narratiivista metodologia pidetäänkin enemmän taustafilosofiana tai tutkimuksellisenä lähestymistapana. Konstruktivistinen käsitys tiedosta perustuu siihen, että tietäminen ja tieto ovat ajasta, paikasta ja tarkastelijan asemasta riippuvaa, eli ihmisen itsensä luomaa todellisuutta (Heikkinen 2015, 156–157). Heikkinen (2015) kuvaa myös yksilön identiteetin konstruktivisina prosessina. Myös Riessmanin (2008) mukaan yksilöiden täytyy nykyisin rakentaa identiteettiään, sitä keitä he haluavat olla ja miten he haluavat tulla muistetuksi. Yksilön käsitys omasta itsestä muuttuu jatkuvasti uusien kokemusten ja ihmisten kanssa käytyjen keskustelujen

myötä (Heikkinen 2015, 157). Myös Hänninen (1999) kuvaa identiteettiä muuttavana ja moniulotteisena tarinallisena luomuksena.

Kuten aikaisemmat mainitut tutkijat myös Bamberg (2012) mieltää narratiivit eli kertomukset paljastuksina ihmisten subjektiivisesta kokemuksesta, jotka vastaavat myös kysymykseen kuka minä olen. Bambergin mukaan ihmisen identiteettiin rakentumista voidaan tarkastella positioitumisen avulla. Positioitumisella tarkoitetaan sitä, miten ihmiset haluavat tulla ymmärretyiksi ja miten he identifioivat itseään arjen puhetilanteissa (Bamberg 2012). Bambergin mukaan positioituminen on aina tilanteisiin sidottuna, ja se muuttuu aina tilanteen muuttuessa.

Hänninen (1999, 143) puhuu myös *mallitarinoista*, jotka ovat kulttuurisesti vallitsevia tarinoita miten käyttäytyä, ajatella tai tuntea tietyssä tilanteessa. Mallitarinoiden avulla voidaan yksinkertaistaa elämän moninaisuutta ajatuksellisesti hallitsevampaan muotoon, ja ne voivat auttaa yksilöä ymmärtämään omaa elämäänsä (Hänninen 1999, 143). Aina yksilön oma tarina ei kuitenkaan istu yleisesti vallitsevaan mallitarinaan, jolloin yksilö luo *vastatarinan*. Vastatarina on vaihtoehtotarina mallitarinalle, jotka vahvistavat myös mallitarinoiden itsestäänselvyyden ja voiman (Mykkänen 2010). Mykkänen (2010) esittää tutkimuksessaan myös *selviytymistarinan*, jossa ennakoimaton käännekohta muuttaa tarinan suunnan kielteiseksi. Kielteinen suunta muuttuu kuitenkin tarinan edetessä myönteiseksi, kun kielteistä ja yllättävää käännekohta aletaan tarkastella uudesta näkökulmasta ja siitä löydetään myönteisiä merkityksiä (Mykkänen 2010, 84).

Narratiivisia menetelmiä on käytetty myös aiemmin tahattoman lapsettomuuden kokemuksen tutkimisessa. Herrera (2013) on tutkinut narratiivisin menetelmin chileläisten miesten kokemuksia ja rooleja lapsettomuusprosessissa. Herrera analysoi miesten tarinoista juonenkulun lisäksi, miten miehet kertoivat tarinaa, eli esimerkiksi minkälaisia persoonamuotoja he tarinoissaan käyttivät. Herreran tutkimuksessa tutkittiin myös, minkälaisia henkilöitä tarinoissa esiintyi, ja millaisiin rooleihin miehet heidät liittivät. Riessman (2002) on tutkinut sitä, miten intialaiset naiset positioivat itsensä naisena tahattoman lapsettomuuden

aikana. Sweenyn ja tutkimusryhmän (2015) tutkimuksessa taas tutkittiin, millaisia persoonapronomineja parit käyttivät kuvatessaan kokemuksiaan lapsen yrittämisestä. Tutkimuksen mukaan *me*-pronominin käyttö oli yleistä kuvattaessa parin suunnittelua lapsen hankinnasta, kun taas *minä*-pronomina käytettiin enemmän puhuttaessa muiden naisten onnistuneista raskauksista tai omista kipeistä kokemuksista, kuten keskenmenosta.

4.2 Tutkittavat ja tutkimuksen eteneminen

Tämän tutkimuksen aineistona käytin kasvatustieteiden tohtoriopiskelija Siru Lehdon väitöstutkimusta varten keräämää haastatteluaineistoa. Lehto tekee väitöstutkimusta äitiyden rakentumisesta pitkän lapsettomuuden jälkeen ja on kerännyt kahdenlaista aineistoa. Ensimmäisen aineiston muodostavat lapsettomuuden läpikäyneiden naisten kirjoittamat kertomukset, joita on kerätty kolmekymmeneltäkolmelta naiselta. Toinen osa aineistosta on kerätty haastatteleamalla kahtakymmentäkuutta näistä naisista, ja haastattelussa syvennyttiin kirjoitettujen kertomusten teemoihin. Lehto sai yhteyden tutkimuksen osallistujiin julkaisemalla kirjoituspyynnön (liite 1) sosiaalisessa mediassa (Facebook) sekä erilaisilla internetissä olevilla keskustelupalstoilla (Vauva, Kaksplus, Meidän perhe, Suomi 24). Tämän lisäksi kolmen kaupungin neuvoloiden terveydenhoitajat jakoivat kirjoituspyyntöä asiakkailleen, ja kirjoituspyyntö oli myös näiden neuvoloiden ilmoitustauluilla. Kirjoituspyyntöä myös jaettiin eri yhdistysten kuten Lapsettomien yhdistyksen sekä Simpukka Ry:n kautta. Monet tahattomasti lapsettomat parit tunsivat toisia tahattomasti lapsettomia, joilla oli taustallaan samankaltaisia kokemuksia, ja he kertoivat mahdollisuudesta osallistua tutkimukseen toisilleen. Monipuoliset menetelmät tutkimushenkilöiden tavoittamiseksi mahdollistivat myös hyvin heterogeenisen tutkittavien joukon, sillä tutkittavat olivat eri puolelta Suomea, eri-ikäisiä ja eri koulutustaustan omaavia naisia.

Tässä tutkimuksessa aineistona käytin yhdeksän naisen haastattelua, joiden käyttöön pro gradu-tutkielmassa saatiin lupa tutkittavilta. Keskeinen

valintakriteeri vapaaehtoisuuden lisäksi oli se, että näiden yhdeksän naisen taaton lapsettomuus on ollut primaarista lapsettomuutta, eli vaikeuksia raskaaksi tulemisessa oli ensimmäisen raskauden kohdalla. Osalla naisista primaarinen lapsettomuus on jatkunut myöhemmin sekundaarisiksi lapsettomuudeksi. Kaikilla naisilla on taustallaan myös lapsettomuushoitoja, vaikka muutama naisista on saanut lapsia myös ilman hoitoja.

Lapsettomuus oli kestänyt naisilla ennen ensimmäistä onnistunutta raskautta 1-13 vuotta. Lasten iät haastatteluhetkellä vaihtelivat reilusta yhdestä vuodesta 23 vuoteen, josta voi myös päätellä naisien lapsettomuushoidoista kuluneen ajan. Joillakin naisilla lapsettomuushoidoista oli kulunut huomattavasti pidempi aika kuin toisilla naisilla ja tämä näkyi naisten kerronnassa lapsettomuudestaan. Naisilla, joilla lapsettomuushoidoista oli kulunut pidempi aika, oli vaikeampi muistaa kaikkia lapsettomuuden vaiheita ja he kokivat ”ajan kullanneen muistot”.

Myös parisuhdetilanne vaihteli tutkittavien välillä. Suurin osa tutkittavista olivat yhdessä saman puolison kanssa, jonka kanssa olivat kokeneet lapsettomuushoidot. Kaksi naisista oli eronnut puolisoistaan, joiden kanssa olivat läpikäyneet lapsettomuushoitoja. Eräs naisista oli myös eronnut puolisoistaan lapsen syntymän jälkeen, mutta pari oli myöhemmin palannut yhteen ja oli haastatteluhetkellä yhdessä.

4.3 Narratiivinen haastattelu aineistonkeruuna

Tässä tutkimuksessa myös aineistonkeruu tehtiin narratiivisten lähtökohtien mukaisesti. Hännisen (2015) mukaan yleinen tapa kerätä narratiivista aineistoa kirjoitettujen elämänkertojen ohella on haastattelu. Olennaista narratiivisella aineistolle on, että se on kirjoitettua tai puhuttua kerrontaa (Heikkinen 2015, 159). Batesin (2004) mukaan narratiivinen haastattelu toimii parhaiten laadullisissa tutkimuksissa, joissa tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää tutkittavien omia näkökulmia tutkittavaan aiheeseen. Narratiivisilla haastattelumenetelmillä tutkija

pystyy tutkimaan aiheita, joihin tutkittavan olisi vaikea vastata muodollisten ja tiukka linjaisten kysymysten avulla, sekä heidän käyttämää arkipäivästä kieltä tutkittavasta aiheesta (Bates 2004).

Tässä tutkimuksessa Lehto käytti episodista haastattelutapaa, joka on yksi narratiivisen haastattelun tekniikoista. Flickin (2000) kehittämässä episodisessa haastattelussa haastateltava kertoo omaa tarinaansa ja omia kokemuksiaan tutkittavasta aiheesta tai ajanjaksosta. Lehto toteutti tähän tutkimukseen osallistuneiden naisten haastattelut syksyllä 2015 ja niiden kesto vaihteli 50 minuutista kahteen tuntiin. Narratiivisin menetelmin toteutettu haastattelu toteutetaan usein tutkittavalle luonnollisessa ja arkipäiväisessä ympäristössä (Bates 2004), ja tässä tutkimuksessa näitä olivat tutkittavan koti tai työpaikka, myös kahvila, hotelli tai auto toimivat haastattelupaikkana. Episodisella haastattelulle on myös tyypillistä, että tutkija valmistautuu haastatteluun tietyn suunnitelman pohjalta ja hänellä on esiymmärrys tutkittavasta aiheesta (Flick 2000, 78). Flickin (2000) mielestä tämä on tärkeää, jotta haastattelun kysymykset voidaan muotoilla ja haastattelussa kaikki aiheen kannalta olennaiset asiat saadaan esille. Tässä tutkimuksessa naisten aikaisemmin kirjoittamat kirjoitelmat antoivat tutkijalle esiymmärryksen aiheesta ja haastatteluun keskeiset teemat, joiden pohjalta laadittiin myös haastattelurunko (ks. liite 2). Keskeisiä teemoja haastattelussa olivat lapsenhankinnan päätös, lapsettomuuden selviäminen, hedelmöityshoidot, lapsettomuusaika, äitiyteen ja lapseen liittyvät odotukset, raskausaika ja lapsen syntymä sekä lapsettomuuden vaikutus äitiyteen ja parisuhteeseen.

Episodisessa haastattelussa tutkija suuntaa tutkittavan tarinaa tutkimuksen kannalta keskeisiin aiheisiin haastattelurungon avulla, mutta antaa tutkittavalle myös tilaa kertoa tämän itse valitsemista tapahtumista ja omalla valitsemallaan tavallaan (Flick 2000, 77). Narratiivisissa haastattelumenetelmissä tutkijan rooli on kysymyksillään ”avata ovi” tutkittavan omiin kokemuksiin sekä kannatella tarinan etenemistä syventävillä kysymyksillä (Flick 2000, 82; Hänninen 2015, 172). Lehto käytti haastatteluissaan avoimia kysymyksiä (esim. ”Miten lapsettomuus on mielestäsi vaikuttanut parisuhteeseenne, vai onko se vaikuttanut?”) ja

antoi tutkittaville tilaa kertoa omin sanoin ja mahdollisimman kuvailevasti lapsettomuuteen liittyvistä eri ajanjaksoista ja omista kokemista. Lehdonkin haastatteluissa oli haastattelun arviointi ja niin sanottu vapaa sana, jolla tutkittava voi vielä tiivistää haastattelunsa keskeisen näkökulman tai nostaa esille asian, jota haastattelussa ei vielä käyty läpi (Flick 2000, 83).

4.4 Aineiston analyysi

Aineiston analysointi tapahtui usean eri vaiheen kautta ja erilaisia narratiivisia analyysimenetelmiä hyödyntäen (ks. taulukko 1). Aloitin aineistoni analysoinnin kuuntelemalla ja litteroimalla haastattelut sanasta sanaan. Nikanderin (2010) mukaan myös tutkijan esiymmärrys aiheesta sekä oletukset tutkittavasta ilmiöstä näkyvät jo siinä, mitä ja millä tavalla aineisto litteroidaan ja esitellään. Tässä tutkimuksessa puhtaaksi kirjoitettua aineistoa yhdeksän äidin haastattelusta muodostui kaiken kaikkiaan 241 sivua. Tutkijan itse litteroidessa aineistonsa voidaan litterointia pitää myös ensimmäisenä analyysin työvaiheena. Litteroidessaan tutkija tutustuu aineistoonsa sekä luo ensimmäisiä ensitulkintoja aineistostaan ja rakentelee siihen soveltuvaa koodauskeemaa (Nikander 2010). Litteroinnin jälkeen luin aineistoa läpi etsien puolison tai parisuhteen rooliin liittyvää kerrontaa. Tämän jälkeen tein jokaisen haastattelun parisuhdekerronnasta juonitiivistelmän, jolla pyrin jäsentämään parisuhteeseen ja puolisoon liittyvän kerronnan (ks. taulukko 1). Pyrin jäsentämään parisuhteeseen ja puolisoon liittyvän kerronnan ensin kronologisesti eteneväksi tarinankuluksi, jonka vaiheita olivat esimerkiksi lapsenhankinnan päätös, raskauden yrittäminen ja tutkimuksiin lähteminen. Samalla kiinnitin huomioita siihen, mitä ja miten naiset kertoivat puolisostaan.

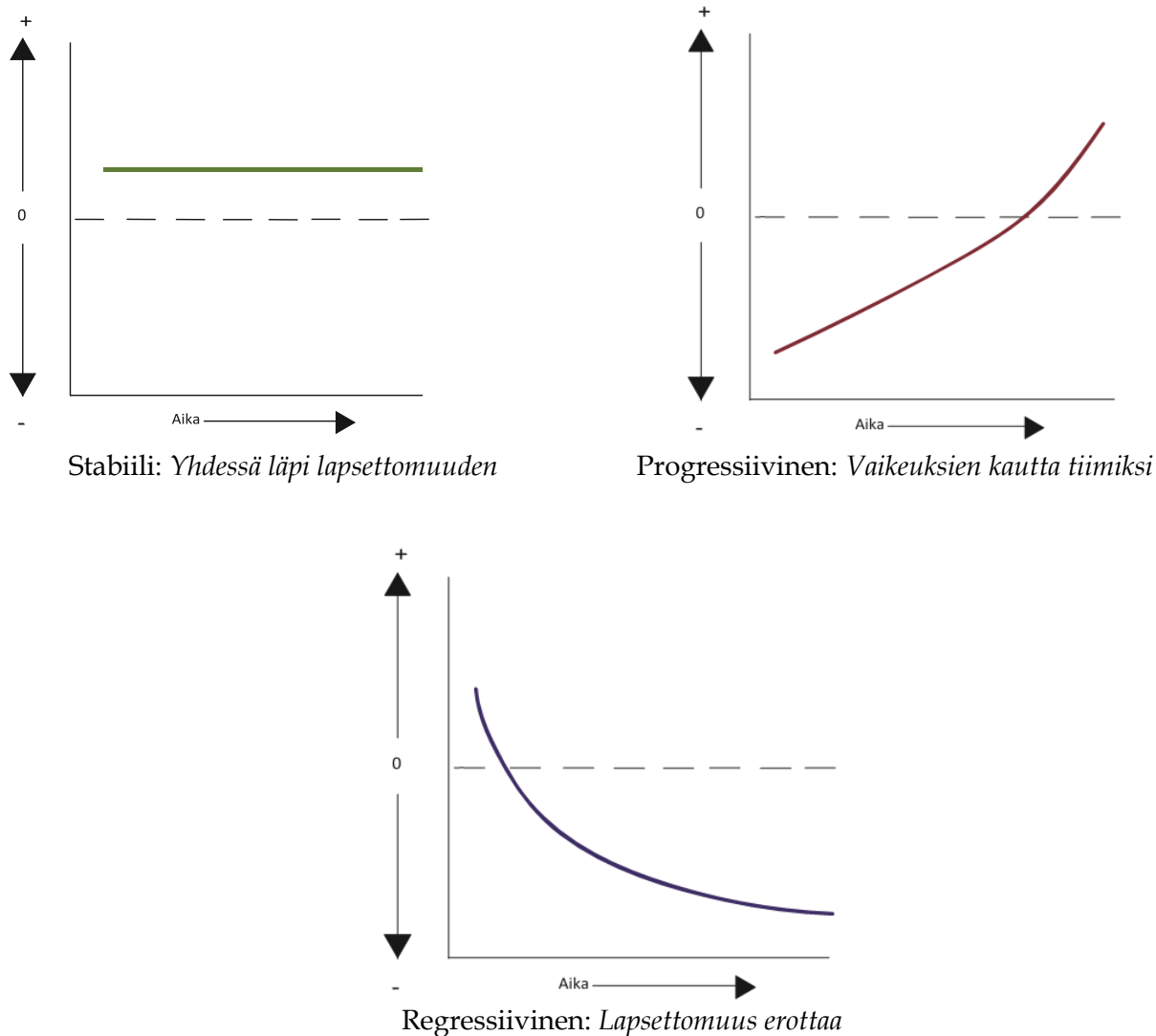
TAULUKKO 1. Analysoinnin vaiheet ja siinä käytetyt menetelmät

1. vaihe	Puolisoon tai parisuhteeseen liittyvän kerronnan etsiminen ja merkintä.
2. vaihe	Parisuhdekerronnan juonitiivistelmät.

3. vaihe	Tarinoiden juonirakenteiden suunnan ja ajallisen muutoksen hahmottaminen. <i>Juonianalyysi</i> (Gergen & Gergen 1986)
4. vaihe	Tarinoiden tyypittely kolmeen tarinatyyppiin.
5. vaihe	Itsen ja puolison positioitumisen analyysi. <i>Identiteetin rakentumisen analyysi</i> (Bamberg 2014). Puolisoiden analysointi auttajaksi tai vastustajaksi naisten tavoitteille. <i>Greimasin Aktanttianalyysi</i> (Hänninen 2015, 178)

Gergen ja Gergen (1986) mukaan kertomukset voidaan jakaa juonen kulun perusteella progressiiviseksi, regressiiviseksi sekä stabiiliksi. Progressiivinen tarina on juoneltaan nouseva ja kulkee kohti asetettua päämäärää. Regressiivisen tarinan juonen suunta on taas laskeva ja tarinan tapahtumat vievät aina vain kauemmas asetetusta päämäärästä. Juonirakenteeltaan stabiili tarina etenee ilman suurempia nousuja tai laskuja. Seuraava analyysivaihe oli juonirakenteen analyysi, jossa hyödynsin Gergen ja Gergenin (1986) ideaa juonikulun analyysistä (ks. kuvio 1). Janojen avulla pystyin tarkastelemaan tarinoiden juonen kulkua. Juonianalyysissä huomio kohdistuu siihen, millainen tarinan lopputilanne on suhteessa alkutilanteeseen ja millaisten tapahtumien ja henkilöhahmojen kautta juoni etenee (Hänninen 2015, 176).

Juonikulun analyysin perusteella naisten parisuhdekerronta näyttyi erilaisina ja kertomukset olivat jaettavissa kolmeen erilaiseen tarinatyyppiin: *Yhdessä läpi lapsettomuuden*, *Vaikeuksien kautta tiimiksi* sekä *Lapsettomuus erottaa* – tarinoiksi. *Yhdessä läpi lapsettomuuden*- tarinoissa parisuhdekerronta oli myönteisen tasaista ja lapsettomuus koettiin paria yhdistävänä kriisinä. *Vaikeuksien kautta tiimiksi* – tarinoissa parisuhdekerronnassa oli kielteisiä notkahduksia ja lapsettomuus koettiin paria erottavana kokemuksena, mutta lapsettomuuden jälkeinen vanhemmuus yhdisti lopulta paria. *Lapsettomuus erottaa* – tarinoissa parisuhdekerronta oli kielteistä ja lapsi parisuhdetta yhdistävänä ja täydellistävänä päämääränä jää saavuttamatta.

KUVIO 1. Parisuhdekerronnan juonirakenne

Juonirakenteiden lisäksi tarkastelin, miten naiset positoivat itsensä sekä puolisonsa eri tarinatyypeissä. Bambergin (2012) mukaan yksilön identiteetin rakentumista voidaan tarkastella positioitumisen avulla, jonka Bamberg jakaa kolmeen tasoon. Ensimmäinen taso tutkia yksilön positioitumista on tarkastella yksilön tapaa kertoa itsensä suhteessa toisiin tarinassaan. Bambergin mukaan yksilöt kertovat itsensä samanlaiseksi tai erilaiseksi suhteessa toisiin. Tässä tutkimuksessa tarkastelin, miten samanlaisena tai erilaisina naiset kertoivat itsensä suhteessa puolisoon. Naiset saattoivat esimerkiksi kuvata olevansa puolisonsa kanssa samanlaisia *"rationaalisia ihmisiä"* tai päinvastoin kokevansa lapsettomuu-

den eri tavalla kuin puolisonsa. Toiseksi positioitumisesta kertoo se, miten heikoksi tai vahvaksi oma toimijuus kuvataan. Tässä tutkielmassa kiinnostus kohdistui sekä oman että puolison toimijuuden asteen analyysiin. Toimijuutta etsin esimerkiksi tarinassa esiintyneistä verbeistä, joilla kuvattiin henkilöiden tahtomista, osaamista tai päättämistä (ks. Mykkänen 2010, 45; 58). Tarkastelin myös missä tilanteissa naiset käyttivät eri persoonapronomineja, eli kuvasitko naiset omaa toimijuuttaan, parin yhteistä me-toimijuutta vai puolison toimijuutta: ”*minä halusin – me päätettiin – mies ei halua*” (ks. Mykkänen 2010, 47). Lisäksi tutkin, kuinka paljon naiset kuvasivat tarinoissaan miehen toimijuutta ja miten toimijuuden kuvaaminen erosi eri tarinatyypeissä. Kolmanneksi seurasin positioitumisessa itsen ja puolison kuvaamisen ajallista muutosta, jonka Bamberg nostaa kolmanneksi keskeiseksi positioitumisen ulottuvuudeksi. Ajallista muutosta tutkin niin juonianalyysin avulla kuin myös miten naisten kuvaus parisuhteesta ja puolisosta muuttuu lapsettomuusajan ja haastattelun nykyhetken välillä. Naiset saattoivat kuvailla esimerkiksi puolison olleen *koko ajan* tukena tai parisuhteen voivan paremmin *nyt* kuin *ennen*. Bambergin (2012) mukaan ajallista muutosta tarkastelemalla voidaan havaita, onko yksilö pysynyt tietyn ajanjakson tai tapahtuman ajan samana vai muuttunut. Muutos voi olla kehittymistä paremmaksi, kasvamista, heikentymistä tai jopa hajoamista (Bamberg 2012). Esimerkiksi tässä tutkimuksessa osa parisuhteista muuttui paremmaksi, kun taas osa suhteista muuttui huonommaksi ja hajosi.

Positioitumisen analyysissa hyödynsin osittain myös Greimasin kehittämää aktanttianalyysia, jonka avulla hahmotin erityisesti puolison ja parisuhteen merkitystä ja roolia naisten kokemuksessa lapsettomuudesta (Hänninen 2015, 178). Aktanttianalyysin keinoin tulkitsin, oliko puoliso kertomuksissa enemmän auttaja vai vastustaja. Auttajana puoliso toimi apuna lapsen saamisessa tukien ja konkreettisesti auttaen naista. Tarinat, joissa puoliso oli vastustaja, naiset kuvasivat puolison toiminnan hidastaneen tai estäneen nastaa saavuttamasta tavoitetta eli lapsen saamisen.

4.5 Eettiset ratkaisut

Tutkimusta tehdessään tutkijan tulee ottaa huomioon tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 23). Erityisesti laadullisessa tutkimuksessa korostuu eettisten kysymysten merkitys, sillä laadullisen tutkimuksen vapaamuotoisemmat tiedonhankintamenetelmät muistuttavat helposti arkielämän vuorovaikutustilanteita (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125). Vapaamuotoinen haastattelu voi esimerkiksi muistuttaa tavallista arkikeskustelua. Tutkijalla on tästä huolimatta instituutionallinen asema suhteessa tutkittavaan, jolloin myös tutkittavan epäasiallinen kohtelu tai vahingoittaminen saavat toisenlaisen merkityksen kuin arkielämän tilanteissa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125). Ongelmia voi tuottaa myös narratiivisen haastattelun luonne, jossa tarinan kertominen voi viedä mennessään ja haastateltava saattaa paljastaa asioita, joita ei ole aikaisemmin kertonut muille (Hänninen 2015, 181). Tutkimusten tiedonhankinnassa tulisi aina olla lähtökohtana ihmisarvon kunnioittaminen ja tutkimuksen ei tulisi aiheuttaa vahinkoa tutkittavalle tutkimuksen tärkeydestä riippumatta (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 25; Eskola & Suoranta 1998).

Tässä tutkimuksessa eettisyys tuli huomioida erityisesti, koska tahaton lapsettomuus on ollut useille tutkittaville hyvin intiimi aihe ja vaikea elämäntilanne. Lapsettomuusaikaan ja lapsettomuushoitoihin palaaminen haastattelussa aktivoivat vanhoja kipeitä muistoja, jotka on pyritty unohtamaan. Lisäksi osa naisista kävi vielä läpi lapsettomuusaikaa esimerkiksi sekundaarisena lapsettomuutena. Toisaalta vaikeiden asioiden uudelleen käsittely voi antaa tutkittavalle terapeutin kokemuksen, jossa hän pystyy käsittelemään asiaa itsetutkimuksen ja itsereflektion avulla (Birch & Miller 2000). Osa äideistä eivät olleet keroneet lapsettomuudesta tai lapsettomuushoidoista lähipiirilleen, joten lapsettomuuden aiheuttamat tunteet ja ajatukset olivat jääneet osittain käsittelemättä. Haastattelussa he pääsivät kertomaan kokemuksistaan ulkopuoliselle kuuntelijalla sekä samalla itsereflektoimaan kokemaansa lapsettomuuttaan. Myös Kuuilan (2015) mukaan vaikeat ja intimit tutkimusaiheet voivat auttaa tutkittavia it-

seymmäryksessä ja antaa uusia näkökulmia yhteiskunnalliseen keskusteluun aiheesta.

Hyvän eettisen tutkimuksen käytänteisiin kuuluu myös antaa tutkitaville riittävä informaatio tutkimuksen luonteesta sekä tavoitteista (Eskola & Suoranta 1998). Tutkittavien itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan korostamalla tutkimuksen vapaaehtoisuutta sekä mahdollisuutta lopettaa tutkimus halutessa kesken (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 25; Eskola & Suoranta 1998). Lehdon kerätessään aineistoaan tutkittavia informoitiin tutkimuksen tarkoituksesta ja heiltä pyydettiin luvat tutkimusta ja aineiston käyttöä varten (liite 1; liite 2). Tätä tutkimusta varten naisilta kysyttiin uudestaan lupa aineiston käyttöön. Naiset saivat halutessaan myös kieltää aineiston käytön. Eräs tutkittavista antoi ensin luvan aineiston käyttöön tätä tutkimusta varten, mutta perui tämän luvan myöhemmin, jolloin aineisto jätettiin myös käyttämättä.

Aineistoa käsitellessä keskeistä on luottamuksellisuus ja anonymiteetti (Eskola & Suoranta 1998). Tutkittavalla on oikeus pysyä anonymyminä ja tunnistamattomana tutkimuksen tuloksia julkistettaessa. Tällä pyritään suojaamaan tutkittavia mahdollisilta kielteisiltä seurauksilta, joita heidän tunnistamisensa tutkimuksen raportoinnissa voisi aiheuttaa (Kuula 2015). Anonymiteettisuojaus on entistä tärkeämpi, kun tutkimuksen aihe on henkilökohtainen ja arkaluontoinen (Eskola & Suoranta 1998). Hännisen (2015, 181) mukaan erityisesti narratiivisen tutkimuksen raportoinnissa tutkittavien tunnistettavuus täytyy huomioida tarkoin, sillä henkilön oma elämäntarina saattaa olla tunnistettavissa, vaikka siitä poistetaan nimet ja tunnistettavat yksityiskohdat.

Tähän tutkimukseen osallistuneista osa ei ollut kertonut lapsettomuudestaan edes lähipiirille, joten anonymiteettisuojaus oli erittäin tärkeää tässä tutkimuksessa. Naisten nimet koodattiin ja osa taustatiedoista jätettiin pois, jotta henkilöllisyyden tunnistaminen ei olisi mahdollista. Raportoinnissa osa tarinoiden yksityiskohdista muutettiin myös kokonaan. Lisäksi sitaatit naisten haastatteluista muutettiin puhekielestä enemmän kirjakielisemmäksi, jotta osallistujia ei voida yhdistää tiettyihin paikkakuntiin tai maantieteellisiin alueisiin murteen pe-

rusteella. Myös naisten pseudonyymien käyttämistä pyrittiin raportoinnissa vä-
lillä kiertämään käyttämällä esimerkiksi termejä ”*yksi naisista*” tai ”*yhdessä tari-
nassa*”. Tällä pyrittiin siihen, ettei yhdenkään tutkittavan tarinaan liitetä liikaa
tunnistettavia piirteitä ja tapahtumia, jotta ne eivät muodosta tunnistettavia ko-
konaisuuksia.

Luottamuksellisuudella tarkoitetaan sitä, ettei saatua aineistoa luo-
vuteta ulkopuolisille eikä tietoa käytetä muuhun kuin luvattuun tarkoitukseen
(Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Luottamuksellisuudessa on olennaista, että tutkit-
tavat voivat luottaa tutkijan antamaan lupaukseen aineiston käytöstä ja tarkoi-
tuksesta (Kuula 2015). Tämän tutkimuksen aineistoa käsiteltiin ja säilytettiin si-
ten, ettei ulkopuolisilla ollut pääsyä aineistoon. Lisäksi aineistoa käytettiin siihen
tutkimustarkoitukseen, josta tutkittavia etukäteen informoitiin.

5 TARINOITA LAPSETTOMUUDEN MERKITYKSESTÄ PARISUHTEELLE

Tulosluku jakautuu neljään alalukuun, joissa kolmessa ensimmäisessä käsittelen tyyppianalyysin perusteella muodostettuja tarinatyyppejä. Lapsettomuuden kokeneiden naisten parisuhdetarinat nimesin *Yhdessä läpi lapsettomuuden, Vaikeuksien kautta tiimiksi* ja *Lapsettomuus erottaa* tarinoiksi. Neljäs alaluku vetää yhteen ja erittelee eri tarinatyyppien välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja. Tarinatyyppit eroavat toisistaan juonirakenteeltaan sekä naisen ja miehen toimijuuden kuvaamisessa. Jokaisesta tarinatyyppistä esittelen ensin yhden naisen esimerkkitarinan, jonka jälkeen erittelen tarinatyyppin juonirakennetta, ajallista muutosta sekä itsen ja puolison positioitumista ja toimijuutta. Esittelen jokaisen tarinatyyppin juonikulun kuviona, joka kuvaa tarinan ajallista muutosta ja muutokseen vaikuttavia tapahtumia. Esimerkkikuvioiden tapahtumat ja asiat ovat eri tarinatyyppille oleellisia tapahtumia ja asioita, jotka vaikuttavat tarinan juonikulkun.

5.1 Yhdessä läpi lapsettomuuden -tarinat

Veeran tarina: *”Että saatiin me lapsia tai ei niin yhdessä me ollaan silti”*

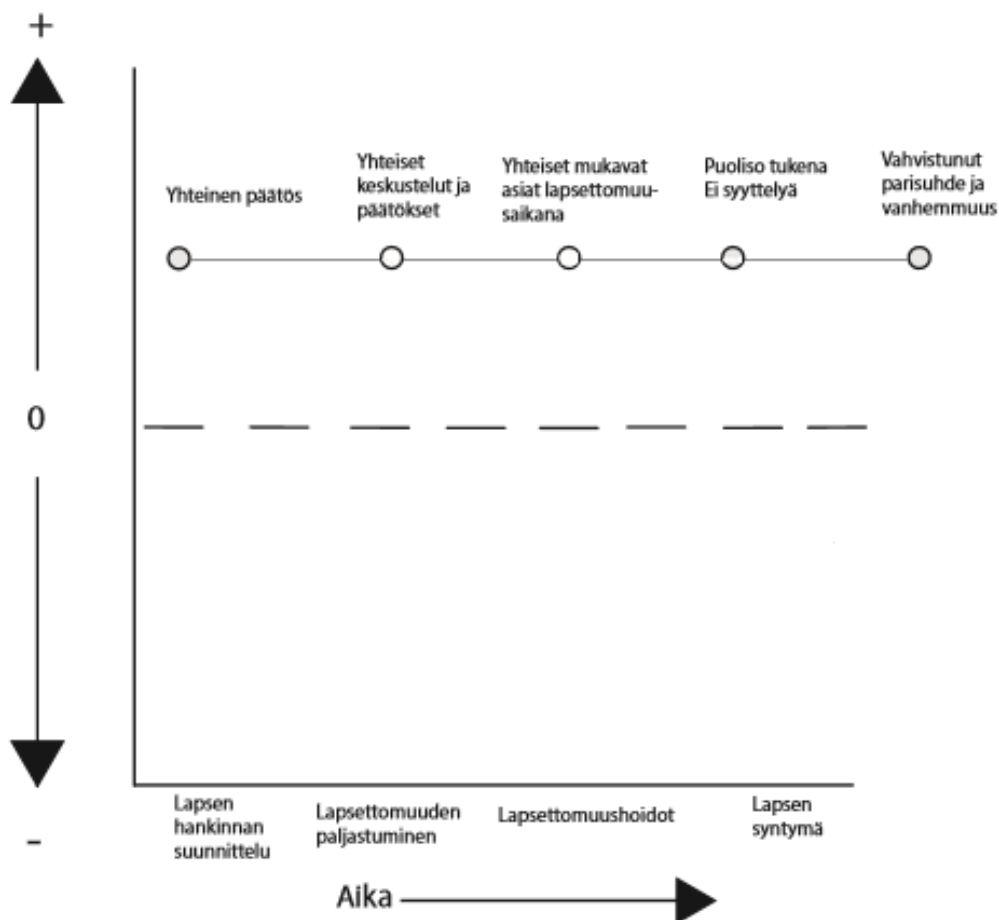
Veeran tarinassa lapsenhankinnan suunnittelu alkoi parin oltua yhdessä muutaman vuoden ja puolison saatua vakituisen työpaikan, jolloin pari koki tilanteensa olevan sopiva perheenisäykselle. *”Aina on ollut sellainen olo, että haluaisi omia lapsia. Sitten oltiin siinä jo jokunen vuosi miehen kanssa yhdessä oltu sillä tavalla, että toinen oli tullut jo hyvinkin tutuksi ja sitten minä sain vakituisen työpaikan. Sitä oltiin jo aikaisemmin juteltu aiheesta sillä tavalla, mutta sitten se oli vähän sellainen, kun toisella on vakituinen työpaikka niin ehkä uskaltaisi jo.”* Lapsen yrittämisen aikana pari keskusteli yhdessä pitkästä yrittämisajastaan, mutta eivät liittäneet sitä lapsettomuuteen. Lapsettomuus konkretisoitui parille vasta lääkärissä. *”Että sillä tavalla se oli sellainen mistä me oltiin juteltu, mutta kuitenkinhan sen tietää, että eihän välttämättä vuosi ole vielä ihan kauhean pahakaan aika. Se voi olla hyvinkin kolmekin vuotta eikä ole mitään vikaa tai mitään muutakaan. Mutta sitten se vähän konkretisoitu siellä itse lääkärissä.”* Pari oli Veeran mukaan ”pyörreksissä” lapsettomuuslinikalla, mutta kumpikin halusi lapsia, jonka vuoksi he päättivät myös aloittaa hedelmöityshoidot. Veera kertoi myös, että he kävivät miehen kanssa silti keskusteluja hoidoista ja siitä mitä haluavat tai eivät halua. *”No se oli vähän sellainen, että minusta tuntu, että me molemmat oltiin jotenkin pyörreksissä siis sillä tavalla. Kyllä me päätettiin, että kuitenkin lapsi*

*halutaan, että yritetään eikä se ole mitään **meiltä pois**. Se oli vähän jotenkin semmoinen, että ehkä me mentiin osaksi sen virran mukana. -- Kyllähän siinä käydään lääkärissä keskustelemassa ja käydään kokeissa ja katsotaan koetulokset, ja samalla mietitään, että mitä oikeastaan halutaan ja halutaanko. Kyllähän siinä joutui **keskustelemaan** miehen kanssa."*

Pitkien, raskaiden ja tuloksettomien hoitojen jälkeen pari päätti lopettaa hoidot. Veera kuvaili parin yrittäneen hoitaa parisuhdettaan lapsettomuuden aikana. Lapsettomuusaika oli Veeran mielestä hyvin rankka kokemus parisuhteessa, mutta vaikeuksista huolimatta puolisoiden tuki toisilleen kyseisessä asiassa oli tärkeää. Pari ei myöskään syyttänyt toisiaan lapsettomuudesta. *"Yritettiin kovasti. **Meillä meni** kyllä ihan pääsääntöisesti ihan silleen ookoosti, että alamäkiäkin tuli. Välillä **itkettiin** kurkut suorana. Että yleensä se oli minä joka romahti ensin, ja sitten kun minä sain itseni kasaan, niin sitten romahti mies. Niin että sitten **tehtiin** tämmöistä. Toinen jaksaa paremmin, niin toinen **auttaa** paremmin.-- No sitä syyttämistä meillä ei kyllä ole ollut. - Minun mies **on sanonut**, että saatiin me lapsia tai ei niin yhdessä me ollaan silti, mikä on minun mielestä todella ihanasti sanottu. Että sitten tietää, että se tuki on siinä aina saatavilla."* Hoitojen lopettamisen jälkeen Veera kuitenkin huomasi olevansa raskaana ja parin ainoa toive raskauden aikana oli saada elävä lapsi. *"Siis kyllä minä aika radikaalista sanoin minun miehelle, että ihan sama mikä se on.-- Että sitten elät joko meidän kanssa tai itsestään, mutta että kyllä samoilla linjoilla oltiin. Otetaan vastaan se mikä sieltä tulee. Kyllä se **meille** oli jo vauva."* Vauvan syntymän jälkeen pari sai yhdessä tutustua vauvaan miehen jäätyä isyyslomalle. Veera kuvasi lapsettomuuden ajan kokemusten sekä oman äitiytensä liittyneen yhdessä puolisonsa kanssa elettyihin tuntemuksiin ja odotuksiin. *"Aina on halunnut lapsia. Sitten on löytänyt ihmisen, jonka kanssa niitä lapsia haluaa. On ollut se sellainen toive ja halu. -- Sitten siinä on ollut tämä ihminen, joka on oikeasti jaksanut sitä minun kanssa.. Ja sitten viimein kun on tämä onnistuminen tullut. Ne ovat varmaan semmoiset pääkohdat, että on oikeasti tuo toinen ihminen ja se **sellainen yhteinen halu ja toive**. Että aika paljon siitä saa kiittää tuota miestäkin. "*

5.1.1 Yhteinen matka

Yhdessä läpi lapsettomuuden - tarinoissa, joita kertoivat kolme naista: Birgitta, Veera ja Amanda, parisuhteiden ajallinen muutos oli myönteisen tasainen. Tarinoissa tahattoman lapsettomuuden paljastuminen aiheutti niin naisille kuin myös parisuhteelle kriisin, mutta kriisi muodostui yhteiseksi samankaltaiseksi kokemukseksi, joka lopulta myös vahvisti parisuhdetta. Naisten kerronta puolisoistaan sekä parisuhteestaan pysyi koko tarinan ajan myönteisenä ja luottamus kumppaniin säilyi. Tämän vuoksi tarinoiden juonirakenteet eivät sisältäneet suuri kielteisiä laskuja, vaan etenivät tasaisesti kohti päämäärää, eli onnistumista raskaudessa ja vanhemmaksi tuloa (ks. kuvio 2).

KUVIO 2. Myönteisen tasaisesti etenevä tarina

Tarinoiden alussa lapsenhankinnan päätös kuvattiin yhteisenä päätöksenä ja toiveena, josta oli yhdessä keskusteltu ja jota oli suunniteltu. Tämä tuli esiin mepuheena ja yhteisenä toimijuutena. Yksi naisista kommentoi, että lapsen yrittäminen oli *“aika itsestäänselvyyys kummallakin”*.

Lapsettomuuden paljastuessa parille naisen aktiivisempi rooli korostui heidän ollessaan aloitteentekijöitä tutkimuksiin hakeutumisessa. Jokaisessa tarinassa puoliso oli kuitenkin valmis lähtemään mukaan yhteisiin tutkimuksiin ja hoitoihin. Lapsettomuudesta paljastumista esimerkiksi Veera kuvaili parille samankaltaisena yhteisenä kokemuksena, sillä se oli molemmille yhtä suuri järkytys. Hedelmöityshoitojen aloittaminen päätettiin yhdessä kaikkien

kohdalla ja osa naisista koki sen jopa itsestäänselvyytenä molemmille osapuolille, koska parilla oli yhteinen vahva halu saada lapsia. Tarinoissa naiset kuvasivat paljon pohtineensa ja keskustelleensa puolisoidensa kanssa esimerkiksi siitä, miten halusivat edetä hedelmöityshoidoissaan tai mikä olisi uusi suunnitelma, jos lapsia ei tule.

Lapsettomuusajasta naiset kuvasivat tarinoissaan parin yhteisiä myönteisiä hetkiä ja asioita, joita olivat esimerkiksi parin lomamatkat ja lemmikkieläimet: *" - - Ne [ulkomaanmatkat] oli tavallaan myös sellaista kauhean kivaa meille pariskuntana, että oli jotain muutakin kun sitä lapsettomuutta"; " Oli koiria ja meillä oli hirveästi hyviäkin hetkiä. Me käytiin ulkomaillakin ja..."*. Pareilla oli yhteinen näkemys myös siitä kerrottiinko lapsettomuudesta muille ihmisille vai salattiinko se muilta. Yksi naisista kertoi parin kertoneen yhdessä yhteisille ystävilleen lapsettomuudestaan: *"Tai meidän muutama semmoinen ystäväpariskunta jolla on jo lapsia. - heille kerrottiin, että meillä on näin."*, kun taas toinen kertoi parin yhdessä salanneen lapsettomuuden muilta: *"No me oltiin oikeastaan aika hiljaa, kun mehän ei aluksi puhuttu kenellekään yhtään mitään"*.

Osa pareista pyrki myös hoitamaan parisuhdettaan lapsettomuuden aikana. Parisuhteen aktiivinen hoitaminen lapsettomuuden aikana voitiin tulkita Veeran ilmauksesta *"yritettiin kovasti"*, jolla hän kuvasi sitä, kuinka he yrittivät pitää parisuhteestaan ja toisistaan huolta. Amanda taas kertoi keskustelleensa lapsettomuuden aikana puolisonsa kanssa heidän suhteensa tulevaisuudesta, jos lapsia ei koskaan tulisikaan. Pari oli pohtinut sitä, olisivatko he silti perhe kahdestaan ja myös luvanneet toisilleen pysyä yhdessä lapsettomuudesta huolimatta, vaikka Amanda jälkikäteen mietti olisivatko he todellisuudessa lopulta pysyneet.

Tarinoissaan naiset eivät myöskään syyttäneet puolisoitaan lapsettomuudesta, vaikka esimerkiksi yhden naisen tarinassa biologinen lapsettomuuden syy oli miehessä. *Yhdessä läpi lapsettomuuden*-tarinoissa naiset kuvasivat saaneensa tukea puolisoiltaan ja puolisoivat olivat läsnä myös eri tilanteissa. Veera kuvasi tarinassaan kuinka luotti miehensä tukeen ja siihen, että tämä oli valinnut hänet puolisoikseen, vaikka lapsia ei koskaan tulisikaan. Toisen naisen tarinassa

puolison tuki näkyi tämän osallistuessa naisen lääkäri- ja neuvolakäynneille: *"Ja käynyt noissa kaikissa. Aina kun on oltu jossain ultrissa tai neuvolakäynneillä -- On ollut aina mukana, siis aina."*

Hedelmöityshoitojen jälkeinen raskausaika oli naisista yhteistä aikaa, jolloin valmistauduttiin yhdessä lapsen syntymään ja käytiin yhdessä neuvolakäynneillä. Vauvan syntymän jälkeen naiset myös luottivat puolisoitensa taitoihin hoitaa vauvaa ja puoliset osallistuivat lapsen hoitoon. Puolisot jäivät kotiin hoitamaan lapsia naisten palatessa töihin tai hoitivat lapsia naisten toipussa synnytyksestä. Ainoastaan yksi naisista kuvaa, ettei hänen miehensä aina ymmärrä lasten aiheuttamaa työmäärää. Toisaalta osa naisista kuvaa myös, kuinka puoliset olivat paljon poissa kotoa töiden ja opiskelujen vuoksi vauva-aikana.

Kaikki *Yhdessä läpi lapsettomuuden* -tarinoiden naiset kokivat tahattoman lapsettomuuden lähentävän ja vahvistavan parisuhdetta: *"Kyllä se on varmasti vaikuttanut siten, että se on vahvistanut. Ihan varmasti. Ei ainakaan mitään sellaista, että se olisi tuonut meidän väliin jotain säröjä."* Puolisoiden ja parisuhteen koettiin vaikuttaneen myönteisesti myös naisten äitiyden rakentumiseen ja lisäksi vanhemmuuden lähentäneen puolisoita. Yhden naisen tarinassa miehen kotona olo helpotti vauva-arjen sujuvuutta, kun taas toinen naisista kuvasi, kuinka vanhempana yhdessä tehdyt päätökset lapsenhoidosta myös lähensivät parisuhdetta.

Yhdessä läpi lapsettomuuden -tarinatyyppi erosi muista tarinatyypeistä myös siinä, että naiset kuvasivat puolisoitaan ja parisuhteitaan myönteisen sävyyn, mitä ei samalla tavalla toisissa tarinoissa esiintynyt. Yksi naisista kertoi puolisostaan esimerkiksi seuraavasti: *"Hän on ihan mahtava ja tosi tosi hieno ihminen siinä, että on ollut ihan kaikessa mukana täysin"*. *Yhdessä läpi lapsettomuuden* -tarinat voitiinkin nähdä parisuhteen mallitarinoina, jossa pari selviää läpi haasteiden yhdessä ja toisiaan tukien. Tarinoiden parit olivat tilanteessaan yhdessä ja lapsettomuus oli parin yhteinen kriisi.

5.1.2 Puoliso aktiivinen tukija ja auttaja

Yhdessä läpi lapsettomuuden – tarinoissa tuli muita tarinatyypppejä enemmän esiin puolisoiden toimijuus naisen toimijuuden ja me-toimijuuden lisäksi. Parin yhteinen me-toimijuus tuli esille kaikissa tarinoissa heti alussa, jossa kuvattiin parin yhteisiä keskusteluja ja suunnittelua lapsen hankinnasta (*ollaan jätetty ehkäisy pois, oltiin juteltu, ruvettiin, me halutaan lapsia*). Kaikissa tarinoissa nainen silti toimi aloitteentekijänä lapsettomuuden syyn selvittämisessä, sillä naiset esimerkiksi ottivat lapsettomuuden puheeksi lääkärikäynneillään tai etsivät tietoa lapsettomuusklinikoista: *”Sitten minä varasin ajan gynekologille”*. Puolisot olivat silti aktiivisesti naisten mukana tukemassa ja tekemässä päätöksiä hoitoihin lähtemisestä ja lapsettomuuden selvittämisestä: *”Mutta sitten jotenkin ajatteli, että on näitä lapsettomuusklinikoita ja sitten alkoi niitä googlettelemaan ja miettimään, ja puhuin minun miehelle ja se oli ihan, että joo ei mitään että ilman muuta. Että me menttiin yksityisen kautta sinne.”* . Parin me-toimijuus korostuikin kaikissa tarinoissa lapsettomuushoitoihin lähtemisen, hoitokeinojen ja tavoitteiden pohdinnoissa ja yhteisissä keskusteluissa.

Naisten puolisoiden oma toimijuus korostui heidän aktiivisessa toiminnassaan, haluissaan ja osaamisessaan. Puolisoiden toimijuus korostui usein silloin, kun naisten omat voimavarat olivat lopussa ja he tarvitsivat tukea tai apua kyseisessä tilanteessa. Naiset esimerkiksi kuvasivat, kuinka puolisot olivat tukeneet näitä synnytyksen alkaessa tai ostaneet tarvittavat vauvantarvikkeet naisen ollessa vielä itse sairaalassa. Puolison toiminta usein tuki naisten tavoitteita ja oli samassa linjassa näiden toiminnan kanssa. Lisäksi puolisoiden toimijuus näkyi myös näiden päättäessä, minkälaisiin hoitomuotoihin he eivät halunneet osallistua, sekä puolisoiden taidoissa ja kyvyissä hoitaa parin lasta: *”-- Eino hoiti meidän Iivoo ja on se hyvä, että se osaa hoitaa sitä.”*

Tarinoissa naiset positioivat itsensä ja puolisonsa enemmän samankaltaiseksi kuin erilaiseksi. Naiset kokivat, että heillä itsellä ja puolisoilla oli samanlainen halu ja toive saada lapsia, ja että molemmat kokivat lapsettomuuden myös samalla tavalla. Tämä ilmeni naisten kuvailuissa samankaltaisista luon-

teenpiirteistä, tunnereaktioista tai lapsettomuuden merkityksestä elämälle. Samankaltainen halu ja toive lapsesta näkyivät yhden naisen kommentista kuinka jo seurustelun alussa lapsen hankinta oli kummallekin itsestäänselvyys: ”- - *että tavallaan se oli silleen aika itsestäänselvyys kummallakin, että kyllä me halutaan tähän. Että jos tämä meidän arki toimii yhdessä, niin kyllä halutaan lapsia.*”. Veeran tarinassa Veera perusteli lapsettomuushoitoihin lähtemistä kummankin toiveella lapsesta. Myöhemmin hän kuvasi yhteisen halun lapsesta mahdollistaneen myös sinnikkään yrittämisen ja lopulta raskauden onnistumisen.

Puolisoiden yhteinen kokemus lapsettomuudesta tuli esimerkiksi esiin Veeran kuvatessa heidän yhteistä suruaan asiasta (*”välillä itkettiin kurkut suorina*”) sekä puolisoiden vuorottaista *”henkistä romahtamista*”. Veeran tarinassa tuli myös ilmi parin vastavuoroinen toisen tukeminen. Amanda taas kuvasi, kuinka lapsettomuus oli ollut suurin kriisi niin hänen kuin miehensäkin elämässä: *”Eihän meidän tai minun elämässä tai minun miehen elämässä, niin eihän meillä ollut tavallaan sellaista niin isoa, että me olisimme jouduttu niin kuin... Se oli ehkä sellain isoin kriisi siinä vaiheessa.*”. Birgitan mielestä hän ja hänen miehensä olivat molemmat rationaalisia ihmisiä ja suhtautuivat siten myös lapsettomuuteen rationaalisesti.

Kahdessa tarinassa puolisoiden välisiksi erilaisuudeksi ilmeni miehen työssäkäynti ja naisten vastuu lapsista, joka vaikutti myös puolisoiden erilaiseen mielipiteeseen lasten lukumäärästä: *”Minun mies olisi halunnut vielä kolmannenkin, mutta minä sanoin, että minä en jaksa enää. - - Se ei ehkä ihan ymmärrä sitä työtä mikä niissä on.*” Foxin (2012) mukaan työnjaon epätasa-arvoisuus yleistyy naisen ja miehen tullessa vanhemmiksi.

Tarinat sisälsivät myös toisia tarinatyyppejä enemmän me-puhetta, sillä parit toimivat, keskustelivat, pohtivat ja halusivat yhdessä. Naiset myös puhuivat tarinoissaan yhteisestä raskauden yrittämisestä ja lapsettomuuden syystä sekä yhteisistä lapsista, toiveista ja ilonhetkistä (*”me nautittiinkin siitä, että just kun ensimmäiset potkut tai jotkut tuntu*”).

Yhteisen toimijuuden korostuminen ja me-henkisyys tekivät pareista yhdessä toimivia tiimejä, joilla oli samankaltainen ja yhteinen kokemus lapsettomuudesta. Vaikka naiset olivat tarinoidensa päähenkilöitä, positioivat he miehet tarinoissaan aktiiviseksi auttajaksi ja tukijoiksi, jotka yhdessä naisten kanssa keskustelivat, pohtivat ja tekivät päätöksiä. Miehen oma toimijuus korostui, kun naisen omat voimavarat olivat lopussa ja se oli usein naisten oman toiminnan tai toiveiden mukaista. Tämä myös korosti *Yhdessä läpi lapsettomuuden* – tarinatyyppin puolisoitten roolia naisten tukijoina ja auttajina.

5.2 Vaikeuksien kautta tiimiksi – tarinat

Eevan tarina: ”meillä menee nyt ehkä paremmin kuin koskaan aikaisemmin”

Eevan tarinan alussa Eeva kertoi lapsenhankinnan suunnittelusta, joka alkoi parin mennessä naimisiin. *”Että siitä lähtien, kun me mentiin naimisiin niin sai tulla (lapsia), että vähän aikaisemminkin jo, mutta siinä paikkeilla. -- Joo ja mieskin silloin, että ennen kuin hän täyttää 30-vuotta. No siihenhän ei ollut kauan aikaa, kun se rajapyykki meni aika nopeasti ja.. Mutta joo, halusi myös kyllä ja ihan sillain. – Ei, ei tarvinnut painostaa, ei. Toki oli tuossa matkanvarrella kausia milloin sitä ei ollut niin aktiivista yrittämistä ja sellaista. (Lapsi ei) Välttämättä olisi siihen tilanteeseen aina sopinutkaan, mutta eipä tullutkaan.”* Parin vuoden tuloksettoman yrittämisen jälkeen Eeva kertoi, kuinka tilanne alkoi stressaamaan häntä, mutta ei hänen miestänsä. *”Silloin alkuaikana varsinkin kun seksiä oli niin paljon, niin kyllähän se aika nopeasti tuli. Vuodenkin jälkeen sitä alkoi tai sitä ajatteli, että vuosi ei ole vielä niin pitkä aika, mutta toisaalta olisi se pitänyt jo täpötä todellakin siinä ajassa, jos normaalisti olisi (onnistunut raskaus). En minä itseasiassa tiedä, onko se hirveästi tietyllä tavalla.. Siis siihen seksiin ainakaan vaikuttanut tai sillä lailla stressannut, mutta kyllä se parin vuoden jälkeen ehkä alkoi minua itseä ainakin. Ehkä se ei miehellä ja varsinkin kun on jo lapsi.”* Eevan puolisoilla oli lapsia aikaisemmasta liitosta, joka Eevan mielestä vaikutti siihen, ettei puoliso stressaantunut tuloksettomasta yrittämisestä. Eevan mielestä lapsettomuus ei ollut miehelle niin suuri menetys kuin hänelle. *”Että tavallaan hän olisi ollut varmaan ihan tyytyväinen tai, että niin kuin loppu viimein tyytyväinen elämäänsä. Tai ei ollut niin suuri menetys, jos ei olisi saanutkaan (lasta).”* Eeva halusi selvittää lapsettomuuden syyn ja pari lähti Eevan aloitteesta tutkimuksiin ja tämän jälkeen hedelmöityshoitoihin. *”No sekin oli aika pitkä prosessi, kun alkuun minä halusin selvittää. - - En minä enää edes muista miten ne vuodet meni. Että löytyykö joku selkeä aika, että mennään nyt niihin tutkimuksiin. - - Ja sitten sen jälkeen kuitenkin meillä meni siinä jonkun aikaa kun päätettiin, että noniin nyt. Elikkä siinä vaiheessa ehkä taas oli vähän semmoista kautta suhteessa, että niin niin. Että siihen tilanteeseen se ei sopinut, mutta sitten päätettiin. En minä muista kauankohan siinä olisi mennyt (aika) välissä, vuosi ehkä niistä tutkimuksista ennen kuin lähdettiin sitten kokeilemaan sitä inseminaatioita. Mutta sitten kun päätettiin ja sitten kun tehtiin ne, ne eivät onnistunut, niin sittenhän siinä täytyy olla puoli vuotta taas jonossa--.”*

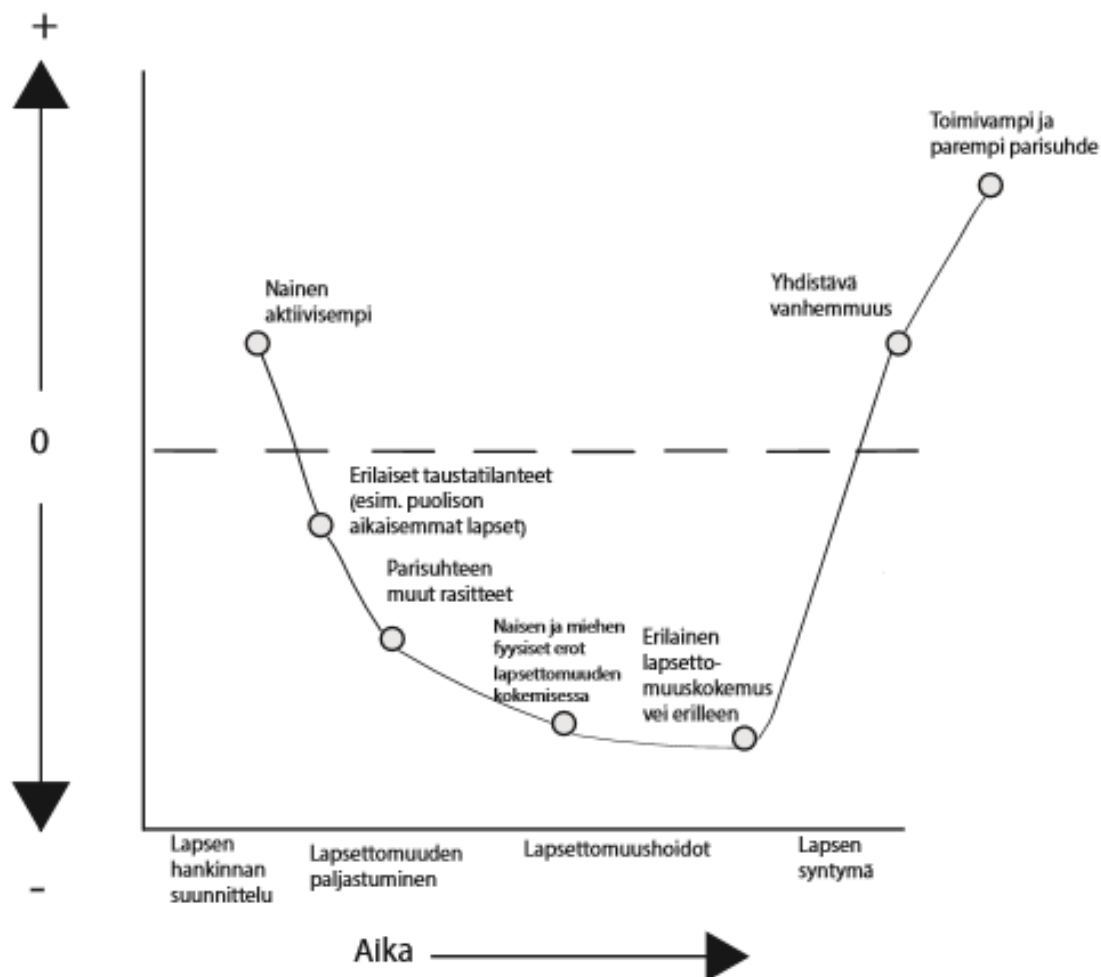
Lapsettomuuden aikana Eeva koki yksinäisyyttä, koska tunsikin, ettei hänen puolisonsa pystynyt täysin ymmärtämään hänen tilannettaan. *“No ei se mies kuitenkaan tietyllä lailla ole ymmärtänyt sitä, että miltä se tuntuu. En minäkään tiedä olenko minä nyt niin sitä tuonut koko ajan esiin. Tai että ehkä sillalaila sen (miehen) kanssa kai sitä juttelee. En minä nyt tiedä kenen kanssa minä olisin, sitä muuten itkenyt kuin miehen kanssa, mutta ei se... Se taas ei ole ehkä tai en tiedä voiko se ikinä ymmärtää tavallaan samalla lailla, kun on omia lapsia ja sitten miehenä se on varmasti erilaista kuin naisena.”* Tästä huolimatta Eeva ei kokenut, että lapsettomuus olisi vaikuttanut heidän parisuhteeseensa kielteisesti, vaikka myönsi sen silti vaikuttavan taustalla. Parisuhteessa oli Eevan mukaan tuolloin myös muita rasitteita. *“Varmaan sekin siellä taustalla jotain vaikuttaa tietenkään, mutta tuota muita asioita ehkä. Itseasiassa nyt kun yritän miettiä, mitä meillä kaikkea oikein oli, niin en minä edes muista. Ei se lapsettomuus nyt sillain ollut (rasite).”*

Hoitojen seurauksena Eeva tuli raskaaksi ja pari odotti vauvan syntymää. Vauvan syntymän jälkeen Eevan puoliso oli isyyslomalla pari viikkoa, mikä auttoi Eevaa totuttelemaan äitiyteen. *“Niin mutta no mies oli kolme ensimmäistä viikkoa kuitenkin kotona, niin sehän nyt sitten helpotti siinä sitä, että pikkuhiljaa.”* Eevan mukaan tällä hetkellä parilla meni paremmin kuin koskaan, vaikka elivät keskellä pikkulapsiarkea. *“No meillä menee nyt ehkä paremmin kuin koskaan aikaisemmin, että vaikka on pikkulapsi ja noin tuommoista aikaa ollut. Menee kyllä paremmin, että esimerkiksi Nooa ei ole joutunut.. Ei tapella eikä riidellä eikä huudeta. Läheskään semmoista, että Nooa olisi joutunut kuuntelemaan, että niin on mennyt kyllä (hyvin). Ehkä se (lapsettomuus), sitten sillalaila vaikutti toki että, mutta nyt menee hyvin.”*

5.2.1 Kuoppainen matka

Vaikeuksien kautta tiimiksi – tarinoissa keskeistä oli progressiivisen ja regressiivisen kerronnan vaihtelua sekä eteneminen aina parisuhteen haasteista kohti tiiviimpää ja toimivampaa suhdetta. Näitä tarinoita olivat kolmen naisen: Eevan, Hanneleen ja Kaisan tarinat. Tarinoiden käännekohdan eli lapsettomuuden selviämisen jälkeen tarinoissa koettiin niin kielteisiä kuin myös myönteisiä laskuja ja nousuja (ks. kuvio 3).

Lapsenhankinnan päätöksen kuvailuissa naiset toimivat aktiivisina toimijoina ja aloitteentekijöinä, vaikka naiset kuvailivatkin päätöstä parin yhteiseksi. Yhden naisen puolisolle oli tehty sterilisaatio, jonka vuoksi lapsenhankinnan päätös alkoi parin osalta päätöksenä purkaa sterilisaatio. Sterilisaatio kuvasi myös miehen aikaisempaa päätöstä olla enää hankkimatta lapsia.

KUVIO 3. Regressiivisestä progressiiviseksi kääntyvän tarinan juonikulku

Keskeistä kahden naisen tarinassa oli myös heidän puolisoidensa lapset, jotka olivat syntyneet puolisoiden aikaisemmissa liitoissa. Naisten mielestä aikaisemmat lapset vaikuttivat siihen, ettei puoliso voinut kokea lapsettomuutta samalla tavalla kuin nainen, koska puolisoilla oli jo lapsi. Eevan tarinassa puoliso ei esimerkiksi stressaantunut kahden vuoden tuloksettomasta yrittämisestä samalla tavalla kuin Eeva. Eevan mukaan mies ei olisi kokenut samanlaista menetystä kuin hän, jos lasta ei olisi lopulta tullutkaan. Toisen naisen tarinassa puolison lapset aikaisemmasta liitosta aiheutti syyllistämistä sekä syyttämistä parin välillä

ja naisen oli vaikea hyväksyä miehen lapset: *"Niin sitten oli siis sellaista ihan tyhmää syyttämistä minun puolelta. -- Niin ja sitten hänellä oli syyllisyyttä ja minulla oli syyttämistä, ja sitten minulla oli... Hänellä oli kaksi aikaisempaa lasta, niin minulla oli sitten tosi paljon vihaa niitä kohtaa."*

Kaikissa tarinoissa parisuhdetta rikkoo miehen ja naisen erilaiset kokemukset lapsettomuudesta ja naiset kuvaavat, ettei mies voi ymmärtää lapsettomuutta, koska kaikki tapahtuu naisen kehossa eikä miehen. Hannele kertoi tarinassaan esimerkiksi seuraavasti: *"No kun minä aina kehitin itselleni jotenkin ne oireet, että nyt minä varmasti olen raskaana. Että nyt minulla on lämpö nousee ja rinnat kipeytyy ja mahassa nipistelee ja sitä ja tätä että. -- Kyllä se tuntu niin musertavalta aina, että kyllä muistan, että itkin ja. Ja se oli jotenkin tosi rankkaa. -- . Riipaisevaa ja kyllä minä ajattelin, että se parisuhteen myös pistää aika lujille, että mies elää sitä omalla tavallaan, mutta sitten kuitenkin eri tavalla."* Naiset saattoivat tuntea fyysisesti kehossaan raskauden oireita, joiden vuoksi kuukautisten alkaminen oli aina musertavaa. Kuukautisten alkaminen sammutti heränneen toiveen mahdollisesta raskaudesta. Puolisot eivät näitä kokemuksia pystyneet tuntemaan, jonka vuoksi parin kokemukset lapsettomuudesta olivat erilaisia.

Kielteinen muutos parisuhteessa näkyi myös naisten kuvatessa lapsettomuuden olleen vaikeaa aikaa parisuhteelle. Naiset olivat tunteneet myös yksinäisyyttä lapsettomuuden aikana, koska eivät olleet kokeneet puolisoidensa ymmärtävän heidän tunteitaan. Tämän naiset olivat ajatelleet johtuneen sukupuolten välisistä eroista tai miehen aikaisemmista lapsista. Yhdessä tarinassa puolisolalle aiemmin tehty sterilisaatio aiheutti parin välille erityisen paljon riitaa ja syyttämistä, sillä nainen tunsu miehensä vieneen mahdollisuuden häneltä äitiyteen aikaisemmallaan päätöksellään: *"No kun minä olin kokenut siten, että se [mies] oli tavallaan sen oman päätöksensä tai oman valintansa takia vienyt minulta mahdollisuuden niin kuin..."* Nainen näki omana elämäntarkoituksenaan tulla äidiksi, minkä vuoksi miehen sterilisaatio ja aikaisempi päätös olla hankkimatta lapsia, korosti lapsettomuuden kokemusta ja merkitystä heidän suhteessaan: *"Minulle se oli niin hirveän tärkeätä, että minä saan lapsia ja siis Vilhokin niin kuin just halusi. Minusta tuntuu, että juuri sen takia kun sillä oli tehty se sterilisaatio, se vielä niin kuin*

korostu siten". Naisen mielestä olisi ollut helpompaa, jos lapsettomuuden syy olisi ollut joku toinen kuin sterilisaatio.

Tarinoissa tuli esiin lapsettomuuden lisäksi muita asioita, jotka rasittivat naisten mielestä suhdetta. Eevan tarinassa myös ilmeni, että suhteessa oli ennen lapsettomuustutkimuksiin ja -hoitoihin lähtemistä kausia, jolloin parisuhteella ei mennyt hyvin ja jolloin esimerkiksi lapsi ei olisi sopinut tilanteeseen. Yhdessä tarinoista puolison oman vanhemman kuolema lapsettomuuden aikana aiheutti kuilun parin välille: *"Kyllä minä ajattelen, että hän silleen jaksoi aika huonosti. - - Kyllä me paljon puhuttiin, mutta kyllä minä luulen, että hän paljon jätti myös puhumatta ja näki, että minä olen aika rikki ja. Kyllä minä ajattelen, että me aika paljon me menttiin myös eri suuntiin jotenkin psyykkisesti siinä. Niinä vuosina."*

Tarinoissaan myös naiset itse kuvailivat lapsettomuuden vaikuttaneen kielteisesti heidän parisuhteisiinsa. Eeva kertoi tarinassaan ensin muista parisuhteen rasitteista lapsettomuuden aikana, mutta tarinan lopussa totesi myös lapsettomuuden vaikuttaneen kielteisesti parisuhteeseen. Hannele kertoi lapsettomuuden vieneen häntä ja puolisoaan erilleen toisistaan: *"No minä ajattelen, että silloin kun oli se lapsettomuusaika, niin silloin se oli sellainen mikä. minun mielestä ei hitsannut meitä yhteen, vaan vei vähän erilleen."* Kaisa kuvaili tarinassaan hänen ja miehensä välisiä riitoja: *"Että kyllä ne riidat oli niin kamalia. - - Ja se kiteytyi aina sen lapsettomuuden ympärille."* Yksi naisista pohti lapsettomuuden aikana jo eroa miehestään, mutta päätti silti jäädä suhteeseen. Kumpikin osapuoli koki lapsettomuuden rankkana ja nainen pohti miksi he pysyivät yhdessä. Naisen mielestä parisuhteessa täytyi olla jotain ainutlaatuista, koska suhde jatkui.

Tarinoiden juonirakenteiden myönteinen nousu tapahtui naisten tultua raskaiksi tai lapsen syntymän jälkeen. Eeva ja Hannele kuvasivat olleensa epävarmoja lapsen hoitamisessa äitiyden alkuvaiheessa ja puolisoitten kotonaolon tukeneen äitiyteen kasvamista. Kaisa kertoi, että lapsen saatuaan hän sai mitä oli toivonut ja oli tyytyväinen. Eeva ja Kaisa kuvaavat, etteivät enää riitele puolisoitensa kanssa niin paljon kuin aikaisemmin. Kaikissa tarinoissa tuli esiin, että vanhemmuus lopulta yhdisti paria ja lapsettomuus jäi taka-alalle, jolloin parisuhteessa meni paremmin kuin aikaisemmin: *"Mutta sitten myöhemminkin kun*

saatiin lisää lapsia ihan luonnollisesti, nopeasti. Niin se on niin kuin jäänyt taka-alalle tavallaan se lapsettomuus ja se miettiminen ja käsittely. Että kyllä minä ajattelen, että se niin kuin vanhemmuus on sitten kuitenkin lähentänyt ja tuonut lapsettomuuskin tavallaan meidät kuitenkin tiukemmin sellaiseksi tiimiksi.”.

5.2.2 Puoliso sivuhenkilönä

Yhteistä *Vaikeuksien kautta tiimiksi-* tarinoissa oli me-toimijuuden sekä naisen toimijuuden korostamisen vaihtelu. Miehen toimijuus oli vähäistä eikä se korostunut tarinoiden kerronnassa. Kaikki naiset kertoivat tarinoissaan, että myös miehet halusivat lapsia. Tästä huolimatta naisen toimijuus ja vahvempi halu korostui naisten kuvaillessa parin lasten hankinnan päätöstä. Yhden naisen tarinassa vahva kaipuu saada lapsia ilmeni hänen todetessaan äitiyden olevan hänen elämän tarkoituksensa: *”No siis minähän ihan oikeasti halusin tosi pitkään lasta. Olin neljä vuotiaana sitä mieltä että, minun elämän tarkoitus on saada paljon lapsia.”* . Toisessa tarinassa nainen kuvasi, kuinka hän oli ollut puolisoaan aiemmin valmis lasten hankintaan, ja oli joutunut tämän vuoksi *suostuttelemaan ja kypsyttelämään* miestään päätökseen.

Tutkimuksiin ja hoitoihin lähtemisestä kaikki naiset keskustelivat puolisonsa kanssa, mutta naisten oma toimijuus korostui silti päätöksen tekemisessä. Hannele kuvasi kuinka mies antoi hänen päättää ajankohdan, jolloin tutkimuksiin ja hoitoihin pitäisi lähteä: *”Kyllä me käytiin siitä keskusteluja mutta...Mutta jotenkin minusta tuntuu, että miehellä oli enemmän se, että no sinä tiedät milloin pitää mennä ja. Että hän jotenkin varmaan ajatteli, että hän joutuu tulemaan siinä mukana.”* . Puoliso koki velvollisuudeksi tulla Hanneleen mukana tutkimuksiin, mutta pohti silti Hanneleen kanssa yhdessä eri lapsettomuusklinikoita. Eevan aktiivinen toimijuus tuli esiin hänen kertoessaan halustaan selvittää lapsettomuuden syy. Tästä aktiivisuudesta kertoi esimerkiksi ilmaisut *”mennään nyt niihin tutkimuksiin”* ja *”minä halusin selvittää”* . Parin yhteinen toimijuus tuli esiin tutkimuksiin lähtemisen yhteydessä, joista pari yhdessä päätti (*”päätettiin”*). Kaisa kertoi tarinassaan lukeneensa Internetistä lapsettomuudesta ja odottaneen raskauden

mahdollistumista: *"Tai minä tutkin netistä - - Ja sitten minä en jaksanut odottaa."* Parin yhteinen toimijuus kuitenkin näkyi parin hakeutuessa yhdessä lapsettomuustutkimuksiin ja - hoitoihin: *"Niin sitten me mentiin lapsettomuuslinikalle."*

Tarinoissa naiset positioivat niin samankaltaisuuksia kuin myös eroja heidän ja puolisoidensa välillä. Erityisesti Hannele ja Eeva kuvasivat, kuinka mies ei voinut täysin ymmärtää naisten kokemuksia lapsettomuudesta, koska miehet eivät koe raskautta kehossaan. Eevan tarinassa korostui myös miehen ja naisen välinen ero kokea lapsettomuutta, koska Eevan mukaan *"miehenä se on varmasti erilaista kuin naisena"*. Tämän lisäksi Eevan mielestä parin kokemus lapsettomuudesta oli erilainen myös, siksi että miehellä oli jo lapsia. Nämä erot vaikuttivat Eevan mielestä siihen, ettei mies voinut ymmärtää Eevan tunteita lapsettomuudesta, ja aiheutti Eevalle yksinäisyyden tunteen lapsettomuusaikana.

Kaisa kuvasi, että hänellä ja hänen puolisoillaan oli erilaiset tavat käsitellä asioita sekä erilaiset käsitykset vanhemmuudesta. Kaisan mukaan hänen miehensä esimerkiksi oli suorapuheisempi, kun taas Kaisa pohti asioita syvällisemmin ensin itsekseen: *"Mutta se jotenkin siinä huomaa sen, että minä olen työstänyt omia juttuja tosi paljon. Ja tuota se sitten taas vähemmin, mikä taas sitten on miehinen ominaisuus."* Kaisa myös liitti miehen suorapuheisuuden ja vähäisemmän pohdinnan miehiseksi ominaisuudeksi ja tyypillisemmäksi miehille. Erilaisuudeksi osa naisista kuvasivat myös puolisoidensa lähtötilannetta lapsettomuuteen. Heidän puolisoillaan oli lapsia aikaisemmista suhteista, jonka vuoksi he eivät ole täysin lapsettomia eivätkä koe lapsettomuutta samalla tavalla kuin tarinoiden naiset. Puolisot olivat saaneet kokea isyyden, kun taas naiset eivät itse olleet saaneet kokea äitiyttä. Tarinatyyppin kaikki naiset silti kuvasivat, että myös puolisot halusivat yhteisiä lapsia. Yhteinen toive lapsista ei kuitenkaan korostunut yhtä voimakkaasti kuin *Yhdessä läpi lapsettomuuden* -tarinoissa.

Tarinoissa oli vähemmän puolisoitten välisiä samankaltaisuuksia kuin eroavaisuuksia, ja ne korostuivat vasta naisten kertoessa vanhemmuudesta. Yhteinen vanhemmuus ja perhe-elämä yhdistivät pareja lapsettomuuden jälkeen. Tarinoiden pareilla oli samanlaisia yhteisiä harrastuksia tai he pohtivat yhdessä tulevaisuuden valintoja. Yksi naisista kertoi parin yhteisistä harrastuksista,

joka oli myös parin yhteistä aikaa kiireisen lapsiarjen keskellä. Toisessa tarinassa nainen kertoi hänen ja miehensä yhteisistä tulevaisuuden pohdinnoista: *"- - jos nyt itseasiassa mietitään, että jatkoa, että haluaisiko sitä pikkusisarusta niin me ollaan käyty jo sellaisessa suunnittelukäynnillä ja nyt me voitaisiin, jos ja kun me halutaan niin - - voi soittaa ja vois mennä tekemään, kokeilemaan sitä seuraavaa siirtoa"*.

Vähäisen toimijuuden ja passiivisuuden takia miehet jäivät tarinoissa sivuhenkilöiksi, jotka silti yhdessä pohtivat sekä keskustelivat naisten kanssa eri päätöksistä, ja olivat esimerkiksi naisten mukana lapsettomuustutkimuksissa ja -hoidoissa. Puolisoiden toimintaa määrittivät osittain myös naisten toiveet ja vaatimukset näiden osallisuudesta. Tarinoissa puolisoiden velvollisuus näkyi esimerkiksi lapsettomuustutkimuksiin ja -hoitoihin lähtemisessä, missä naiset olivat aktiivisempia ja vaativat puolisoiden osallistumista. Osassa tarinoita puolisoista kerrottiin hyvin vähän, eivätkä naiset suoraan kuvanneet puolisoitaan kielteisesti eivätkä myönteisesti, mikä myös osoitti puolisoiden roolia tarinan sivuhenkilöinä. Naiset näyttäytyivät tarinoissa keskeisinä toimijoina ja tarinoiden keskiössä olivat heidän omat tunteensa, pelkonsa ja toiveensa.

5.3 Lapsettomuus erottaa – tarinat

Kristan tarina: *"Se on ollut minun tarina varmaan aina"*

Krista ja hänen puolisonsa alkoivat suunnitella lasta Kristan aloitteesta. *"Olen tiennyt varmaan jo kauan aikaa, että haluan elää parisuhteessa. Ja se että halusin lapsia, niin se tuli varmaan sitten. Me oltiin asuttu yhdessä sen... Ei oltu naimisissa vielä, mutta oltiin me asuttu varmaan joku kolme vuotta yhdessä, niin sitten ajattelin, että jotain täytyisi tehdä. -- Kyllä me juteltiin siitä, mutta sen minä olen ollut meillä se aloitteentekijä kaikkiin asioihin, että minä olen meidän suhdetta vienyt eteenpäin. Luultavasti ei olisi menty edes naimisiin, jos en minä olisi sitä yllyttänyt."* Raskaus ei yrityksistä huolimatta alkanut, jonka jälkeen Krista lähti lääkäriin selvittämään asiaa ja aloitti hedelmöityshoidot. *"Varmaan jo mietitty, että voisi niitä lapsia tulla ja sitten ei tapahtunut mitään, niin sit minä menin lääkäriin."* Hoitojen jälkeen Krista tuli raskaaksi ja parin ensimmäinen lapsi syntyi. Ensimmäisen lapsen syntymän jälkeen pari ei käyttänyt ehkäisyä ja he päättivät yrittää heti myös toista lasta. Toista lasta ei kuitenkaan odotuksista huolimatta kuulunut, jonka jälkeen Krista ja hänen miehensä hakeutuivat uudestaan lääkäriin. *"Eikä mitään tehty (ehkäisty) ja mitään ei tapahtunut. Sitten me mentiin taas lääkäriin, eri lääkärille toki jo. Minä menin itseasiassa. Jostain syystä minä pääsin keskussairaalalle. Minä olen varmaan käynyt äitiysneuvolassa sitten ja sanonut, että kun ei niitä (lapsia) nyt taaskaan tule."*

Lapsettomuusajan ensimmäisen lapsen jälkeen, Krista kuvasi yksinäisenä ja vaikeana aikana, jolloin heidän parisuhteensa heikentyi. *”Sitten meidän parisuhde alkoi varmaan menemään siinä vaiheessa myös alamäkeen. Just mietin tänään sitä, että meillä parisuhde varmaan lähti menemään alamäkeen jo ennen sitä toisen lapsen yrittämistä. Tai siinä vaiheessa, kun ruvettiin yrittämään, niin se oli jo alamäessä. Mutta se että, meillä oli tämä vaikea aihe. Kumpikin halusi lisää lapsia ja kumpikin tunsu sen surun siitä, että kun niitä ei tullut. Ja se jotenkin sitoi meitä yhteen, vaikka muuten sitten ehkä olisi ollut jo aika erota silloin.”* Yksinäisyyttä lisäsi Kristan puolison kyvyttömyys tukea Kristaa, joka Kristan mielestä johtui miehen ja naisen välisistä eroista. *”Minä koen nyt, mutta se voi olla että en silloin kokenut. Mutta nyt koen rankimmaksi sen yksinäisyyden tunteen, että kun minusta tuntui, että minun miehestä ei ollut siihen tukea. Eikä se johtunut ehkä ihan siitäkään, että parisuhde oli huono, vaan yksinkertaisesti siitä, että mies ei ehkä koe sitä niin konkreettisesti kuin nainen.”* Tuen puutteen lisäksi Krista syytti puolisoaan tämän ikävistä kommentteista ja huomioimatta jättämisestä. *”Mies esimerkiksi joskus, kun se oli silloin muualla töissä ja minä sitten sanoin, että nyt olisi semmoisia päiviä, että pitäisi tulla käymään kotona. Niin se sanoi, että on minulla tärkeämpääkin tekemistä. No minä ajattelin, että okei no kiva.- - Tai sitten minä sanoin ,että pitää aamulla lähteä klinikalle, että pitäisi mennä nyt nukkumaan, että jaksetaan ajaa. Niin hän sanoi, että hän katsoo tämän elokuvaan, että aja sinä sitten kotiin. - - Sitten minä ajoin klinikalle täältä ja minä olin kipeä. Ja minä ajoin myös takasin, koska häntä nukutti, koska hän oli katsonut neljään saakka elokuvia.”*

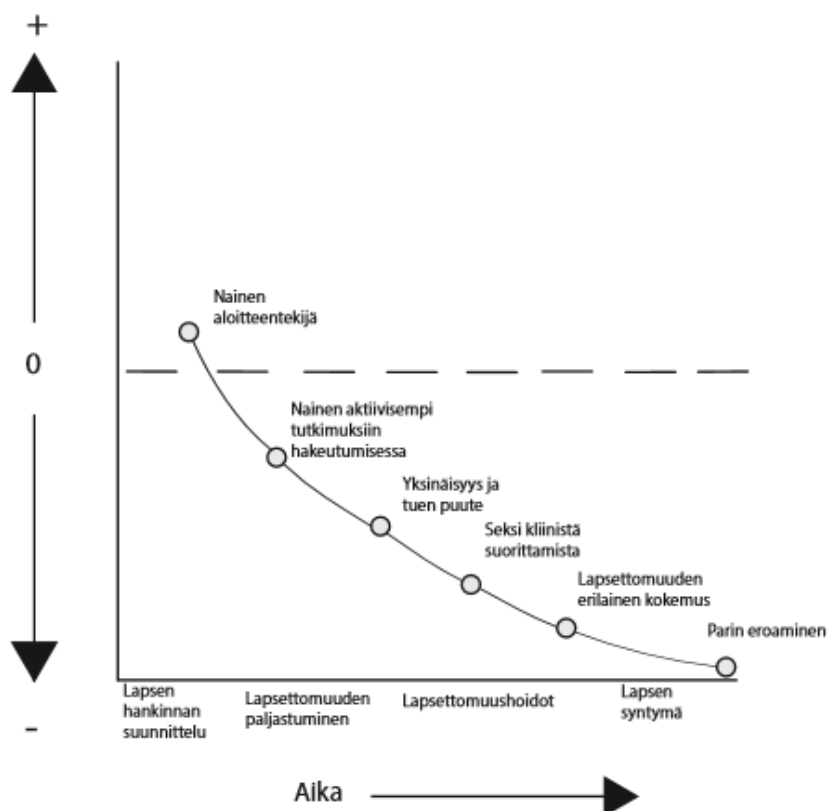
Krista kertoi myös syyttäneensä puolisoaan lapsettomuudesta, vaikka lapsettomuuden biologinen syy ei johtunut tästä. Kristan mukaan miehen osallistumattomuus vaikeutti lasten hankintaa. Lisäksi Krista kertoi haaveilleensa myös lapsen adoptiosta, johon puoliso ei kuitenkaan suostunut. *”Adoptiolasta harkittiin ja mies sanoi ei. Niin se on ollut myös yks semmoinen mistä minä olin.. Koska siihen minun ihanaan kuvaan, - - kuulu myös pari adoptiolasta - -. Minun mies sanoi silloin, kun me ruvettiin seurustelemaan, joo hänen mielestä olisi ihana tuollainen elämä. Sitten kun menttiin naimisiin niin pikkuhiljaa kaikki.. No ei - -. Että kaikki hävisi se mitä minä kuvottelin saavani.”*

Lopulta pari sai toisen lapsen hedelmöityshoitojen avulla. Krista koki myös vanhemmuuden yksinäiseksi ajaksi, vaikkakin kertoi miehensä pitäneen lapsista ja tulkitsi miehensä isälliseksi hahmoksi. Krista pohti, miten lapsettomuus ja hedelmöityshoidot vaikuttivat heidän parisuhteeseensa. *”Niin jos minä en olisi sitä vaatinut, niin meillä ei olisi lapsia ollut. Ja olisiko se ollut sitten parempi vaihtoehto, niin kuin meidän parisuhteen kannalta tai siltä kannalta, että me oltaisiin erottu aiemmin. Että ovatko ne lapset vaan niin kuin pitänyt meitä yhdessä.. Enkä tarkoittanut nyt sitä, että ei voida erota kun on pieniä lapsia, vaan ihan se lapsen tekeminen on pitänyt yhdessä.”* Lopulta pari eroaa.

5.3.1 Erilleen vievä matka

Lapsettomuus erottaa – tarinoissa, joita kertoivat kolme naista: Krista, Fanni ja Jaana, tapahtumat etenivät regressiivisesti kohti parisuhteen päättymistä tai epätasa-arvoista tilannetta. Kahden naisen tarinat päättyivät lopulta parin eroamiseen ja yksi tarina päättyi tilanteeseen, jonka nainen koki hyvin epäoikeudenmukaisena. Myös tämän tarinan pari oli suhteensa aikana eronnut, mutta pari oli

palannut myöhemmin taas yhteen. Kuvio 4 esittää regressiivisen tarinan juonikulun ja ajallisen muutoksen siitä, miten erilaiset tapahtumat veivät kertojaa koko ajan pois päin tavoitteestaan tarinan edetessä.

KUVIO 4. Regressiivisen tarinan juonikulku

Tarinat alkoivat lapsenhankinnan suunnittelusta, joissa naiset olivat olleet miehään aktiivisempia aloitteentekijöitä. Kaikilla naisilla oli hyvin vahva mielikuva onnellisesta perhe-elämästä, jota he tavoittelivat. Jaana kuvaili aina halunneensa omakotitalon pihoineen ja lapsia, jotka kuuluvat hänestä olennaisesti perheeseen: *"Se kuuluu siihen perheeseen, että on lapsia."* Fanni myös kertoi haaveilleensa isosta perheestä jo nuorena: *"Ja kyllä muistan lukiossa meidän uskonnonopettaja kysyi perheenperustamisesta - - Mutta muistan sen, että kun sanoin, että minä haluan ainakin viisi lasta. Mutta jotenkin minulla oli vaan sellainen, että olisi ihana, jos olisi paljon lapsia ympärillä."* Kristan haaveena olivat omien biologisten lasten lisäksi myös

adoptiolapset.

Tarinoiden kielteinen lasku alkoi Fannin ja Jaanan tarinassa jo ennen lapsettomuuden paljastumista, sillä naiset kuvasivat aikaa ennen tutkimuksiin lähtemistä hyvin stressaavana ja raskaana aikana. Kummassakin tarinassa tämä johtui osittain parisuhteesta. Fanni kuvaili tarinassaan kuinka lapsen yrittäminen oli stressaavaa ja ilotonta aikaa, mikä johtui parisuhteen ilmapiiristä. Jaanalle lapsettomuustutkimuksia edeltävä aika oli raskasta, koska mies pelkäsi tutkimuksiin ja viivytteli niihin menemistä. Epätietoisuus mahdollisesta lapsettomuudesta ahdisti Jaanaa, jonka vuoksi hän joutui lopulta painostamaan puolisoaan tutkimuksiin lähtemisessä: *”Siis se oli tosi kauheaa aikaa. Minä en halunnut painostaa, mutta sitten lopulta oli pakko. - - Minä tulen hulluksi, että eihän tämä epätietoisuus voi... Että jos on jotain vikaa jossakin, niin pitäähän se selvittää.”*

Lapsettomuusaikaa naiset kuvailivat stressaavana, ilottomana ja vaikeana aikana, jonka syynä olivat huono parisuhdetilanne, epäluottamus puolisoa kohtaan tai puolison viivyttely tutkimuksiin lähtemisessä. Erityisesti Krista ja Fanni kertoivat hedelmöityshoitojen olevan heille yksinäistä aikaa, sillä heidän puolisonsa ovat paljon poissa kotoa, eivätkä naiset kokeneet saavansa heiltä tarvitsemaansa tukea. Yksi naisista esimerkiksi kertoi, kuinka hän joutui käymään myös osassa hoidoista yksin: *”Niin minä menin sinne yksin, koska minun mieshän ei kerennyt.”* Naisten tarinoissa tuli ilmi lapsettomuuden lisäksi muita kielteisiä asioita, mitkä vaikuttivat osaltaan myös parisuhteeseen. Näitä olivat esimerkiksi puolison vaativa työ, parisuhteen ulkopuoliset suhteet, läheisen ihmisen menetytys ja suruprosessi, parin talousongelmat sekä mielenterveysongelmat.

Kaikki naiset kuvasivat hedelmöityshoitojen aikaista seksiä kielteisesti, esimerkiksi kliiniseksi, aikataulutetuksi ja pakonomaiseksi. Krista ja Jaana myös syyttivät puolisoitaan lapsettomuudesta. Kristan mielestä miehen passiivisuus oli lapsenhankinnan esteenä: *”Ja kyllä olen sanonut suoraankin sitä, että tästä ei tule mitään, jos me [ei] tehdä tätä silloin kuin pitää. Että kyllä minä olen varmaan sillalaila - - syyttänyt ja voi olla että rajusti.”*, kun taas Jaanan puolison pelot hidastivat tutkimuksiin ja hoitoihin lähtemistä lapsen hankkimiseksi.

Osa naisista kuvasi myös lapsettomuuden kokemuksen erilaiseksi

puolisoiden välillä. Krista esimerkiksi korosti sukupuoleen liittyvää erilaisuutta lapsettomuuden kokemuksessa: *"mies ei ehkä koe sitä niin konkreettisesti kuin nainen."* Mies ei pystynyt ymmärtämään naisen kokemusta, koska lapsettomuus ja raskaus tapahtuvat naisen kehossa. Miehen ja naisen välinen ero aiheutti Kristan mielestä myös miehen kyvyttömyyden antaa tukea ja naisen kaipaamaa huolenpitoa. Kristan kuvaus tilanteesta, jossa parin täytyi lähteä aikaisin ajamaan hedelmöityshoitoihin, kuvasi myös parin erilaista kokemusta lapsettomuudesta. Mies katsoi mieluummin elokuvia kuin valmistautui seuraavan päivän hedelmöityshoitoihin, kun taas Krista piti hedelmöityshoitoja ja niihin valmistautumista tärkeimpänä. Fannin tarinassa tuli esille kuinka erilainen lapsettomuuskokemus erotti puolisoita toisistaan: *"Ja kyllä minä koen sen, että et se vähäinenkin yhteys mitä minun silloiseen mieheen oli, niin kyllä se tuli siihen väliin. Myös se lapsettomuus ja se ahdistus ja ne hoidot ja ne. Tutki aina jotenkin, se toivon herättäminen, ja sitten kuuntelet itseäsi, että nyt nipistää tuosta kohtaa ja sitten huomaat, että minulla alkaa menkat."* Myös Fannin tarinassa korostui sukupuolesta johtuva lapsettomuuskokemuksen ero.

Kahdessa tarinassa hedelmöityshoidot onnistuivat ja naiset tulivat raskaaksi, kun taas yhdessä tarinassa pari päätyi lopulta adoptioon. Kristan, Jaanan ja Fannin tarinoissa oli paljon kielteistä kuvailua parisuhteesta, puolisoista ja tapahtumista, jotka veivät tarinan edetessä paria erilleen toisistaan. Yksi tarinoista päättyi tilanteeseen, jossa mies ei halunnut enää jatkaa hedelmöityshoitoja, vaikka nainen haaveili parin saavan lisää lapsia. Yksi naisista erosi puolisoistaan jo lapsettomuusaikana, kun taas Krista erosi miehestään lapsettomuusajan jälkeen lasten ollessa jo vanhempia. Hänen mielestään pari olisi silti eronnut jo aikaisemmin ilman lapsettomuutta, sillä lasten yrittäminen ja lapsettomuuden aiheuttama suru piti paria yhdessä. Kristan tarinassa lapsettomuuden merkitys parisuhteelle voitiin nähdä ambivalenttina, koska lapsettomuus aiheutti parin välillä ongelmia, mutta samalla piti parin yhdessä.

5.3.2 Puoliso vastustajana

Lapsettomuus erottaa -tarinoissa naisten toimijuus korostui eniten ja me- toimijuus on vähäisempää kuin muissa tarinatyypeissä. Tarinatyyppissä miehet olivat passiivisia tai heidän toimijuutensa esiintyi vain naisten toiveiden ja haluja vastustavina. Naisten oman toimijuuden korostuminen näkyi jo lapsenhankinnan pohdintojen kuvailussa, joissa naisten aktiivinen aloitteentekijän rooli tuli esille.. Naiset kuvasivat, kuinka lapsenhankinnan päätös oli ollut heidän oma päätöksensä tai kuinka he olivat itse aktiivisesti vieneet sitä ja suhdetta eteenpäin. Fanni kertoi lasten hankinta ajatusten olleen hänen: *"Ne [mielikuvat ja keskustelut lapsesta] on minun. Ne on ollut minun."*, ja olleen myös aktiivisempi aloitteentekijä: *"- ollaan sitten minun aloitteesta, että kyllä **minä olen ollut se...**"*. Jaanan tarinassa tuli ilmi, kuinka Jaanalle oli ollut tärkeää hankkia lapsia heti oikean puolison löydyttyä: *"On ollut, että mahdollisimman.. heti vaan on... **Sellainen mies**, niin sitten joo ehdottomasti lapsia hommataan"*. Puolisot kuvattiin silti lapsia haluavina isällisinä hahmoina, vaikka heitä ei kuvattu aktiivisina osallistujina.

Lapsettomuustutkimuksiin ja - hoitoihin lähtemisessä naisten oma aktiivinen toimijuus korostui: *"**Minä** se olen. **Minä** kyllä väitän, että **minä** se olen ollut, joka on soittanut ja **minä** olen sanonut saman tien sitä, että väestöliittoon vaan, että mennään sinne."*. Yhdessä tarinassa korostui myös puolison oma toimijuus. Puolison toimijuus korostui kuitenkin naisen toiveiden vastaisena, sillä mies ei halunnut lähteä lapsettomuustutkimuksiin: *"Mutta siis minun miehellä meni tosi pitkään ennen kuin hän suostui menemään sinne, että häntä jotenkin pelotti."*. Lapsettomuushoitoihin lähtemisen Jaana kuitenkin kuvasi yhteisenä päätöksenä, sillä molemmilla oli toive lapsesta: *"- - se oli jotenkin itsestään selvää molemmille, että kun kerran halutaan lapsi niin hoitoihin lähdetään."*. Toisaalta puoliso ei ollut halukas lähtemään uudelleen hoitoihin, kun pari pohtii toista lasta: *" Ja mies pelkää vieläkin, että sen takia hän ei ole nyt niihin hoitoihin lähdössäkään. - - Kyllähän hän on se, joka tässä päättää."*

Kristan vahva toimijuus tuli esiin hänen lähtiessä lääkäriin selvittämään toisen lapsen yrittämisen kohdalla esiintynyttä sekundaarista lapsetto-

muutta. Krista puhui ensin me-toimijoina, mutta korjasi puheessaan itsensä toimijaksi (*me mentiin – minä itseasiassa menin*), jolla osoitti olleensa aktiivisempi myös toisiin lapsettomuushoitoihin hakeutumisessa. Kristan puolison oma toimijuus tuli esille hänen vastustaessaan adoptiota, joka oli ollut myös Kristan haaveena. Yksi naisista myös kuvasi kuinka hänen aloitteestaan hoidot aloitettiin sekä lopulta myös lopetettiin: *”Mutta että minä olen sen aloittanut ne hoidot ja minä olen ne lopettanut”*.

Tarinoissa esiintyi paljon puolisoitten välisiä eroavaisuuksia ja vain vähän samankaltaisuuksia. Miehen ja naisen erilaisuudet näkyivät myös minä/hän- puheen käytössä ja vähäisenä me-puheena. Kaikissa tarinoissa esiintyi naisen ja miehen lapsettomuuden kokemuksen ero ja se, ettei mies pysty ymmärtämään naisen kokemusta, koska raskaus ja lapsettomuus tapahtuvat naisen kehossa. Tarinoissa ilmeni, että miehet eivät aina ymmärtäneet naisten kokemuksia eivätkä naiset aina pystyneet jakamaan niitä puolisolleen. Yhdessä tarinassa kuvattiin kuinka, mies ei ymmärtänyt miksi naisella oli vaikeaa kuulla muiden raskauksista: *”Minun mies oli minulle vihainen ja puhu siitä, että kuinka minun naamasta näki sen, että kuinka katkera minä olin siitä asiasta. Kuinka voit olla katkera toisille, kun niille tulee lapsi. Mutta se ei niin kuin... Siinäkin se ei [ymmärtänyt]. Enhän minä ollut katkera niille.”*. Yksi naisista myös kertoi kuinka ei voinut jakaa omaa lapsettomuuskokemustaan ja siitä aiheutuvaa suruaan puolisonsa kanssa. Kristan mielestä miehet ja naiset myös ajattelevat ja käsittelevät asioita eri tavoin: *”Naiset hiroeästi ajattelee juurikin paljon mutkia. Miehet päättävät, että tuo asia on mennyt ja ei ajattele sitä enää.”*. Jaana kuvasi tarinassaan, kuinka lapsettomuuden biologisen syyn kantaminen naiselle on helpompaa kuin miehelle, sillä miehille lapsien saaminen voi olla tietynlainen miehisyden merkki.

Tarinoissa tuli esille naisten suurempi sitoutuneisuus lasten hankintaan ja hedelmöityshoitoja kohtaan, sillä naiset järjestivät ja huolehtivat lääkärikäynnit sekä adoptiotapaamiset. Puolisot taas eivät aina priorisoineet lapsen yrittämistä tärkeimmäksi tehtäväksi. Naiset myös pohtivat oliko lapsien yrittäminen yhteinen projekti vai naisten oma projekti, ja halusivatko puolisot todella lapsia. Yksi naisista kertoi puhuneensa tästä useasti myös puolisonsa kanssa:

"Kyllä minä sen monta kertaa tätäkin käytiin läpi, että onko nyt kyse, että minä haluan vai halutaanko me molemmat. Ja se oli aina kumminkin sitten, että kyllä halutaan. - - Että se oli puheissa enemmän [kuin teoissa]." Toisessa tarinassa nainen haaveili lapsen olevan heidän yhteinen tavoitteensa ymmärtäen silti samalla, että heidän ja tavoitteidensa olevan erilaisia. Lapsettomuuden ambivalenttius parisuhteelle tuli ilmi erityisesti näissä tarinoissa, joissa naiset pohtivat kuinka lapsen piti olla parin yhteisenä ja yhdistävänä projektina, joka kääntyi pian naisen projektiksi ja paria erottavaksi projektiksi.

Kaksi naisista, jotka onnistuivat saamaan lapsia puolisonsa kanssa, kuvasivat myös vanhemmuuden sitovan enemmän naista kuin miestä. Naiset olivat enemmän kotona lasten kanssa ja heidän oli vaikeampi lähteä kotoa, kuin puolisoiden, jotka kävivät töissä ja viettivät vapaa-aikaa kodin ulkopuolella. Toinen naisista kertoi, että vanhemmuus oli myös yksinäistä aikaa puolison ollessa paljon poissa kotoa: *"Nyt edelleenkin minä sanon, että koen sen äidiksi tulon kanssa, tämän vanhempana olon kanssa aika kovaa yksinäisyyttä että. Tunnen kasvattaneeni minä yksin lapseni, että minun mies on ollut ensinäkin - - vähän sellainen töksäyttelijä. Ja toinen, että [mies] on ollut paljon poissa."* Toisaalta naiset kertoivat jonkin verran myös parin yhteisistä hetkistä vanhempina.

Kaikilla tarinatyyppin naisilla oli hyvin vahva mielikuva täydellisestä perhe-elämästä, ja naiset kokivat tarinan edetessä miesten olevan esteenä tai hidasteena tämän saavuttamiselle. Naiset positioivat puolisonsa passiivisina, lapsihaaveen hidastajina tai jopa vastustajina. Puolisot kuvattiin aktiivisina toimijoina usein silloin, kun he toimivat naisten halujen ja toiveiden vastaisesti. Yhdessä tarinassa puolison toimijuus esiintyi haluttomuudessa ja peloissa hoitoja kohtaan, jolloin puolisoista muodostui vastustaja naisen lapsihaaveille. Kristan tarinassa myös puolison toimijuus tuli esiin Kristan adoptiohaaveen rikkojana, sillä puoliso ei halunnut Kristan toiveista huolimatta adoptiolasta. Tarinoissa oli paljon kielteistä puhetta puolisoista ja naiset puhuivat puolisoistaan myönteiseen sävyyn vain kuvatessaan heitä isinä. Kaikissa tarinoissa tuli esille myös tuenpuute, ja erityisesti kahdessa tarinassa naiset kokivat sen johtuvan myös parisuhteesta. Näissä tarinoissa naiset odottivat saavansa tukea puolisoiltaan,

mutta eivät saaneet sitä.

Tarinoissa esiintyi erityisen paljon minä-pronominin käyttöä, minkä naiset näyttäytyivätkin tarinoissa vahvoina ja aktiivisina toimijoina, jotka päättivät asioista itse ja veivät niitä eteenpäin. Toisaalta tarinatyyppin naiset kuvasivat myös paljon omia ahdistuksen ja surun tunteita tai hoitojen aiheuttamia fyysisiä kipuja, jonka vuoksi naiset voitiin nähdä kärsijän ja lapsettomuuden uhrin roolissa. Krista esimerkiksi kertoi, kuinka mies ei ymmärtänyt hoitojen aiheuttamia fyysisiä kipuja. Fannin tarinassa tuli esille, kuinka suuri vaikutus lapsettomuushoidoilla oli ollut Fannin arjessa ja kuinka paljon lapsettomuus oli aiheuttanut surua: *”Että kyllä minulla hirveän paljon ajatusenergiaa oli kiinni siinä lapsessa. - -. Tai siinä yrittämisessä.- - Että kyllä se suru minulla kulki ihan koko ajan mukana - -”*. Myös Jaanan tarinassa kerrottiin hoitojen aiheuttamista fyysisistä kivuista, jotka aiheuttivat myöhemmin Jaanalla pelkoja myös tulevaa synnytystä kohtaan. Yhdessä tarinassa lapsettomuuden aiheuttamat kielteiset tuntemukset olivat vielä vahvasti läsnä sekundaarisen lapsettomuuden vuoksi.

5.4 Tarinatyyppejä erottavat kerronnan piirteet

Tarinatyyppit erosivat toisistaan niin juonirakenteiden osalta kuin siinä, millaisina naiset positioivat itsensä ja puolisonsa. Taulukossa 2 on kuvattu tarinatyyppit ja niiden keskeiset piirteet. Kaikissa tarinatyypeissä oli paljon minäkerrontaa ja tarinat kerrottiin enemmän naisen kuin parin näkökulmasta. Tämä on luonnollista, koska haastateltavana oli vain naisia. Toisaalta vahvaan minä-kerrontaan vaikuttaa myös, että niin raskaus kuin lapsettomuuskin tapahtuvat naisen kehossa ja äitiys assosioidaan vieläkin naisille keskeisemmäksi asiaksi kuin miehille (Herrera 2013). Herreran tutkimuksessa (2013) miehet kuvasivat naisten ja parin yhteisiä tuntemuksia ja kokemuksia lapsettomuudesta, kun taas naiset puhuivat enemmän minä-muodossa.

TAULUKKO 2. Tarinatyypit, tarinoiden juonirakenteiden suunta ja positioitumisen analyysi

Tarinatyypit <i>Haastateltavat</i>	Tarinoiden juonirakenteiden suunta ja ajallinen muutos	Positioitumisen ja toimijuuden analyysi	
		<i>Puolisoiden aktiivisuus vs. passiivisuus</i>	<i>Puolisoiden samanlaisuus vs. erilaisuus</i>
Yhdessä läpi lapsettomuuden <i>Veera, Amanda, Birgitta,</i>	Tasaisen myönteisenä etenevä parisuhteen mallitarina. Tarinoiden käännekohdan eli lapsettomuuden paljastumisen jälkeen parisuhdetarinat etenevät kohti päämäärää ilman suuria kielteisiä laskuja ja naisten kerronta puolisoistaan sekä parisuhteesta pysyy koko tarinan ajan myönteisenä.	Me-toimijuuden, naisen toimijuuden ja miehen toimijuuden tasaveroisuus.	Parin yhteinen ja samanlainen vahva halu ja toive saada lapsi. Parin samanlainen kokemus lapsettomuudesta, joka näkyy samanlaisissa reaktioissa, suhtautumistavoissa ja päätöksissä.
Vaikeuksien kautta tiimiksi <i>Eeva, Hannele, Kaisa</i>	Parisuhteen Selviytymistarina, jossa on regressiivisen ja progressiivisen kerronnan vaihtelua. Parisuhteen muutosta kuvataan aaltoliikkeenä, jossa on kielteisiä notkahduksia, mutta joista päästään lopulta yhdistävään vanhemmuuteen ja parempaan parisuhteeseen.	Me-toimijuuden ja naisen toimijuuden vaihtelu. Nainen aktiivisempi toimija kuin mies esimerkiksi lapsenhankinnan tai tutkimuksiin lähtemisen päätöksissä.	Miehen ja naisen erilainen kokemus lapsettomuudesta sekä erilaiset lähtökohdat. Vanhemmaksi tulo nähdään pariskuntaa yhdistävänä ja vaikeuksien voittamisena.
Lapsettomuus erottaa <i>Jaana, Fanni, Krista</i>	Regressiivinen parisuhteen mallitarinan vastatarina. Parisuhteen muutosta kuvataan kielteisenä, sillä kerronnan sävy on kielteinen ja lapsi parisuhdetta yhdistävänä ja täydellistävänä päämääränä jää saavuttamatta.	Vähäisempi me-toimijuus ja korostunut naisen toimijuus. Mies passiivinen tai toimijana vain naisen haaveiden ja toiveiden vastustajana.	Naisen ja miehen erilaiset toiveet perhe-elämästä. Naisen aktiivisuus ja miehen passiivisuus lapsen hankinnassa. Miehen ja naisen erilainen kokemus lapsettomuudesta.

Parisuhdekerron määrä ja sävy myös vaihtelivat eri tarinoissa. Vaikka kerrontaa parisuhteesta ja puolisoista oli paljon, se ei välttämättä ollut myönteistä kerrontaa. *Yhdessä läpi lapsettomuuden* – tarinoissa kerronta puolisoista ja parisuhteesta pysyi koko tarinan ajan myönteisenä, kun taas muissa kertomustyypeissä kerronta oli myös kielteistä. *Yhdessä läpi lapsettomuuden* – tarinat näyttäytyivät parisuhteen mallitarinoina, joissa puoliset kuvattiin naisia auttavina vastuullisina aktiivisina osallistujina. Kaikki tarinatyypin naiset kokivat myös lapsettomuuden yhdistäneen paria ja vahvistaneen heidän parisuhdettaan.

Vaikeuksien kautta tiimiksi – tarinoissa parisuhdekerronta muuttui myönteisestä alkutilanteesta kielteiseksi lapsettomuusaikana, mutta lapsen syntymä ja vanhemmuus käänsivät kerronnan sävyn myönteiseksi. Naisten kerronnassa lapsettomuusaika vei paria erilleen toisistaan. Tämä tarinatyypin kuva selviytymistarinoita (ks. Mykkänen 2010, 84), joissa tahaton lapsettomuus haastaa parisuhteen uudella tavalla. Tarinoiden edetessä ja lapsen syntymän jälkeen lapsettomuuden aiheuttamat haasteet jäävät kuitenkin taakse, ja parisuhteen koetaan vahvistuneen.

Lapsettomuus erottaa – tarinassa kerrontaa parisuhteesta ja puolisoista oli enemmän kuin muissa tarinoissa, mutta kerronnan sävy oli kuitenkin hyvin kielteistä ja tarinan tapahtumat parisuhteen osalta etenivät koko ajan pois päin tarinan tavoitteesta, eli onnellisesta perhe-elämästä. Naiset kertoivat esimerkiksi tuen puutteesta, puolisoitten loukkaavista kommentteista ja puolisoitten peloista tai haluttomuudesta lähteä lapsettomuustutkimuksiin, mikä oli esteenä lapsen saamiselle. Naiset puhuivat puolisoistaan myönteisesti vain kuvatessaan näitä vanhempina. *Lapsettomuus erottaa* -tarinoita voidaan pitää parisuhteen mallitarinan vastatarinoina. Parisuhteelta oletetaan saavan rakkautta, läheisyyttä, ymmärrystä ja tukea (Kontula 2013, 39). Tässä tarinatyypissä naiset kertovat tarinansa tähän oletukseen peilaten.

POHDINTA

5.5 Tahaton lapsettomuus paria yhdistävänä tai erottavana kokemuksena

Tässä tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita siitä, miten naiset kertoivat puolisonsa ja parisuhteensa osana lapsettomuuskerrontaansa. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös, löytyikö naisten kerronnassa eroja siinä, millaisia merkityksiä puolisolle ja parisuhteelle annettiin tahattoman lapsettomuuden aikana. Tutkimus toteutettiin narratiivisin menetelmin niin aineistonkeruun kuin myös analyysin osalta. Aineistona käytettiin kasvatustieteiden tohtoriopiskelijan Siru Lehdon keräämää haastatteluaineistoa, josta tähän tutkimukseen valikoitui yhdeksän tahattoman lapsettomuuden kokeneen naisen haastattelut. Naisten haastatteluista oli löydettävissä kolmen tyyppisiä parisuhdekertomuksia, jotka erosivat toisistaan juonen kulun ja puolisoitten sekä parisuhteen positioitumisen suhteen (ks. taulukko 2, s.66). Nämä parisuhdetarinat nimettiin *Yhdessä läpi lapsettomuuden, Vaikeuksien kautta tiimiksi* ja *Lapsettomuus erottaa* tarinoiksi.

Tässä tutkimuksessa tahattoman lapsettomuuden merkitys parisuhteelle oli joko paria yhdistävä ja parisuhdetta vahvistava tai paria erottava ja parisuhdetta hajottava. Myös aikaisemmissa tutkimuksissa tahattoman lapsettomuuden merkitys parisuhteelle nähdään kaksijakoisena; joko paria lähentävänä tai erottavana (Leiblum ym. 1998; Monga ym. 2004; Repokari ym. 2007, 2008; Schmidt, Holstein, Christensen & Boivin 2005).

Tarinatyypin *Yhdessä läpi lapsettomuuden* oli tarinatyypeistä juoneltaan tasaisin ja myönteisin. Pari koki lapsettomuuden yhteisenä kriisinä, josta he myös selvisivät toisiaan tukien ja auttaen. Naiset kuvasivat tarinoissaan puolisoitensa hyviä piirteitä, kuten näiden kykyä tukea naisia lapsettomuuden aikana, vastuunkantokykyä tai aktiivista osallistumista lapsettomuushoitojen ja raskauden eri vaiheisiin. Nämä naiset kokivat lapsettomuuden jälkeisen parisuhteen entistä tiiviimpänä ja lapsettomuuden lähentäneen paria. Myös Repokarin

(2008) mukaan lapsettomuuden aikainen jaettu yhteinen kriisi voi vahvistaa parisuhdetta. Lapsettomuus aiheuttaa parisuhteelle haasteita, minkä vuoksi pari oppii keskustelemaan keskenään, tukemaan toisiaan ja etsimään keinoja hallita lapsettomuusstressiä yhdessä (Repokari 2008).

Toisaalta Mongan ja tutkimusryhmän (2004) sekä Remennickin (2000) tutkimusten perusteella tahaton lapsettomuus ja lapsettomuushoidot ovat parisuhteelle raskasta aikaa. Tämä näkyi *Vaikeuksien kautta tiimiksi* -tarinoissa, joissa lapsettomuus koettiin haastavana aikana parisuhteelle. Naiset kokivat lapsettomuuden vieneen paria erilleen toisistaan, mutta lapsettomuuden jälkeisen vanhemmuuden koettiin taas yhdistävän. Tämä tulee ilmi myös aikaisemmissa tutkimuksissa, joissa lapsettomuushoitojen avulla raskaaksi tulleet parit kokivat tyytyväisyyttä parisuhteissaan, ja yhteisen lapsen vahvistaneen myös vanhempien välistä suhdetta (Darwich ym. 2015; Langdridge, Connolly & Sheeran 2000). *Vaikeuksien kautta tiimiksi* -tarinoissa naisten kerronnassa tuli ilmi myös, että parisuhde koettiin toimivampana ja tiiviimpänä lapsen syntymän jälkeen kuin lapsettomuuden aikana ja ennen lapsettomuutta. Sydsjön ja tutkimusryhmän (2002) mukaan parit olivat onnistuneiden hedelmöityshoitojen jälkeen tyytyväisiä parisuhteeseensa jälleen. Parin selvitessä fyysisesti ja psyykkisesti haastavasta lapsettomuusajasta yhdessä parisuhteen voidaan kokea jopa vahvistuneen (Sydsjö ym. 2002). Lapsettomuusaikana pari voi oppia sinnikkyyttä sekä keskustelemaan keskenään, mikä helpottaa vanhemmuuteen siirtymistä ja auttaa toimimaan yhdessä pikkulapsiarjessa (Flykt ym. 2009; Sydsjö ym. 2002).

Myös kolmannessa tarinatyypissä eli *Lapsettomuus erottaa* -tarinoissa lapsettomuus koettiin vaikeana aikana parisuhteelle. Tässä tarinatyypissä vanhemmuudenkaan ei koettu yhdistävän paria, mikä erotti tämän tarinatyypin *Vaikeuksien kautta tiimiksi* -tarinoista. Tämä tarinatyypin tukee myös Mongan ja tutkimusryhmän (2004) sekä Remennick (2000) tutkimusten käsitystä siitä, että lapsettomuus on haastavaa aikaa parisuhteelle.

Tämän tutkimuksen naisten kertomuksissa paria erottavia tekijöitä olivat naisen miestä vahvempi halu saada lapsi, suurempi aloitteellisuus päätök-

sessä lähteä hedelmöityshoitoihin, lapsettomuuden erilainen kokemus puolisoiden kesken sekä naisten kokema tuenpuute ja yksinäisyys parisuhteessa. Paria yhdistäviä tekijöitä olivat naisten kertomuksissa yhteinen halu ja toive lapsesta, puolisoiden aktiivinen rooli lapsettomuusaikana sekä samankaltainen kokemus lapsettomuudesta.

Giddensin (1992) teoria *puhtaasta suhteesta*, jossa parit pysyvät suhteessa vain kokiessaan sen tyydyttäväksi, näyttäytyi tässä tutkimuksessa kaksijakoisena. Parit pysyivät suhteissaan, vaikka suhteet eivät täyttäneet heti naisten äidiksi tulemisen toivetta. Lapsen saaminen ja äidiksi tuleminen oli osalla tutkimuksen naisista parisuhteen keskeisempiä tavoitteita ja elämän tärkeimpiä asioita (ks. Johansson & Berg 2005; Ulrich & Weatherall 2000). Vaikka parisuhde ei täyttänyt naisten haavetta vuosiin, eivät naiset eronneet puolisoistaan ainoastaan lapsettomuuden vuoksi. Toisaalta osa naisista erosi puolisoistaan lapsen syntymän jälkeen, jolloin parisuhteen tavoite oli jo saavutettu eikä suhteesta saatu enää muita parisuhteen *palkintoja*, kuten läheisyyttä, rakkautta tai tukea (Kontula 2013). Tämä taas tukee Giddensin (1992) teoriaa suhteesta, joka voidaan lopettaa sitten, kun se ei enää tuota sen osapuolille emotionaalista tyydytystä.

Kiinnostavaa oli myös, että naiset positioivat kertomuksissaan puolisot joko samanlaisiksi tai erilaisiksi kuin itsensä. *Yhdessä läpi lapsettomuuden* -tarinoissa kuvattiin enemmän samankaltaisuuksia naisen ja miehen välillä kuin muissa tarinatyypeissä. Tarinoissa kuvattiin esimerkiksi naisen ja miehen kokemusta lapsettomuudesta samanlaisena, mikä ilmeni parin samanlaisissa reaktioissa, suhtautumistavoissa ja yhteiseksi kuvatuihin päätöksissä lapsettomuusaikana. Tässä tutkimuksessa myös ilmeni, mitä samankaltaisempi toive ja halu parilla oli lapsesta, sitä vähemmän lapsettomuudella oli kielteisiä merkityksiä parin parisuhteelle. Mitä samankaltaisemmaksi naiset kuvailivat parin toivetta lapsesta, sitä myönteisemmin naiset kokivat lapsettomuuden vaikuttavan parisuhteeseen. *Yhdessä läpi lapsettomuuden* -tarinoissa pareilla ilmeni kaikista tarinatyypeistä eniten samankaltainen toive lapsesta. Paschin, Dunkel-Schetterin ja Christensenin (2002) mukaan miehen aktiivisuus lapsettomuusaikana riippuu siitä, kuinka tärkeäksi mies kokee lapsen saamisen. Miehen aktiivisuus ja halu puhua

lapsen saamisesta puolisoidensa kanssa taas vaikutti naisten myönteisempään kokemukseen lapsettomuuden merkityksestä heidän parisuhteeseensa (Pasch ym. 2002).

Naiset positioivat puolisonsa erilaisiksi *Vaikeuksin kautta tiimiksi*- sekä *Lapsettomuus erottaa* - tarinoissa. Puolisoiden erilaisuus muodostui pääosin erilaisesta lapsettomuuden kokemuksesta ja taustatilanteista sekä erilaisista tulevaisuuden toiveista. *Lapsettomuus erottaa* - tarinoissa naiset myös korostivat naisten aktiivisuutta ja miesten passiivisuutta lapsenhankintaprosessissa. Aikaisemmat tutkimukset antavat viitteitä siitä, että lapsettomuuden merkitys parisuhteelle voi muodostua sen mukaan, miten puoliset kokevat lapsettomuuden ja millaisia selviytymisstrategioita hän käyttää (Martins ym. 2014; Peterson, Pirritano, Christensen & Schmidt 2008; Peterson, Newton, Rosen, & Schulman 2006). Tässä tutkimuksessa puolisoiden erilaiseen kokemukseen lapsettomuudesta vaikutti erityisesti puolisoiden aikaisemmista suhteista syntyneet lapset, sekä naisen ja miehen fyysinen erilaisuus lapsettomuuskokemuksessa. Puolison aikaisemmat lapset vaikuttivat myös heidän ajatuksiinsa uudesta lapsesta ja hedelmöityshoitojen läpikäymisestä, koska he olivat päässeet kokemaan jo isyyden. Tulppalan (2012) mukaan osa pareista, joissa toisella osapuolella on jo lapsia, eivät välttämättä hakeudu lapsettomuushoitoihin.

Vaikeuksia kautta tiimiksi - sekä *Lapsettomuus erottaa* -tarinoissa naiset kuvasivat myös naisen ja miehen erilaisen kokemuksen johtuvan fyysisistä sukupuoleen liittyvistä ominaisuuksista, sillä nainen kokee kehossaan niin raskauden kuin myös lapsettomuudenkin, minkä vuoksi mies ei voi täysin ymmärtää naisen kokemusta. Samoja havaintoja ovat tehneet Johansson ja Berg (2005) tutkimuksessaan. Samankaltaisesti myös tässä tutkimuksessa raskausoireiden ja ovulaationkierron seuraaminen tuli keskeiseksi osaksi elämää, ja äidiksi tuleminen koettiin tärkeimpänä päämääränä omassa elämäntarinassa (vrt. Johansson & Berg 2005). Miehet taas pystyvät helpommin etäännyttämään itsen lapsettomuuden kokemuksesta, koska lääketieteellinen fokus on naisen kehossa (vrt. Thorsby & Gill 2004).

Tutkimuksen tulokset osoittivat myös, miten naiset kertomuksissaan positioivat puolisoitaan ja itseään erilaisiin rooleihin. Toimijuuden luenta osana positioitumisen analyysia toi selkeästi esiin roolien erot tarinatyypeissä. Naisten kerronnassa puoliset näyttäytyivät: *auttajana ja tukijana, sivuhenkilönä tai tavoitteen vastustajana*. *Yhdessä läpi lapsettomuuden* - tarinoiden kerronnassa mies esiintyi muita tarinatyyppiä enemmän aktiivisena toimijana (ks. Pasch ym. 2002). Aktiivinen toimijuus sekä puolisoitten positioituminen samankaltaisuuden kautta tekivät puolisoista tässä tarinatyyppissä naisten auttajia ja tukijoita. Clarke, Martin-Matthews ja Matthews (2006) toteavat, että usein miehet tukevat naisia ja toimivat lapsettomuushoidoissa näiden toiveiden mukaisesti. Tämän tutkimuksen perusteella voisi ajatella, että toive lapsesta ja lapsettomuusprosessi voi myös olla aidosti molempien puolisoitten yhdessä jakama asia, jossa myös mies aktiivinen toimija.

Vaikeuksien kautta tiimiksi - tarinoissa vähäisen toimijuuden ja passiivisuuden takia puoliset näyttäytyivät sivuhenkilöinä. Naiset määrittelevät ja vaativat puolison toimijuutta ja osallisuutta, jonka vuoksi puoliso toimi osittain velvollisuudesta. Myös *Lapsettomuus erottaa* - tarinoissa puolisoitten toimijuus jäi vähäiseksi ja naiset positioivat puoliset lapsihaaveen hidastajina ja vastustajina. Aktiivisina toimijoina puoliset kuvattiin vain silloin, kun he toimintansa oli naisten halujen ja toiveiden vastaista.

Tutkimuksen tulokset puolison ja parisuhteen roolista ovat osittain samassa linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa. Bellin (2015) ja Herreran (2013) mukaan miehen toimijuus on lapsettomuusaikana vähäistä, koska naisen keho on keskiössä lapsettomuushoidoissa. Herrera (2013) kuvaakin puolison rooliksi tukijan ja sivuhenkilön roolin, kuten myös tämän tutkimuksen kahdessa tarinatyyppissä kerrottiin. Miehet usein kokevat, että naisilla suurempi valta lapsenhankintaa koskevissa päätöksissä (Bell 2015; Herrera 2013). Toisaalta miehillä on edelleen kulttuurista valtaa pari päätöksenteossa, mikä tässäkin tutkimuksessa voi selittyä naisten kuvatessa puolisoita tavoitteen vastustajina (Bell 2015; Thorsby & Gill 2004). Kaikissa tarinatyypeissä naiset kuitenkin positioivat itsensä aktiivisimmiksi toimijoiksi ja tarinoidensa päähenkilöiksi. Ainoastaan *Yhdessä*

läpi lapsettomuuden tarinoissa parit kuvailtiin yhdessä toimivaksi tiimiksi. Myös Herreran (2013) ja Riessmanin (2002) tutkimuksissa naiset positioituivat lapsettomuustarinoissaan päähenkilöiksi, miesten jäädessä sivuhenkilön ja tukijan rooliin.

Naisten ja miesten erilaisuus *Vaikeuksien kautta tiimiksi*- sekä *Lapsettomuus erottaa* – tarinoissa voi kertoa miesten ja naisten erilaisesta tunnesuhteesta lapsettomuuteen ja hedelmöityshoitoihin, mutta myös siitä, millaiset tunteet ovat kulttuurisesti sallittuja miehille ja naisille. Miehet saattavat helposti peitellä omia lapsettomuuden aiheuttamia tunteitaan ja pyrkiä olemaan suhteessa rationaalinen mies, joka tukee naista (Bell 2015). Suomalaiseen kulttuuriin ja erityisesti miehiin liitetään usein sulkeutuneisuus ja puhumattomuus omista tunteista. Tunteiden peittely voi kuitenkin naisista vaikuttaa siltä, etteivät miehet ole yhtä kiinnostuneita lapsen yrittämisestä, eivätkä koe lapsettomuudesta samankaltaista surua kuin naiset (Peterson ym 2006). Miesten vaikeneminen tahattoman lapsettomuuden aiheuttamista tunteista voi vaikuttaa myös kielteisesti naisen kokemukseen miehen antamasta tuesta (Thorsby & Gill 2004). Tässä tutkimuksessa miesten puhumattomuus ja passiivisuus loi naisille tunteen siitä, etteivät he voineet jakaa tunteitaan puolisonsa kanssa tai puoliset eivät olleet naisten tukena. Kerronta puolisoista oli osassa tarinoista vähäistä ja naiset kertoivat kokeneensa lapsettomuuden aikana yksinäisyyttä. Naiset kokivat, etteivät puoliset aina olleet läsnä niin henkisesti kuin fyysisestikään.

Tämän tutkimuksen mukaan naiset voivat kokea tahattoman lapsettomuuden merkityksen parisuhteelle joko myönteisenä tai kielteisenä. Lapsettomuusklinoilla ja neuvoloissa tulisi huomioida tahattomasti lapsettomien parisuhteen tukeminen, sillä niin tämän kuin aikaisempien tutkimusten valossa lapsettomuusaika on parisuhteelle haastavaa ja raskasta aikaa (Monga ym. 2004; Remennick 2000). Tästä huolimatta useat parisuhteet voivat selvitä rankasta lapsettomuusajasta ja parit voivat näin kokea lapsettomuuden jälkeenpäin jopa paria yhdistävänä ja vahvistavana. Huomiota tulisi kiinnittää sekä naisen että miehen kokemuksiin ja tunteisiin

5.6 Tutkimuksen luotettavuus

Narratiivisen tutkimuksen pohjautuu konstruktivistiseen tiedonkäsitelyyn ja tulkinnalliseen lähestymistapaan, minkä vuoksi myös sen luotettavuutta on arvioitava tästä näkökulmasta (Heikkinen 2015; Heikkinen & Syrjälä 2006, 148). Heikkisen (2015) mukaan narratiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi eroaa muiden tutkimusmenetelmien luotettavuuden arvioinnista. Konstruktivistiseen tiedonkäsitelyyn perustuvassa tutkimuksessa näkemys tiedosta ja todellisuudesta poikkeavat realistisesta paradigmasta, jossa tietävä subjekti esittää väitteen ulkoisesta todellisuudesta (Heikkinen 2015).

Heikkinen määrittelee narratiivisen tutkimuksen luotettavuutta tavallisesti käytettyjen validiteetin ja reliabiliteetin sijaan validoinnilla. Validoinnilla viitataan tulkinnalliseen prosessiin, jossa käsitys ympäröivästä maailmasta ja tutkittavasta ilmiöstä rakentuu vähitellen (Heikkinen 2015). Heikkisen (2015) mukaan narratiivisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää viittä validointiperiaatetta, joita ovat historiallinen jatkuvuus, reflektiivisyys, dialektisuus, toimivuus ja havahduttavuus. Tärkeintä on silti tarkastella tutkimuksen luotettavuuden kokonaiskuvaa näiden periaatteiden valossa ja nämä validointiperiaatteet myös limittyvät usein keskenään (Heikkinen & Syrjälä 2006, 149). Historiallinen jatkuvuuden periaatteella tarkoitetaan, kuinka kertomusten ajalliset ja paikalliset yhteydet pyritään tuomaan lukijalle tietäväksi, sillä yksilöiden kerrontatavan taustalla on kulttuurinen tapa kertoa (Heikkinen & Syrjälä 2006, 150). Tutkimuksessa käy ilmi, että tutkimus on toteutettu Suomessa ja aineisto kerätty 2015. Kulttuurilla ja ajankohdalla on juuri tämän aiheen käsitelyssä suuri merkitys, joka pyritään tuomaan esiin myös teoriataustassa vertailemalla lapsettomuuden merkitystä sekä kokemusta vapaamielisemmissä ja patriarkalisissa kulttuureissa.

Refleksiivisyyden periaate toteutuu koko tutkimuksen ajan pohtiesani omaa suhdettani tutkimuksen aiheeseen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija tutkii sosiaalisesti rakentuneita tilanteita ja tämän vuoksi hänen tulee tarkastella myös omaa suhdettaan tutkittavaan aiheeseen (Heikkinen & Syrjälä 2006,

153). Pysin huomiomaan, millaisesta näkökulmasta tulkitsin tutkimuksen eri aiheita ja naisten kertomuksia. Oma käsitykseni äitiydestä ja tahattomasta lapsettomuudesta rakentuu pelkästään ulkopuolisen tulkintaan, sillä nämä eivät ole osa omaa kokemustani tai identiteettiäni. Omaa ymmärrystä näistä olen tutkimuksen aikana pyrkinyt laajentamaan taustateorian lisäksi tutustumalla esimerkiksi lapsettomuusaiheisiin blogeihin, dokumentteihin, keskustelupalstoihin sekä uutisiin. Tästä huolimatta tulkitsen aihetta ulkopuolisen näkökulmasta, mikä voi vaikuttaa niin analyysiin kuin myös raportointiin.

Dialektisuuden periaatteella tarkoitetaan, miten tutkimuksessa otetaan huomioon naisten tarinoiden moniäänisyys (Heikkinen & Syrjälä 2006, 155). Tärkein huomio tässä tutkimuksessa oli se, että lapsettomuuden merkitys parisuhteelle ei ollut yksiulotteinen ja kaikille naisille samanlainen, vaan naisten kertomukset olivat hahmotettavissa kolmen eri tarinatyyppin kautta. Lisäksi tässä tutkimuksessa moniäänisyyttä oli se, kuinka naisten kertomuksissa heijastui silti myös heidän puolisoitensa puhe. Tulostulosten aineistokatkelmista voidaan nähdä naisten kerronnassa myös heidän puolisoitensa puhetta ja tämä on pyritty huomioimaan myös analyysissä. Tärkeää on kuitenkin huomioida, että puolisoitensa puhe on naisten tulkinnan kautta suodattunutta. Mielestäni tutkimuksen moniäänisyyttä on myös erilaisten lähteiden käyttö ja niiden vuoropuhelu teoriataustassa. Heikkisen ja Syrjälän (2006) mukaan tutkimuksen tulisi olla myös tuottava hyötyä käytäntöön ja havahduttaa lukijoitaan. Tahaton lapsettomuus on sekä herkkä että ajankohtainen aihe, mikä jo itsessään havahduttaa lukijoitaan. Myös narratiivinen aineistonkeruumenetelmä sekä narratiivinen analyysi antoivat mahdollisuuden naisten omalle äänelle ja omille kokemuksille. Haastattelutilanteet ovat voineet olla sekä terapeuttisia että voimauttavia kokemuksia naisille, sillä huolimatta tahattoman lapsettomuuden yleistymisestä, on se yhä usealle tarkoin varjeltu salaisuus.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä noudattamalla hyviä tieteellisiä käytäntöjä, joihin kuuluu muun muassa yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä sekä tutkimuksen yksityiskohtainen suunnittelu, raportointi ja

toteutus (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen 2002). Eri-tyisesti laadullisessa tutkimuksessa korostuvat sen analyysin systemaattisuus ja tulkinnan uskottavuus luotettavuutta arvioitaessa (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010). Tässä tutkimuksessa aineiston analyysi toteutettiin huolellisen systemaattisesti ja siinä hyödynnettiin useita narratiivisen analyysin menetelmiä. Luotettavuuden lisäämiseksi analyysin vaiheet, menetelmät ja niiden perustelut ovat kuvattu yksityiskohtaisesti (ks. taulukko 1 sivu 37). Analyysin luotettavuutta lisää se, että naisten kertomukset jakautuivat selkeästi kolmeen eri tarinatyyppiin, joiden erot olivat myös selkeästi havaittavissa. Tulosluvussa esitetyt esimerkkitarinat ja aineistositaatit mahdollistavat lukijalle sen arvioinnin, mistä aineisto koostuu sekä arvioida tulkinnan luotettavuutta (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010).

Narratiivisen tutkimuksen vahvuutena on, että sen avulla pystytään tarkastelemaan ihmisen subjektiivista kokemusta tapahtumasta tai ilmiöstä (Bamberg 2012). Lisäksi narratiivisen tutkimuksen avulla voidaan tuoda esiin, miten identiteettiä kerrotaan suhteessa toisiin tärkeisiin ihmisiin, ja se auttaa myös ajallisuuden ja muutoksen hahmottamisessa, eli miten naiset kertovat parisuhteidensa muutoksesta lapsettomuusaikana (Bamberg 2012). Tässä tutkimuksessa pystyttiin havaitsemaan myös, miten naiset kertoivat omaa identiteettiään suhteessa puolisoihinsa ja millaisena puolison rooli voidaan tulkita kertomusten avulla.

5.7 Jatkotutkimushaasteet

Tämä tutkimus pohjautui Lehdon väitöstutkimuksen aineistoon, jossa mielenkiinto kohdistui äitiyden rakentumiseen pitkän lapsettomuuden jälkeen. Tämän vuoksi osa kerrontaa täydentävistä kysymyksistä jäivät kysymättä. Jatkotutkimushaasteena voitaisiin tutkia parisuhdetta siten, että se olisi tutkimuksen keskiössä. Lisäksi tutkittavaksi valikoitui joukko, jotka itse toivat enemmän parisuhdettaan esille haastatteluissaan. Tämä voi viitata siihen, että tähän tutkimukseen

osallistujille parisuhde oli erityisen merkityksellinen lapsettomuusaikana joko myönteisessä tai kielteisessä mielessä.

Lastenhankinnan siirtyessä yhä myöhemmäksi ja tahattoman lapsettomuuden yleistyessä on tärkeää, että lapsettomuutta tutkitaan mahdollisimman monesta eri näkökulmasta. Mielenkiintoisina jatkotutkimushaasteina olisi myös miesten oma näkemys tahattoman lapsettomuuden vaikutuksesta parisuhteeseen. Vaikka miesten omista lapsettomuuskokemuksista on jonkin verran kansainvälistä tutkimusta, vaikuttaa kulttuurinen tausta vahvasti lapsettomuuden kokemukseen sekä siihen, miten siitä puhutaan. Tämän lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia, miten naiset ja miehet puhuvat yhdessä tahattomasta lapsettomuudesta ja sen vaikutuksesta parisuhteeseen. Tutkimusta tehdessäni tutustuin myös lapsettomuusaiheisiin blogeihin, keskustelupalstoihin, dokumentteihin ja lehtikirjoituksiin. Tällaisen aineiston ja esimerkiksi diskurssianalyysin avulla voitaisiin tutkia, miten lapsettomuus näyttäytyy mediapuheessa tai sosiaalisessa mediassa, ja miten siellä annetaan merkityksiä parisuhteelle tai sukupuolelle lapsettomuusaikana. Tulevaisuudessa onkin tärkeää tutkia lapsettomuuden merkityksiä parisuhteelle mahdollisimman monesta näkökulmasta ja eri menetelmin, jotta pystytään tukemaan parisuhteita läpi haastavan lapsettomuusajan. Hyvinvoiva parisuhde on niin yksilön kuin koko perheen etu.

LÄHTEET

- Bamberg, M. 2012. Why Narrative? *Narrative Inquiry* 22:1, 202–210.
- Bates, J. A. 2004. Use of narrative interviewing in everyday information behavior research. *Library & Information Science Research* 26, 15–28.
- Bauman, Z. 2013. *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. 2002. *Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. UK: SAGE Publications.
- Bell, A.V. 2015. Overcoming (and Maintaining) Reproductive Difference: Similarities in the Gendered Experience of Infertility. *Qualitative Sociology* 38 (4), 439–458.
- Birch, M. & Miller, T. 2000. Inviting intimacy: the interview as therapeutic opportunity. *International Journal of Social Research Methodology* 3 (3), 189–202.
- Cairo, S., Darwiche, J., Tissot, H., Favez, N., Germond, M., Guex, P., de Roten, Y., Frascarola, F. & Despland, J.-N. 2012. Family interactions in IVF families: change over the transition to parenthood. *Journal of Reproductive and Infant Psychology* 30 (1), 5–20.
- Clarke, L.H., Martin-Matthews, A. & Matthews, R. 2006. The continuity and discontinuity of the embodied self in infertility. *The Canadian Review of Sociology and Anthropology/La Revue Canadienne de Sociologie et d'Anthropologie* 43 (1), 95–113.
- Claxton, A. & Perry-Jenkins, M. 2008. No Fun Anymore: Leisure and Marital Quality Across the Transition to Parenthood. *Journal of Marriage and Family* 70 (1), 28 – 43.
- Darwiche, J., Favez, N., Simonelli, A., Antonietti, J.-P. & Frascarolo, F. 2015. Prenatal Coparenting Alliance and Marital Satisfaction When Pregnancy Occurs After Assisted Reproductive Technologies or Spontaneously. *Family Relations* 64 (4), 534–546.
- Earle, S. & Letherby, G. 2007. Conceiving Time? Women who do or do not conceive. *Sociology of Health & Illness* 29 (2), 233–250.
- Eriksson, C., Larsson, M. & Tydén, T. 2012. Reflections on having children in the future – interviews with highly educated women and men without children. *Upasala Journal of Medical Sciences* 117 (3), 328–335.

- Flick, U. 2000. Episodig Interviewing. Teoksessa M.W. Bauer & G. Gaskell (toim.) *Qualitative Researching with Text, Image and Sound: A Practical Handbook*. London: SAGE Publications, 75–92.
- Flykt, M., Lindblom, J., Punamäki, R.-L., Poikkeus, P., Repokari, L., Unkila-Kallio, L., Vilska, S., Sinkkonen, J., Tiitinen, A., Almqvist, F. & Tulppala, M. 2009. Prenatal Expectations in Transition to Parenthood: Former Infertility and Family Dynamic Considerations. *Journal of Family Psychology* 23(6), 779-789.
- Forsberg, H. 2003. Hajottavat ja koossa pitävät tunteet. Teoksessa H. Forsberg & R.Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 86–102.
- Fox, B. 2012. When couples become parents. *The Creation of Gender in the Transition to Parenthood*. 2. painos. Canada: University of Toronto Press.
- Gergen, K.J. & Gergen, M.M. 1986. Narrative form and the construction of psychological science. Teoksessa T.R. Sarbin (toim.) *Narrative Psychology. The stories nature of human conduct*. New York, NY: Praeger, 22–44.
- Giddens, A. 1992. *The transformation of intimacy. Sexuality, Love and Eroticism in Modern Society*. Cambridge: Polity Press.
- Gissler, M., Klementti, R., Lammi-Taskula, J. & Miettinen, A. 2009. Lasten hankinnan lykkääminen. Teoksessa J.Lammi-Taskula, S. Karvonen & S.Ahlström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.
- Greil, A.L. 2002. Infertile Bodies Medicalization, Metaphor, and Agency. Teoksessa M.C. Inhorn & F. van Balen (toim.) *Infertility Around the Globe : New Thinking on Childlessness, Gender and Reproductive Technologies*. Berkeley: University of California Press, 101–118.
- Greil, A.L., Slausson-Blevins, K. & McQuillan, J. 2010. The experience of infertility: a review of recent literature. *Sociology of health & illness* 32 (1), 140–162.
- Heikkinen, H.L.T. & Syrjälä, L. 2006. Tutkimuksen arviointi. Teoksessa H.L.T. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) *Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*, Helsinki: Kansanvalistusseura, 144–163.
- Heikkinen, H.L.T. 2010. Narratiivinen tutkimus – Todellisuus kertomuksina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Herrera, F. 2013. Men always adopt: Infertility and reproduction from a male perspective. *Journal of family issues* 34 (8), 1059–1080.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hänninen, V. 1998. *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Väitöskirja.
- Hänninen, V. 2015. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittellevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 168–184.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen, 2002. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Hyva_Tieteellinen_FIN.pdf. Luettu 5.11.2017
- Jallinoja, R. 2000. *Perheen aika*. Helsinki: Otava.
- Jamieson, L. 1999. Intimacy transformed? A critical look at the 'pure relationship'. *Sociology* 33 (3), 477–494.
- Jensen, A.-M. 2016. Ideas about childbearing among childless men. *Families, Relationships and Societies* 5 (2), 193–207.
- Johansson, M. and Berg, M. 2005. Women's experiences of childlessness 2 years after the end of in vitro fertilization treatment. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 19 (1), 58–63.
- Ketokivi, K. 2014. Aikuistumisen ja perheen perustamisen ristiriidat pidentyneessä nuoruudessa. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 100–138.
- Klementti, R., Sihvo, S., & Koponen, P. 2004. Tahaton lapsettomuus ja hedelmöityshoidot. *Lisääntymisterveys Suomessa – Terveys 2000-tutkimus*.
- Klementti, R. 2003. Tahaton lapsettomuus. Teoksessa R., Luoto, K., Viisainen & I. Kulmala (toim.) *Sukupuoli ja terveys*. Tampere: Vastapaino, 113–126.
- Kontula, O. 2009. Parisuhdeonnen avaimet ja esteet. *Perhebarometri 2009*. Väestötutkimuslaitos. Katsauksia E38/2009. Helsinki: Väestöliitto.
- Kontula, O. 2013. Yhdessä vai erikseen? Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä. *Perhebarometri 2013*. Väestötutkimuslaitos. Katsauksia E47/2013. Helsinki: Väestöliitto.
- Kontula, O. 2016. Lemmen paula. Seksuaalinen hyvinvointi parisuhdeonnen avaimena. Väestötutkimuslaitos. Katsauksia E50/2015. Helsinki: Väestöliitto.

- Koponen, P., Klemetti, R., Luoto, R., Alha, P. & Surcel, H-M. 2012. Lisääntymisterveys. Teoksessa S. Koskinen, A. Lundqvist & N. Ristiluoma. Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2011. Raportti 96/2012. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Kowalcek, I., Wihstutz, N., Buhrow, G. & Diedrich, K. 2001. Coping with male infertility. Gender differences. Archives of Gynecology and Obstetrics 265, 131-136.
- Kuula, A. 2015. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino. <https://www-ellibslibrary-com.ezproxy.jyu.fi/reader/9789517685139>
- Langdridge, D., Connolly, K. & Sheeran, P. 2000. Reasons for wanting a child: a network analytic study. Journal of Reproductive and Infant Psychology 18 (4), 321-338.
- Lechner, L., Bolman, C. & van Dalen, A. 2007. Definite involuntary childlessness: associations between coping, social support and psychological distress, Human Reproduction 22 (1), 288-294.
- Leiblum, S.R., Aviv, A. & Hamer, R. 1998. Life after infertility treatment: a long-term investigation of marital and sexual function. Human Reproduction 13 (12), 3569-3574.
- Letherby, G. 2012 'Infertility' and 'Involuntary Childlessness' : Losses, Ambivalences and Resolutions. Teoksessa L. Layne, C. Komaromy & S. Earle (toim.) Understanding Reproductive Loss: Perspectives on Life, Death and Fertility. Farnham: Routledge, 9-22.
- Luk, B. H.-K. & Loke, A. Y. 2015. The Impact of Infertility on the Psychological Well-Being, Marital Relationships, Sexual Relationships, and Quality of Life of Couples: A Systematic Review. Journal of Sex & Marital Therapy 41(6), 610-625.
- Martins, M. V., Peterson, B. D., Almeida, V., Mesquita-Guimaraes, J. & Costa, M. E. 2014. Dyadic dynamics of perceived social support in couples facing infertility. Human Reproduction 29 (1), 83-89.
- Malinen, K. 2011. Parisuhde pikkulapsiperheessä. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 426. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Maksimainen, J. 2010. Parisuhde ja ero. Sosiologinen analyysi terapeutisesta ymmärryksestä. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Väitöskirja.
- Maksimainen, J. 2014. Avioliiton pelastamisesta parisuhteen hoitamiseen. Muodosta sisältöön. Sosiologia, 2/2014, 123-138.

- Miettinen, A. & Rotkirch, A. 2008. Milloin on lapsen aika? Lastenhankinnan toiveet ja esteet. Katsauksia E34/2008. Helsinki: Väestöliitto.
- Miettinen, A. 2011. Äidiksi ja isäksi hedelmöityshoidalla. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E40/2011. Helsinki: Väestöliitto.
- Miettinen, A. 2015. Miksi syntyvyys laskee? Suomalaisten lastensaantiin liittyviä toiveita ja odotuksia. Katsauksia E49/2015. Helsinki: Väestöliitto.
- Mills, M. & Blossfeld, H.-P. 2013. The Second Demographic Transition Meets Globalization: A Comprehensive Theory to Understand Changes in Family Formation in an Era of Rising Uncertainty. Teoksessa A. Evans and J. Baxter (toim.) *Negotiating the Life Course: Stability and Change in Life Pathways*.
- Mills, M., Rindfuss, R.R., McDonald, P., & te Velde, E. 2011. Why do people postpone parenthood? Reasons and social policy incentives. *Human Reproduction Update* 17(6), 848–860.
- Monga, M., Alexandrescu, B., Katz, S.E., Stein, M. & Ganiats, T. 2004. Impact of infertility on quality of life, marital adjustment, and sexual function. *Urology* 63 (1), 126–130.
- Mykkänen, J. & Huttunen, J. 2008. Isäksi tulon tunteet. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Gaudeamus, 169–187.
- Mykkänen, J. 2010. Isäksi tulon tunteet, tarinat ja toimijuus. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 382. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Nikander, P. 2010. Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino. <https://www-ellibslibrary-com.ezproxy.jyu.fi/book/978-951-768-309-8>
- Närvi, J. 2014. Määräaikainen työ, vakituinen vanhemmuus. Sukupuolistuneet työurat, perheellistyminen ja vanhempien hoivaratkaisut. *Tutkimus* 122. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.
- Pasch, L.A., Dunkel-Schetter, C. & Christensen, A. 2002. Differences between husbands' and wives' approach to infertility affect marital communication and adjustment. *Fertility And Sterility* 77 (6), 1241–1247.
- Pashigian, M.J. 2002. Conceiving the Happy Family: Infertility and Marital Politics in Northern Vietnam. Teoksessa M.C. Inhorn & F. van Balen (toim.) *Infertility Around the Globe: New Thinking on Childlessness, Gender and Reproductive Technologies*. Berkeley: University of California Press, 134–151.

- Peterson, B. D., Newton, C. R., Rosen, K. H., & Schulman, R. S. 2006. Coping processes of couples experiencing infertility. *Family Relations* 55, 227–239
- Peterson, B. D., Pirritano, M., Christensen, U. & Schmidt, L. 2008. The impact of partner coping in couples experiencing infertility. *Human Reproduction* 23 (5), 1128- 113.
- Peterson, B.D., Sejbaek, C. S., Pirritano, M. & Schmidt, L.2014. Are severe depressive symptoms associated with infertility-related distress in individuals and their partners?, *Human Reproduction* 29 (1), 76-82.
- Redshaw, M., Hockley, C. & Davidson, L.L. 2007. A qualitative study of the experience of treatment for infertility among women who successfully became pregnant. *Human Reproduction* 22 (1), 295–304.
- Remennick, L.2000. Childless in the Land of Imperative Motherhood: Stigma and Coping Among Infertile Israeli Women. *Sex Roles*. 43 (11/12), 821–841.
- Repokari, L., Punamäki, R.-L., Unkila-Kallio, L., Vilska, S., Poikkeus, P., Sinkkonen, J., Almqvist, F., Tiitinen, A. & Tulppala, M. 2007. Infertility treatment and marital relationships: a 1-year prospective study among successfully treated ART couples and their controls. *Human Reproduction* 22 (5), 1481–1491.
- Repokari, L. 2008. Transition to Parenthood After Assisted Reproductive Treatment: Follow-up Study of Singleton Pregnancies. Department of Obstetrics and Gynaecology and Department of Child Psychiatry. Helsingin yliopisto. Väitöskirja.
- Repokari, L. 2012. Vanhemmuus hedelmöityshoitojen jälkeen. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.)Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 197- 206.
- Riessman, C. K. 2002. Positioning Gender Identityin Narratives of Infertility South Indian Women’s Lives in Context. Teoksessa M.C. Inhorn & F. van Balen (toim.) *Infertility Around the Globe: New Thinking on Childlessness, Gender and Reproductive Technologies*. Berkeley: University of California Press, 152–170.
- Riessman, C.K. 2008. *Narrative methods for the Human Sciences*. London: Sage Publications.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino. <https://www-ellibslibrary-com.ezproxy.jyu.fi/book/978-951-768-309-8>

- Schmidt, L., Holstein, B., Christensen, U. & Boivin, J. 2005. Does infertility cause marital benefit? An epidemiological study of 2250 women and men in fertility treatment, *Patient Education and Counseling* 59, 244–251.
- Sevón, E. & Huttunen, J. 2002. Odottavan äidin vastuu. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 72–98.
- Sevón, E. & Huttunen, J. 2004. Isäksi naisten kertomuksissa ja vähän miestenkin. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen (toim.) *Isäkirja*. Tampere: Vastapaino, 133–165.
- Sevón, E. 2011. Oikea aika tulla äidiksi? Naisten tarinoita äidiksi tulon halusta ja valinnasta. *Naistutkimuslehti* 24 (2), 18–33.
- Sternke, E.A. & Abrahamson, K. 2015. Perceptions of Women with Infertility on Stigma and Disability. *Sexuality and Disability* 33(1), 3–17.
- Tilastokeskus 2016: Syntyneet. Vuosikatsaus 2015. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/synt/2015/02/synt_2015_02_2016-12-08_tie_001_fi.html Luettu 9.11.2017.
- Tilastokeskus 2017a: Hedelmöityshoidot. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL) <http://www.stat.fi/til/hedhoid/>. Luettu 14.9.2017.
- Tilastokeskus 2017b: Syntyneet. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/synt/2016/synt_2016_2017-04-11_tie_001_fi.html. Luettu 9.11.2017.
- Sweeny, K., Andrews, S.E., Nelson, S.K., Robbins, M.L. 2015. Waiting for a baby: Navigating uncertainty in recollections of trying to conceive. *Social Science & Medicine* 141, 123–132.
- Sydsjö, G., Wadsby, M., Kjellberg, S. & Sydsjö, A. 2002. Relationships and parenthood in couples after assisted reproduction and in spontaneous primiparous couples: a prospective long-term follow-up study. *Human Reproduction* 17 (12), 3242–3250.
- Throsby, K. & Gill, R. 2004. 'It's different for men': masculinity and IVF. *Men and Masculinities* 6 (4), 330–348.
- Tulppala, M. 2002. Lapsettomuuden tuska. *Duodecim* 118, 531–536.
- Tulppala, M. 2012. Lapsettomuus ja parisuhde. *Suomen Lääkärilehti* 26–31/2012.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

- Ulrich, M. and Weatherall, A. 2000. Motherhood and infertility: viewing motherhood through the lens of infertility. *Feminism & Psychology* 10 (3), 323-336.
- Woollett, A. 1991. Having Children: Accounts of Childless Women and Women with Reproductive Problems. Teoksessa A. Phoenix, A. Woollett & E. Lloyd (toim.) *Motherhood. Meanings, Practices and Ideologies*. London, Newbury Park, New Delhi: SAGE Publications, 47-66.
- Ying, L., & Loke, A. L. 2016. An Analysis of the Concept of Partnership in the Couples Undergoing Infertility Treatment. *Journal of Sex & Marital Therapy* 42 (3), 243-256.

LIITTEET

Liite 1. Kirjoituspyyntö

Kirjoituspyyntö pitkän lapsettomuuden jälkeen äideiksi tulleille

Toivoisin, että Sinä – vuosien lapsettomuuden jälkeen ensimmäistä kertaa äidiksi tullut (joko luonnollisesti tai hedelmöityshoitojen avulla) – kirjoittaisit minulle oman tarinasi äidiksi kasvamisestasi.

Teen väitöskirjatutkimusta Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitoksessa ja aiheenani on äidiksi tulo pitkän lapsettomuuden jälkeen. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata äitien omakohtaisia tuntemuksia ja kokemuksia siitä, miten pitkä, tahaton lapsettomuus vaikuttaa äitiyteen ja koko perheen elämään ja hyvinvointiin.

Voit kirjoittaa tarinasi täysin vapaamuotoisesti tai vaikkapa näitä teemoja kuvaten: lapsettomuusaika ja sen kokeminen; mahdolliset hedelmöityshoidot; tulevaan lapseen ja äitiyteen liittyvät mielikuvat ja odotukset; raskausaika, synnytys ja lapsen kohtaaminen; vauva-aika ja alkava äitiys sekä elämäntilanne ja äitinä oleminen tällä hetkellä.

Liitä tarinaasi seuraavat taustatiedot: ikäsi, koulutustaustasi/ammattisi, puoliso ja lapsesi ikä, lapsettomuuden kesto ja mahdolliset hedelmöityshoidot. Kiitos.

Voit kirjoittaa joko käsin tai tietokoneella. Kirjoituksen pituuden voit itse valita. Kaikki tarinat ovat arvokkaita ja otan ne huomioon. Odotan tarinaasi innolla, lähetä se minulle heti kun pystyt, kuitenkin viimeistään 30.3.2015 mennessä: sähköpostiosoitteeseen siru.a.lehto@student.jyu.fi tai postitse osoitteeseen: Professori Anna Rönkä, c/o Siru Lehto, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto.

Käsittelen saamaani aineistoa luottamuksellisesti ja tulen varmistamaan, ettei yksittäisiä henkilöitä voida tunnistaa tutkimusraportista. Tarinoita käytetään vain tutkimuskäyttöön ja niitä säilytetään tutkijan hallussa siten, ettei kenelläkään muulla ole pääsyä niihin. Mikäli haluat lisätietoja tutkimukseeni liittyen, voit ottaa yhteyttä joko minuun (yhteystiedot yllä) tai ohjaajaani professori Anna Rönkään (etunimi.k.sukunimi@jyu.fi).

Voit palauttaa tarinasi nimettömänä tai nimimerkillä. Jos olisit halukas tulemaan myöhemmin haastatteluun samasta aiheesta, liitä mukaan myös yhteystietosi.

Haastattelut toteutetaan syksyn 2015 aikana.

Kiitos jo etukäteen, että osallistut tärkeän ja vähän tutkitun aiheen tutkimiseen!

Ystävällisin terveisin, Siru Lehto, tohtorikoulutettava, kasvatustieteen laitos, JY

Liite 2. Haastattelurunko

EPISODINEN HAASTATTELURUNKO/PITKÄ MATKA ÄIDIKSI

TAUSTA: ikä, puolison ikä, lapsen/lasten ikä, äidin koulutus, puolison koulutus, lapsettomuuden kesto, mahdolliset hedelmöityshoidot, asuinkunta

LYHYT ALUSTUS TEEMAAN: Pohjana äitien kirjoitelmat: kerrotaan, ettei tarkkoja kysymyksiä aiota esittää, vaan haastatteliija toivoo, että haastateltava pyrkisi kertomaan täysin omin sanoin, mahdollisimman kuvailevasti perustamiseen liittyvistä eri ajanjaksoista ja kokemuksista, joita on jo kirjoitelmaan aukaissut. Haastateltava on pääosassa ja pääasiassa äänessä. Ei tarvitse muistaa, mitä on kirjoittanut!

SUOSTUMUS: Varmistetaan vielä, että haastateltava on tietoinen, mihin on ryhtymässä ja kerrataan, mihin ja miten haastattelusta saatua tietoa käytetään. Tarkistetaan suostumus nauhurin käyttöön. Muistutetaan, että haastattelun tai tutkimukseen osallistumisen saa keskeyttää missä vaiheessa tahansa.

I TEEMA: PÄÄTÖS PERHEEN PERUSTAMISESTA

Kertoisitko minulle lisää päätöksestänne ”hankkia” lapsi? Millaisia asioita siihen liittyi, mitkä asiat ratkaisuun vaikuttivat?

II TEEMA: RASKAUS EI ALAKAAN

Kuvailenko hetkeä, jolloin jouduitte toteamaan, ettei raskaus taida luonnollisesti alkaakaan?

III TEEMA: HEDELMÖITYSHOIDOT

Kertoisitko lisää päätöksestänne hakeutua hoitoihin – mitä keskusteluja ja pohdintoja siihen liittyi?

Millaista hoitoihin lähteminen oli kokemuksena?

Millaisiksi koit ja koitte hoidot? Kertoisitko lisää hoidoissa käymisestä, millaista se oli?

IV TEEMA: LAPSETTOMUUSAIKA

Kertoisitko lisää lapsettomuusajastanne? Millaista se oli, millaisia tunteita ja ajatuksia aikaan liittyi? (Muistele aikaa ja kuvailisitko aikaa kokemuksena?)

V TEEMA: ÄITIYTEEN LIITTYVÄT MIELIKUVAT JA ODOTUKSET

Kertoisitko vanhemmuuteen liittyvistä odotuksistasi? Millaisena äitinä näit itsesi?

VI TULEVAAN LAPSEEN LIITTYVÄT MIELIKUVAT JA ODOTUKSET:

Millaisena näit tulevan lapsesi? Oliko Sinulla haaveita tulevasta lapsesta? Millaisena näit hänet – ulkonäköön tai luonteeseen liittyviä haaveita/ajatuksia?

VII TEEMA: RASKAUS ALKAA

Muistelisitko hetkeä, jolloin saatte kuulla, että raskaus on alkanut. Kuvailisitko sitä hetkeä tarkemmin? Kertoisitko siitä lisää?

VIII TEEMA: RASKAUSAIKA

Kertoisitko lisää (ensimmäisestä) raskausajasta? Muistele raskausaikaa ja kuvaile ajanjaksoa mahdollisimman hyvin – millaisia tunteita, ajatuksia ja kokemuksia aikaan liittyi?

IX TEEMA: LAPSEN SYNTYMÄ

Kertoisitko lisää ensitapaamisestanne? Mitä tunteita ja ajatuksia siihen liittyi? Kuvailisitko kokemusta?

X TEEMA: ÄITINÄ JA PERHEENÄ OLEMINEN TÄLLÄ HETKELLÄ

Kertoisitko äitinä ja perheenä olemisestanne tarkemmin?

Kuvailisitko, millainen äiti olet ja millaista arkenne lapsen / lasten kanssa on?

XI TEEMA: LAPSETTOMUUDEN VAIKUTUS ÄITIYTEEN

Jos Sinun pitäisi arvioida lapsettomuuden vaikutusta siihen, millainen äiti lapsellesi/lapsillesi olet, mitä kertoisit? Onko lapsettomuus vaikuttanut vanhemmuuteesi ja jos on, kuvailisitko, millä tavoin?

Miten lapsettomuus on mielestäsi vaikuttanut parisuhteeseenne, vai onko se vaikuttanut?

XII TEEMA: SAATU JA TARVITTU TUKEA

Millaista tukea olet saanut perheen perustamiseen liittyvissä eri vaiheissa? Lapsettomuusaikana, raskausaikana ja/ tai lapsen syntymän jälkeen? Mistä sait apua ja tukea?

Millaista tukea olisit tarvinnut lapsettomuusaikana/hoitojen aikana/lapsen syntymän jälkeen?

XIII TEEMA: VAPAA SANA

- 1) Jos Sinun pitäisi kuvailla muutamalla sanalla matkaasi äidiksi, mitä sanoisit? Millainen matkasi on ollut?
- 2) Mitkä ovat olleet äitiytesi rakennuspalikat? Mistä äitiytesi on rakentunut?
- 3) Haluaisitko vielä kertoa jotain muuta tai lisätä jotain?

Suuri kiitos haastatteluun osallistumisestasi ja antamastasi ajasta!